

LA REVISTA

QUADERNS DE MIL NOU CENTES TRENTA
ANY XVI. — JULIOL-DESEMBRE

PERTENECI A LA BIBLIOTECA
DEL
ATENEO BARCELONES

CARTAGO INDELEBLE

Esborrada ja està. La grava del desert cobreix el nom i la ciutat. Convenia esborrar-la, diu G. K. Chesterton a *La guerra entre els déus i els dimonis*. Ja tots sota l'areny, déus i dimonis enterrats. Però també sants hi dormen, sants que es desvetllaran a toc de campana.

Melkart i Tanit, i Moloc infanticida són engrunes; igualment els déus de Cató i d'Escipió. Però també Ciprià, bisbe i poeta, jeu allí sota, qui als companys de martiri dava comiat dient:

“Ja porten les paneres de la verema. Ja trepitgen al cup el raïm. Vosaltres, pàmpols gonflats de saba; o bells gotims madurs!”

Encara sota terra, les dues mares joves i recents, una d'elles guiant amb mà bona minyona, el coltell del botxí espantadís. O gràcia de Perpètua, o gràcia de Felicitas, testimonis de Crist, del Censor imprevistes. Per la vostra caritat la paraula Cartago es torna escriure, i la fe dels púnics rentarà la fe púnica.

Fontana de sang fresca humiteja l'areny. I segles a venir torna a fer cria. Allí mateix Tertullià profetitzava per sang de màrtirs semença de deixebles.

I una altra font calenta neix al mateix desert. Font de llàgrima viva. Els plors de Mònica, aigua tèbia i termal, que escalfa l'ànima.

Qui a Roma retreurà el *delenda Cartago*, si Cartago mateixa afirma Roma? *Roma locuta, causa finita*, ha dit un bisbe i doctor cartaginès. Què poden esborrar, si Cartago és nom d'Església. Si l'Imperi Romà ha trovat el filòsof que l'explica, i l'interpret d'August és Augustí.

D'Hipona fins allí, tot aquell doll de sol, anticipa la Umbria. Aquella costa és Assís abans

d'Assís, i també Aquino abans d'Aquino. O *Confessions*, abans de les *Floretes*!

O terra agustiniana, terra de sol, soleiada: “Jo demaní al cel, al sol, a la lluna, als estels, i em digueren: tampoc no som nosaltres aquest Déu que tu cerques. Llavors vaig dir a totes les coses que pertot rodegen els meus sentits. Ja que totes vosaltres m'havau dit que no sou el meu Déu, digueu-me almenys quelcom d'Ell. I amb gran veu clamaren totes. *Es Ell, el qui ens ha fet!*” (1). Es el càntic de germà Sol, l'himne de les criatures, vuit segles abans d'ésser cantat a Europa.

Qui esborrarà Cartago? De la *Basilica Majorum* a la *Basilica d'Hipona* s'arreglaren els fonaments de la Ciutat Definitiva. Passen el mar, i surten a Roma; s'encastellen per tots els continents, la doctrina i la consciència de la Ciutat de Déu. Que una eterna Roma, sobirana en els cels, fos profetitzada des de la província cartaginesa, Cató sever no hauria mai pogut endevinar-ho.

Ni podien l'austeritat cívica ni l'estoica preveure el plorar d'ulls humans, fèril plorar, neguit, inquietud, batecs d'esperit per aquells horts de Numídia. Plantaven al desert les palmeres de la vida mística: el primer oasi de la contemplació.

Conegui aquell gran plor d'Agustí, regor que vivifica, bany temperat, l'apòstata modern que la riallada o la ràbia electritzen.

I escoltarà el cant dels sorrals, sentirà aquell plany més poderós que el de l'Àfrica que crema i l'Àfrica que odia. L'immens, vehement, tumultuós sospir de l'Àfrica que estima.

R. RUCABADO.

(1) *Confessions*, l. X, c. VI.

EL MARINER VESTIT DE BLANC

A Josep M.ª Junoy

I

A l'Ametlla del Vallès hi ha una casa d'un rosat brut, alta, prima, que fa una taca de sobressada damunt del paisatge. Closa de finestres, barrada de porta, congria històries de fantasmes. Avui l'han oberta, han alçat una mica de pols i darrera la porta ha tret el cap un mariner vestit de blanc. L'olor del sopar ha pres un to de marisc, i la bomba que aixeca l'aigua ha semblat la màquina d'un vapor. La lluna a la nit alta ha sortit a fondre els estels, el cel s'ha anat tornant blau, blau, i el mariner amb els pantalons blancs i la samarreta imperi, des del balcó mira el cel, mira el cel i sembla que compti les onades. Les cuques de llum i els mussols, quan han vist el mariner vestit de blanc, han fugit rera la casa; les cuques han somniat que tenien aletes com els peixots fosforescents; els mussols han ahucat imitant el xisclet de les gavines. Dos noctàmbuls que han discutit la política de l'alcalde, sota una olivera, diuen que a les quatre, dalt del cel pelat, la lluna i el mariner vestit de blanc s'empaitaven. La neboda del rector quan ha estirat la corda per la campana de la missa d'alba, diu que ha vist un núvol blanc, jugant a fet amb una tallada de lluna pàl·lida, pàl·lida.

II

El primer cant del gall s'ha trencat pel mig i ha fet un eco esquerdat. Al mig del balcó de la casa de color rosat hi havia penjades en una cadira, una marinera i una gorra blanques. En Qui-met, que obria la porta, quan ho ha vist, s'ha fregat els ulls, ha tornat a dins, ha tornat a sortir amb la dona, han mirat al balcó, la cadira i la

roba, s'han mirat ells i han tornat a tancar la porta. La ferradura i el tros de llorer s'han fet una ganyota. Quan la gent ha passat amunt, cap a missa, el mariner vestit de blanc era al balcó fumant la pipa. La gent alçava el cap i es dava un cop de colze i feia tota llei de comentaris. Ha anat passant gent i ell, com si fos lluny, ha anat fumant la pipa. Quan ja no ha passat ningú més, el fum de la pipa s'ha fet espès, s'ha fet espès, com un núvol, i quan s'ha fos, el mariner vestit de blanc ja no hi era. Se n'havia anat potser, a la missa dels núvols. Les noies han anat a la pollancreda comentant el sermó del rector. Després han parlat del vestit groc d'una forastera. I després han parlat del mariner vestit de blanc; mentre ho feien l'han vist venir, tot sol, escrostonant la soca dels arbres, estirant un bri d'herba, i els ha semblat, quan passava a la vora, que cantussejava una música de moda. Després s'ha ajegut sota un pollanc. Aleshores les noies, vinga rialles i alirets, que si per tu, que si per mi, i una boira fina ha anat passant entre els arbres i s'ha estès cap al torrent. La boira ha destriat les veus i les noies, després de la primera sorpresa, han callat. Quan la boira ha desaparegut i l'aire ha tornat a ésser clar, han buscat el mariner vestit de blanc i no hi era.

III

Quan el sol era més fort i a cada arbre hi havia un neguit de cigala, el mariner vestit de blanc ha passat amb un càntir a la mà i una síndria entre l'aixella i l'anca. Això ha desencisat una mica el misteri. Havent dinat, al cafè, ha entrat el mariner vestit de blanc i tots els respirs s'han aturat una estona. S'ha assegut com els altres, ha pres la tassa d'una glopada i ha encès una cigarreta

aclucant un ull. Ha parlat amb dos xavals que estiraven la cua d'un gos i no ha dit cap cosa estranya. Hi ha hagut una gran desillusi3. El mariner vestit de blanc t3 mare. A les cinc ha sortit amb una dona gran, cepada com ell i amb els mateixos ulls. Han tirat amunt i la zeladora de l'Apostolat de l'Oraci3 els ha vistos posant un ciri al Sant Gen3s de la Parr3quia.

IV

El mariner vestit de blanc ha anat al ball i ha tret una noia. Amb el remol3 del vals, els pantalons li ventegen i amb el bra3 dibuixa un cercle. Els altres balladors s'aparten un xic i al mig d'una rodona el mariner vestit de blanc i la noia es cargolen i es descargolen. La noia el mira embadalida. Ell giravolta, giravolta. S'aixeca pols, hi ha

soroll de cadires i trepig de clofolles de cacauet i avellana. Les mares, dretes, miren, al3ant el coll. Tota la sala feta un zum-zum segueix el remol3 del vals i el fiscorn fa l'3ltim esbufec com la sirena d'un vaixell. Tota la nit el vent ha xiulat i s'ha ficat dins el son de les noies. El cel s'ha tornat baix i hi ha hagut una remor com d'onades. A les set del mat3 l'auto de la carrera trontolla. El mariner vestit de blanc s'ha enfilat per l'escalaleta de l'autom3bil i s'ha assegut, una cama damunt l'altra, l'esquena enrera, damunt la banqueta de coberta. La dona, que deu 3sser la mare, l'ha acomiadat des de baix amb els ulls molls. L'autom3bil ha marxat i amb el vent, el coll de la marinera blanca s'ha inflat com una vela.

JERONI MORAGUES.

Juliol, 1930.

JUAN BAUTISTA ANDRADE

A honor d'aquest poeta gallec, mort amb acompanyament de la seva Diana de Gaita, amic del paisatge, per3 m3s amic encara de la clara i joiosa intel·lig3ncia, no sabriem dir sin3 paraules d'ell mateix.

un p3jaro en el aire
es una cruz que vuela

. . . . .
. . . . .

el p3jaro y el cantar
son del aire desde el d3a
que se echaron a volar

. . . . .
todo el sol y el azul, todo el cielo
sobre el ala del p3jaro en vuelo.

POEMES

A ESTUDI ELS BANCS SON VERDS

A estudi els bancs són verds.
Hi seuen uns infants que fan brandar llurs cames,
amb els llibres oberts.

La llum és mel i vi a la finestra.
Hi ha un rellotge arrupit en un recó.
Un Sant a la paret aixeca la mà destra.

Hi ha un cel picat d'ocells i amb lleganys
de claredat humida.
A la pissarra els números són tanys
d'ardent color de cendra.

Finestra enllà s'albira
una teulada tendra.

La paret té blancor extasiada.
El sostre és tot fumat de melangia.
Hi penja la fredor d'una llum apagada.

Al bell fons del tinter
hi ha ninots, veles blanques.
Les hores, al jardí,
salten, lasses, les tanques.

CAPVESPRE A LES VINYES

Al capvespre, a la vall, les vinyes granes
amb ceps de marbre i amb els pàmpols erts
degoten claredat com les fontanes.
Caminen pels vinyars els aires verds.

El primê estel, obert d'ales, s'acosta.
Davalla el cel amb un obscur ruixim
i creix dintre l'ardència de la posta
la grogor corgelada del raïm.

El viarany que les vinyes travessa
té frescor viva d'un camí de font.
Rosega els pàmpols la claror que cessa
i posa arreu uns nimbes fins de son.

Els darrers carros, tots roents d'abelles,
cantant crepuscles i raïms collits,
travessen, saldrocant, terres vermelles.
Al cel hi ha pàmpols de vinyars marcits.

Mol harmonia fosca la vesprada
i, fina, roda amb aspes de llangor.
A la vinya de sombra embolcallada
madura, gota a gota, la claror.

TEULADES

Els teulats verds de cel,
blancs de sol,
acotxats,
més a punt
de fremir,
de lliscar.

Els teulats
esquerdats
per columnes de fum
musical.

Vers el sol
decantats,
els teulats,
vessen cel
i vols d'aus.

JAUME AGELET I GARRIGA.

NARCIS OLLER

L'homenatge a la memòria del primer dels nostres novel·listes del modern renaixement no sabriem concretar-lo d'altra manera sinó fent vivent l'home i el record de l'home a les pàgines de LA REVISTA.

La gentilesa de Gustau Gili permeté al senyor Oller de veure en vida la seva obra total reincorporada a l'actualitat editorial dels nostres dies.

Avui, amb un apunt inèdit del mestre, amb una pàgina del seu epistolari i amb els records que ens reporta Pompeu Crehuet fem perdurables el gest, la mirada vivaç i el somriure agut de l'home fidel sempre al seu ofici noble d'escriptor.

Temps a venir, quan la novella catalana estigui en ple floreixement, la gent dirà de Narcís Oller: "fou el primer".

No el primer a la manera provincial d'un Pitarra, sinó el primer a la manera nacional d'un Verdaguer.

*

Curiositat, inquietud, afany de superació, són notes a glosar durant la gestació de la seva personalitat literària. Procurà, en un mot, estar a l'hora.

I aquesta voluntat, a casa nostra, en aquells dies, era ben difícil de mantenir-la vibrant.

Perquè, deixant de banda les dificultats que plantejava, a cada punt, l'estat caòtic de l'idioma i la manca de tradició de la nostra novel·lística, tampoc les suggestions de la popularitat no empenyien vers la noble actitud.

Calia, per tal de desoir les temptacions,—facilitat, cofoïsme, pairalisme—, un tremp, una responsabilitat de veritable artista.

I mestre Oller triava, sense vacil·lacions, l'aspre camí.

*

...L'aspre camí d'autoexigència que, defugint els afalacs de colla i les apoteosis de fontada, ens l'ha portat fins avui (1930), i segurament el portarà, com a precursor, molt més enllà.

*

Ell, àdhuc en plena maduresa (quan algú dona

per clos, oficialment, el període de la comprensió), tenia, per a les novelles promocions, un mot d'encoratjament.

Es record meu personal, per exemple, la publicació, damunt "La Renaixença", dels primers assaigs d'Eugeni d'Ors.

Oller, gustador fi de primícies, endevinà tot seguit, en aquells articles, l'empenta indiscutible de la nova personalitat. I en lloc de malfiar-se i regatejar mereixements, féu arribar a Xenius (al qual, personalment, ni coneixia), unes paraules de bon auguri...

El portador del missatge era Joan Oller i Rabassa, fill del mestre, aleshores company d'estudis d'Ors, a la Universitat de Barcelona.

¿Voleu manera més justa i delicada de donar la benvinguda a un company?

*

I no obstant, Oller fou combatut amb violència, sovint pels mateixos que ell havia ajudat a encimbellar.

Oller, indefectiblement, rebia les pedrades amb aquell somriure inconfusible i si bé cal dir que se'n sentia força—i qui sap si relentiren el seu pas—, en canvi, no el desviaren mai del seu camí.

Home disciplinat i responsable, atent a les lluites i fretures de la seva terra, mestre Oller no abandonà la seva professió de curial ni deixà sense exercici el seu vot de bon elector; i així, quan li negaven el pà i la sal, i el despullaven fins de la seva glòria literària, ell feia

semblant d'acontentar-se — modestament i irònica—, amb la seva condició de ciutadà.

*

Ciutadà honrat de Barcelona. I fou, també, dels que més estimava Barcelona—i Catalunya—; i les servia, en la fortuna i la dissort, amb igual abrandament.

Perquè la seva conversa, ara i adés, no era pas el monòleg enervant de l'*artista* que només pensa en ell mateix, sinó ressò i tornaveu i comentari—i sovint llampec de claríssima visió,—de tot allò que es movia i agitava al seu voltant.

El seu entusiasme, la seva bona fe, feien sempre perdonable tot el què, en les seves opinions, pogués haver-hi d'endèriament i àdhuc d'aferrissat entossudiment. Hom veia clar que així com, si en aquells moments defensava un punt de mira, era perquè sincerament hi creia, tot seguit que es convencés del seu error, mantindria les noves posicions amb la mateixa empenya.

*

El noble vell moria, precisament, rectificat una antiga opinió seva, amb la publicació de les *Obres completes*, d'acord amb les Normes de l'Institut d'Estudis Catalans.

Alt exemple de disciplina i transigència. Tota una generació que accepta, com a bones, servint-se'n—i honorant-se en servir-se'n—, les aportacions d'una generació posterior; tota una tradició que continua...

*

Es per tot el que hem esbossat fins ara, que situem Narcís Oller entre els nostres artistes nacionals.

POMPEU CREHUET.

HISTORIC

Al dispensari de la Lliga contra la tuberculosi s'hi presentà un home malcarat i miserable demanant auxili mèdic. El metge li demanà que es tragués la camisa per millor auscultar-lo i examinar-lo, i com el malalt remoregés en despu-

llar-se el braç esquerre, el metge acabà d'arrencar-li la camisa i veient aquell braç tatuat amb la inscripció de *Viva l'anarquia*, comprènent els escrúpols del malalt i fingint no haver vist res, l'examinà i curà amb tot deteniment i amor.

Dient-li que la curació seria llarga i que es preparés, per tant, a anar-hi durant molt temps, el malalt pregunta al metge:

—Doncs, qui li paga a vostè tantes molèsties?

—Això ho paguen les bones ànimes que s'han subscrit a mantenir aquesta clínica.

—Ah, no és el Govern, ni la Diputació, ni l'Ajuntament? Són senyors particulars?

—Particulars, particulars.

L'home obrí un pam d'ulls i es retirà tot consirós. I en tornar a la clínica un altre dia, s'arremangà el braç i diu al metge:

—Escolti, senyor doctor: que no podria fer-me el favor d'esborrar-me aquestes lletres?

(Dels apunts inèdits de Narcís Oller).

Vernet-les-Bains, 14 d'agost de 1923.

Molt estimada Quimeta: No et pensis que perquè ens donem *l'oro* de prendre uns dies de repòs en aquesta estació termal, verament règia per sos grans hotels, esplèndid parc i formosos jardins que ens circumden, hem d'oblidar-vos i oblidar, sobretot, la diada que passat demà celebrareu, probablement, a casa teva, tu i el teu Joaquim, amb tota la teva estimada família. A tots us la desitgem felicíssima i així desitjo que ho diguis principalment al teu fill.

Sí, aquí ens teniu intallats de fa nou dies, no et diré pas prenent la fresca, perquè, aquest any, de sobres rigorós pertot arreu, ni aquí dalt, amb tota sa abundantíssima i portentosa arbreda, que el teu Vicente trobaria encara multiplicada, en fa. De dos o tres dies ençà, però, ha començat a cedir un poc, i ara ens trobem bé. Ara és, doncs, quan més ens dol que no vinguis a contemplar, enc que fos només per pocs dies, el doble espectacle preciós que ofereixen aqueixa naturallesa grandiosa i la societat elegantíssima que ens rodegen. Es viva llàstima que siguis tan esclava de la casa, per més que ella s'ho mereixi. Pensa que més et mereixes tu un bon descans i, ara que tens jove i la Maria en disposició de

suplir-te, bé te'l podries permetre impunement uns dies. Aquests aires són sedants de veres i tu, que ets tan observadora i riallera, trobaries fins en ço que no és de riure, no pocs motius de fer-ho, comparant la teva senzillesa habitual de viure amb el canvi continu de *toilettes* d'aquesta concurrència tan *chic* que per aquí pullula. N'hi ha d'arreu-arreu del món: de França, d'Espanya, (principalment de Barcelona), de les Amèriques del Nord i del Sud, d'Anglaterra, de Turquia i fins d'Egipte i del Japó. I homes i dones (àdhuc l'Esperança i la Maria en el que poden) es muden cada dia dos vestits per a comparèixer al menjador. Me'n exceptuo jo, pobret de mi, perquè, dut aquí poc menys que a la força i no sospitant tan sols el grau d'elegància que això ha pres, me n'hi vaig venir fins sense smoking que és la prenda masculina que més generalment usen els meus semblants al menjador de nit i després al Gran Casino, on s'hi dansa diàriament fins allà a la una. De manera que jo, res si no riuries. Quimeta, faig un paper... així...

com d'administrador general de les senyores que acompanyo. Però no per això et pensis que pateixo. Molt al contrari; t'imito rient-me de mi mateix i vaig més còmode, tot gojant d'un espectacle que m'entreté i agrada de debò, com segur estic de què et plauia a tu, i plauria a la teva Juanita, veure el sens nombre de *toilettes* precioses, variades i del millor gust que llueixen tantes senyores, algunes d'elles ben guapes, i tantes noies moníssimes i d'aire exquisit. L'Esperança i la Maria hi gosen encara més, i, quan us veureu, et podran descriure tot això amb detalls molt més interessants per a vosaltres dues.

Mentrestant (suposo que, si Déu vol, podrem tornar a casa del 20 al 22), porteu-vos bé tots, no ens oblideu i amb afectuosos records de tots nosaltres pels teus, rep tu una estreta abraçada de ton afectíssim cosí,

NARCÍS.

(De l'espistolari familiar de Narcís Oller)

ASSENYALEM

En commemoració del milenari de la institució del Parlament a Islàndia, la revista Il Convegno ha dedicat un número doble a la literatura islandesa moderna, dirigit per l'humanista i poeta ben conegut dels nostres lectors i ben estimat pels nostres amics, Giacomo Pramplini.

JOSEP FRANQUESA I GOMIS

*El record del seu mestratge posa una mica de llum als nostres records universitaris.
Una mica de llum i una mica d'ordre.*

I venerarem la seva memòria per el desig de normalitat cultural que aquella llum i aquell ordre volien dir.

XANDÍ

TRAGÈDIA GITANA EN UN ACTE DIVIDIT EN DOS QUADROS

PERSONES

(Per ordre de llur intervenció a l'obra.)

UN QUE PASSA.

L'ALTRE.

LA DONA QUE ACOMPANYA L'ALTRE.

UN DES DE LA ROTLLANA.

MUMELÍ.

JARDANÍ, el seu home.

OSTELINDA.

MAJORÓ.

ORXILÓ.

LA XINA.

INOSCA.

GERINEL.

Comparseria.

Abans de començar se sent un aire caló tocat per una guitarra. És més aviat, una cançó llòbrega, d'un tràgic grotesc.

L'escena representa l'interior d'una cabana de gitanos. A dins, no hi ha cap llum, la qual cosa permet de veure a través de les parets de roba —pot ésser tul— l'exterior. Uns fanals d'ací d'allà illuminen l'escena, banda de fora, tènueament. És la lluna el fanal que dóna més llum. També arriba, d'una banda, molt esfumada, la resplendor d'uns focs que cremen a la vora. Es veuen, a través dels draps de la cabana, colles de gent, gitanos i gitanes, fent rotllo, sentats a terra, ajeguts, mentre a vegades un o una s'aixeca i marca uns passos de dansa que els del rotllo choregen amb picaments de mans.

Al segon terme de l'exterior, i a la dreta de

l'espectador, hi ha un carro, sense l'animal, aguantat damunt els braços del davant.

L'interior de la barraca està amoblat per una tauleta i damunt d'ella un llumet que cremarà al moment oportú. Entorn de la tauleta, assentats damunt de caixes i a terra, el vell *Jardani*, la seva muller *Mumelí* i *Ostelinda*, la núvia de llur fill absent, *Gerinel*.

Les veus i l'animació que arriben del defora, no han de parar un moment durant tot l'acte, llevat dels moments que ho exigeixi la intensitat dramàtica del que succeeix dintre de la barraca. Els personatges aniran vestits com van els gitanos catalans. *Inosca*, més senyor que els altres, si bé molt aflamencat. La comparseria pot usar lliurement la bigarrada vestidura que usen els gitanos a la resta d'Espanya.

- UN QUE PASSA a UN ALTRE.—Ep! Xava! Poc t'hi feia aquí! No eres a França a donar coba als gabinés?
- LA DONA QUE ACOMPANYA L'ALTRE.—El que pimpeges ets tu, Curcó, que ja n'hem sabut de noves.
- UN QUE PASSA.—Enveges que es tenen.
- L'ALTRE.—I la teva rumí, que també l'has duta a la xandí?
- UN.—(Des d'una rotllana.) Baixanó, vina't ací, deixa't de busnós...
- UN QUE PASSA.—A qui diu busnó l'andoba d'allà baix?
- L'ALTRE.—(Cridant al de la rotllana). Es un caló com nosaltres.
- UN.—(Des d'una rotllana.) N'ha perdut la pinta, Baixanó.
- LA DONA QUE ACOMPANYA L'ALTRE.—(Així que veu que UN QUE PASSA va a cercar baralla amb el de la rotllana, el detura pel braç.) No et xicarelis per tan poca cosa.
- UN QUE PASSA.—Es que...
- LA DONA.—Passa, passa, anem a beure a la cantina... (Se'n van i es creuen amb altres.)
- MUMELÍ.—(Dins de la barraca.) Jardaní, no vols una mossada?
- JARDANÍ.—Si fas perdre el boquí a un afamat, dona...
- MUMELÍ.—(Baixant els ulls i la veu.) No puc fer-hi més, jo...
- OSTELINDA.—Però bé heu de jalar, Mumelí, i fer que els altres jalin.
- JARDANÍ.—Ni en té ganes ni en deixa tenir. Com si vivint a pa i aigua els vius, els morts tornessin a vida.
- MAJORÓ.—(Anant a una rotllana.) Salut tothom! Sou els que feu més gresca de tota la xandí.
- ORXILÓ.—Si vols encara hi caps, Majoró.
- MAJORÓ.—No venia per fer jarana... però ja que hi som...
- LA XINA.—Què, ja tornes a diquelar la Mor-ruda?...
- MAJORÓ.—Aquí m'escolí si li torno a mirar mai més la cara...
- ORXILÓ.—Seu, i no juris, que te n'hauràs de des-dir...
- MAJORÓ.—Per aquesta. (Fent petar l'ungla amb les dents.)
- LA XINA.—Si la veiessis ara, des que ha tingut el xurumvel... Està tota arrodonida, i té una rosa a cada galta i un clavell a la boca, i... Vaja, que té un pom de flors per cara...
- ORXILÓ.—I un cos, Majoró, que no te l'acabaries per anys que visquessis...
- MAJORÓ.—Ja se la pot rosegat qui en tingui els queixals per a fer-ho.
- LA XINA.—Tants mals tractes et donava?
- ORXILÓ.—Si tothom diu que eres tu qui feia córrer la llarga.
- MAJORÓ.—Deixeu-ho anar! Amb tot i això encara no vaig poder aguantar-la. Es bonica, però per a mirar-la de lluny.
- LA XINA.—No han tingut més sort des que tu vas pirar...
- MAJORÓ.—I no serà per falta de bruixes. La casa d'ella n'és plena.
- LA XINA.—Saps l'Ostelinda...
- ORXILÓ.—(Assenyalant la barraca.) La nibobia de Gerineí...
- MAJORÓ.—Aquesta és una bona ximí...
- LA XINA.—Se li ha mort l'home.
- MAJORÓ.—Ah! s'havia juntat amb aquell xava?
- LA XINA.—Per això anaven.
- ORXILÓ.—Ara la tens aquí dintre...
- LA XINA.—Fent companyia als vells...
- ORXILÓ.—I també és una catxí que deixa-la anar...
- MAJORÓ.—No em camelis, Orxiló, que el noi no està per orgues...
- LA XINA.—Deixa'l estar, que el gos té les dents esmussades.
- ORXILÓ.—(A la Xina, baix.) Però els nassos fins.
- MAJORÓ.—(Que ha sentit el que deia, amb veu seriosa.) I males puces a vegades.
- ORXILÓ.—(Tirant-ho a broma.) Beu que et fugirà la múrria.
- INOSCA.—(Alçant-se d'una rotllana i acostant-se a la d'Orxiló.) No heu vist En Jardaní, per ací?
- ORXILÓ.—No ha sortit de la barraca.
- INOSCA.—Aquesta tarda bé l'he trobat que bine-lava un parell de peces del remat del Pispa.
- ORXILÓ.—Pot ser. Ha vingut a la xandí per fer curelo; però no per fer jarana.
- LA XINA.—Se'ls ha mort el xaval.
- INOSCA.—De salipen?
- ORXILÓ.—No. Era un xabó ben plantat, fort com un arbre.
- INOSCA.—Un cop de xurí?

LA XINA.—Fuig! Si era una braquí, de manso...

ORXILÓ.—Per lla, la mar de les Amèriques, el barco se'n va anar a fons.

MAJORÓ.—I per què tocà pirandó?

ORXILÓ.—Què volies que fes? Era un xava que cosa que tocava, esguerrada segura. Una vegada se'ls va morir tot el bestiar d'una malura que no els va deixar temps ni per a xibelar-lo.

LA XINA.—Com si ell en tingués la culpa.

ORXILÓ.—Ningú va dir-li-ho, ell va ésser qui començà d'emmurriar-se, de posar-se cabòries al cap, de creure que tenia la negra, que la pega el perseguia...

INOSCA.—Quan es comença així, si que van mal dades...

LA XINA.—Tan bon tipus... Si en tenia d'enveges l'Ostelinda.

INOSCA.—I què ha anat a buscar a les Amèriques?

LA XINA.—Seu, home, que no en fem pagar res.

ORXILÓ.—Tu diràs: parné, a fer de paió i quan en tingués prou, fer curelo allí com aquí feia.

MAJORÓ.—A vegades, si fuges, la pega no et ve al darrera.

INOSCA.—Però ja han passat els temps que un manú feia un salt pel mar, arribava a l'Argentina i només li calia triar l'or de les pedres dels rius.

ORXILÓ.—Això que tu dius: ara pels rius només acostuma baixar-hi aigua.

LA XINA.—Que ara sí que ja no et serveix per a res.

MAJORÓ.—Tant com per a res: diuen que n'hi ha que s'hi renten.

LA XINA.—Al món trobaràs gent per a tot. Però, seu, home, Inosca.

INOSCA.—No. He de veure en Jardaní, per un curelo que té mig emparaulat...

ORXILÓ.—Doncs aquí dins el trobaràs, amb la seva rumí.

LA XINA.—(Procaç.) ...I l'Ostelinda.

INOSCA.—(A la Xina, acompanyant-se amb el gest.) A tancar la mui, tu. Totes sou iguals; ens pingempen cap al gelí amb una dona i després ens treuen les entranyes.

LA XINA.—Ui! No em miris amb aquests ulls, que em ve canguelo.

ORXILÓ.—Deixa-les, les dones. Inosca. Encara no les coneixes?

MAJORÓ.—Et criden, t'araquelen, i quan et tenen

a punt... I et fan perdre el jeró... Bones pues, les dones!

LA XINA.—Ui, qui parla! Ja l'heu sentit, xavós? Si no et fessin jindama, podries parlar-ne, de les dones. En ta vida n'has vist una tal com Debel va fer-la. Què més voldries que poder-ne dir alguna cosa. Què pagaries per haver posat els teus sonsis pudents en la mui d'una catxí. Però no s'han fet pels balés les margarides, sinó pels que saben desfullar-les i cremar-les amb l'alè.

MAJORÓ.—Allargo l'ancla i n'agafó setze i totes amb els ulls en blanc; ja veus si saps què t'empatolles.

LA XINA.—(Assenyalant-se la llengua.) Xipí que rumbeges, a falta d'altra cosa.

INOSCA.—No us entendreu, per anys que passéssiu tirant-vos floretes.

ORXILÓ.—Oi que hi toques. Inosca!

INOSCA.—Des que el món és món, Majoró, les lúries han fet anar de corcoll els homes. Ens han fet fer el que han volgut. I sempre guanyen elles. No t'hi emboliquis. Camela-les i toca el dos. Bé: Apa! (I se'n va cap a la barraca de Jardaní.)

MAJORÓ.—(A la Xina.) Ja veus què et diuen.

LA XINA.—(Cridant Inosca.) Cridar vulguis i no puguis, canari trist.

INOSCA.—(Tombant-se, amatent.) Mel sies i les mosques et trobin, rata vella. (Entra a la barraca.)

ORXILÓ.—(A la Xina, seriós.) Fes-te el senyal!

LA XINA.—Per què?

ORXILÓ.—Fes-te el senyal, et dic.

LA XINA.—Les olajais d'aquest si que...

ORXILÓ.—Fes-te el senyal, et dic.

LA XINA.—Si em tornés mel, hauries tret la rifa, Orxiló.

ORXILÓ.—(Com acceptant que es torni mel.) I les mosques, què?

LA XINA.—Tindria la mateixa: tu.

MAJORÓ.—Que hi creus, Orxiló, en les olajais?

ORXILÓ.—Més d'una n'he vista acompanyada.

MAJORÓ.—(Malfiat). Pse...!

ORXILÓ.—(Guaitant a la barraca i ajupint-se per parlar amb secret als altres companys.) Si no sabés qui és ell!

MAJORÓ.—Qui és?...

LA XINA.—Què vols dir?

- ORXILÓ.—(*Constatant l'interès de tots dos.*) Un xuanjanó diria que és, ja t'ho diré.
- LA XINA.—(*Rient.*) Ai, ai, ai, no em facis riure. Mira que un home com tu, tenir jindama de bruixes i bruixots!
- ORXILÓ.—(*Pensant el què ha dit, com desistint-se, però volent encara afirmar-ho.*) No, si jo... però mira, Xina, aquests clisos ho han vist i quan ells ho diuen, jo, me les crec, les coses.
- MAJORÓ.—I què van veure?
- ORXILÓ.—(*Amb aire misteriós, baix.*) Coneixes el noi de la Geperuda, la catxí aquella que va amb el Ronso?
- LA XINA.—(*A Majoró.*) Si, bambané, la que té tants anys com xavals i tots de pare diferent i el Ronso els representa. No n'hi ha d'altra.
- MAJORÓ.—Sí, sí. (*No gaire convençut.*)
- LA XINA.—(*A Orxiló.*) Pen, Orxiló, que el xava bada.
- ORXILÓ.—(*Guaitant la barraca.*) Doncs és la xipén. El noi de la Geperuda, el varen veure els meus clisos mort com els morts del cementiri...
- LA XINA.—(*Incrèdula a Orxiló.*) Orxiló! No ens esquillis!
- ORXILÓ.—Em negui aquí mateix si us dono coba. Va ésser una nit! (*Gest d'haver sofert.*)
- LA XINA.—Però si aquest xava és ben viu i ple de salut.
- MAJORÓ.—(*Amb una certa esgarrifança.*) Ple de salut i tu (*a Orxiló*) el vas veure mort com tots els morts del...
- ORXILÓ.—El va fer estirar a terra i se'l va mirar i va quedar ben mort.
- LA XINA.—I li vas veure els ulls?
- ORXILÓ.—Oberts, grossos, parats, amb tot el cel estrellat espurnejant-li dintre.
- LA XINA.—I no es movia gens?
- ORXILÓ.—Fred i tot va tornar-se. Suo de pensar-hi. (*Majoró s'acosta mig interessat mig paorós.*)
- LA XINA.—Què va passar?
- ORXILÓ.—Llavors Inosca el deixa, se'n va tres passes enrera, i el guaita i comença a fer uns crits i uns gestos com si fos un liló. I el noi de la Geperuda, estès sense moure's.
- MAJORÓ.—(*Impacient.*) I què? (*Posant-se gairebé damunt d'Orxiló.*)
- ORXILÓ.—(*Traient-se'l de sobre.*) Fug home, pesa la carnassa.
- LA XINA.—Fes-te enrera i deixa explicar el xava.
- ORXILÓ.—Doncs (*continua explicant amb esgarri-fances*) heus ací que tot d'una s'aixeca el noi i comença a cridar i a fer gestos com l'Inosca, sempre amb els ulls grossos, inflats, blancs, amb la nina al mig a punt d'esclatar. I tot d'una, s'atura, dret, més llarg del que és encara, amb una mena de sabonera a la boca i els dits de la mà, secs i estirats. I l'Inosca es fa enrera i li pregunta: "Adonai" —perquè es diu Adonai— "digues qui va afanar les eugues del Barroner". I l'Adonai suava, i la suor li feia lluenta la cara i els ulls li anaven sortint i la boca se li quedava blanca.
- LA XINA.—Per què li ho preguntava?
- ORXILÓ.—Feia dos dies que al Barroner li havien pispat les eugues i l'havia deixat mig mort un que el va ferir per darrera...
- LA XINA.—I ho va dir?
- ORXILÓ.—El pobre Adonai no es movia, era dret i estirat ben cap amunt, com si volgués fugir de dintre dels seus vestits i començar a volar, tan fort era el tràngol que li anava per dins, sense poder-lo treure, a fora, ni poder-lo dir, perquè no podia dir res. I de sobte, quan ell va creure que al pobre Adonai ja no li faltava gaire per a donar-se, per a no poder aguantar més, va cridar uns tricorns que s'havien estat esperant a l'altra banda del pont i quan els va tenir allà al davant, tornà a preguntar a l'Adonai: "Qui va afanar les eugues del Barroner?"
- MAJORÓ.—I va respondre l'Adonai?
- ORXILÓ.—Ves si no! Va semblar que li ho feien dir a mossegades, a cops de massa, perquè el que deia li sortia a batzegades i tot mullat de llàgrimes. Va dir: "Jo vaig afanar les eugues del Barroner". "Quan?"—li tornà a preguntar l'Inosca—. "Abans d'ahir nit, mentre el Barroner sornava el vaig marar a punyalades". I l'Adonai tenia la pell morada i lluenta de suor i els clisos fora els forats i es mossegava els llavis, però parlava, sents, Xina, parlava...
- LA XINA.—Si havia estat ell... el gargantar cónsola, a vegades.
- ORXILÓ.—Inosca li presentà un ganivet. "De qui és?", li preguntà. L'Adonai digué, desfet, amb un panteix i uns gemecs: "Teu!" L'Inosca semblà perdre el món de vista; va anar cap a l'Adonai, com si se'l volgués menjar. "Meu!" li escridassava, mentre els altres el deturaven perquè no castelés l'Adonai. "Però qui me'l va afanar, el xurí?" I aquí semblà que el pobret ja no podia ni enraonar, s'havia assecat com una estella, però encara va poder-li sortir, i això que semblava que els mots que li havien

- de passar per la boca eren grossos com síndries, de tant com li costaven de sortir. I va dir: "Jo te'l vaig afanar a la tarda".
- LA XINA.—Pobre Inosca, en quin bulipén l'havia posat aquell perdi.
- ORXILÓ.—Se li abraonà a sobre, l'apallissà. I al cap de poca estona, Adonai semblà tornar a viure i es posà a plorar quan es veié entre els tricornis i l'Inosca, que l'insultava. Hauries dit que no es recordava de res del què havia contestat a l'Inosca. I se l'endugueren els tricornis...
- MAJORÓ.—Merescut ho tenia per traïr un caló...
- ORXILÓ.—No ho has entès, Majoró, el que havia passat.
- LA XINA.—Què? (*Intrigada*).
- ORXILÓ.—El que és de plànyer és l'Adonai.
- LA XINA.—I això?
- ORXILÓ.—Amb aquests, vaig veure la nit de la pispada, com un home saltava damunt del Barroner i l'apunyalava. I com fugia amb dues eugues del bestiar que eren lligades al carro...
- LA XINA.—Així tu vares veure com l'Adonai...
- ORXILÓ.—Què diantre de l'Adonai! (*Tement haver estat oït.*) L'home que vaig veure no era l'Adonai!
- MAJORÓ. }
LA XINA. } Doncs qui?
ORXILÓ.—L'Inosca.
- LA XINA.—Ell mateix? I... Quina batxurrí, la del xava!
- MAJORÓ.—I per què no ho vares xerrar als tricornis, tu...
- ORXILÓ.—Amb un home com l'Inosca no hi ha res a fer. Tenia embruixat l'Adonai.
- MAJORÓ.—Però, per què tingueres la mui tancada?
- ORXILÓ.—No et dic que el tenia embruixat?
- MAJORÓ.—Canguelo!
- ORXILÓ.—Què dius?
- MAJORÓ.—Canguelo! (*A la Xina.*) Ja te'ls veus, els que no tenen jindama amb les catxis... en tenen per a les altres coses.
- ORXILÓ.—Jo no en tinc, de bua, per a barallar-me amb els homes, però amb bruixes...
- INOSCA.—(*Sortint a la porta de la barraca.*) Ei! Orxiló, Xina, i tu també, Majoró, per què no veniu a fer una mica de grescatxó al Jardaní i a la seva rumí? Estan sols i no s'han de deixar així, en una xandí.
- LA XINA.—(*De mala gana.*) Que vols anar-hi, xava?
- MAJORÓ.—Només hi ha els vells... o també hi és l'Ostelinda?
- INOSCA.—També, també la trobaràs i més mistí que mai. També hi ha un vi que treu totes les angúnies.
- JARDANÍ.—No pas totes, Inosca.
- INOSCA.—Bebeu-ne més, Jardaní. Potser us en falta una glopada. (*Els de fora es disposen a entrar a la barraca.*)
- ORXILÓ.—Que vens, tu també, Majoró?
- MAJORÓ.—Si no fos tan fosc, me n'aniria sol cap avall. Però després del que has explicat...
- ORXILÓ.—(*Tement que Inosca senti alguna paraula que li reveli la conversa.*) A callar la mui, eh? o sinó et donaré una estiva que t'allisarà bé prou.
- MAJORÓ.—No, xava, el Majoró sap guardar els secrets.
- LA XINA.—(*A Inosca.*) Que es pot entrar?
- JARDANÍ.—Passeu, passeu...
- ORXILÓ.—Com us van els curelos en aquesta xandí, vell Jardaní?
- JARDANÍ.—Ara ho deia a l'Inosca. Pa mullat, hauré de menjar si no milloren les coses.
- LA XINA.—I vos Mumelí, què teniu tan engorronida? Tu, Ostelinda, per què no la sacseges i no li dones bucó?
- OSTELINDA.—Ens farà morir tots de passió d'ànima. Aquí la teniu, arrupida, la pobra catxí, com si en el món no hi hagués res més sinó el pensar amb el seu xaval.
- INOSCA.—I tu, que no hi penses?
- MUMELÍ.—Si no hi pensa!... El té posat entre els dos ulls i no hi ha qui la hi llevi. Ella prou calla, però les vegades que totes dues ens mirem, plorant!
- OSTELINDA.—Els homes podeu campar-vos-la. I engegar els records per la borda. Nosaltres, lligades a la taula i al fogó i a la màrfega, tota la vida; lligades a la barraca i a totes les penes de la barraca...
- LA XINA.—Pots ben dir-ho, Ostelinda.
- OSTELINDA.—Però tu, no, Xina. Tu ho entens bé. Agafes el primer xava que se't presenta i li treus el bo que té i després l'engegues com una pallofa.
- LA XINA.—I ben bé que sí. I mira què et dic, i vosaltres (*a Jardaní i a Mumelí*), com si no ho sentíssi. Si algun se t'acosta i et camela, fes-

- li veure que sí, encara que no et donis. Tampoc no t'ho coneixen quan els ho dones tot, els barruts!
- INOSCA.—Saps com en diu, la germania, d'això que t'empatolles? Serenidà!
- LA XINA.—Ja ho sabem que ets molt savi, Inosca. Ves que t'ha de ser la parla dels calés, si per tu la mort i la vida no tenen secrets...
- INOSCA.—(Com si entengués el que vol dir la Xina.) Eh?
- ORXILÓ.—Deixa-la estar, que té pebre a la mui. Ja la coneixes.
- MUMELÍ.—Jo també li ho dic a l'Ostelinda, que s'ha de buscar un altre binobi. El Gerinel ja no li tornarà més. Nosaltres hem perdut un fill i un fill ja no es retroba. Però un binobi, Ostelinda; binobi teu ho serà qualsevol xava que dugui bigotis.
- INOSCA.—Te raó, la Mumelí, xabí. I mal t'anirà si no la creus.
- OSTELINDA.—No xerreu tant, no xerreu! Us penseu que totes les dones estan contentes amb unes calces...
- LA XINA.—Amb les calces, no, xavala; amb el que les porta.
- OSTELINDA.—N'hi ha que són d'un home; i els altres, al femer.
- INOSCA.—Ui, ui, ui!
- ORXILÓ.—No ho diràs pas sempre, això.
- LA XINA.—El dia que hagi estat bé amb un home...
- MAJORÓ.—Què?
- LA XINA.—Voldrà saber amb els altres quin pa s'hi dona...
- OSTELINDA.—Parla per tu, Xina; de lúmià i de dona de bé, se'n neix.
- LA XINA.—Tota la germania sap que ets una rua, filla. Però no t'encampanis, que en moren més de rebregades.
- MUMELÍ.—Deixeu-ho anar, xavales, deixeu-ho anar. Si totes les dones d'aquest diantre de burdan fossin com aquesta... Esser rua, ésser lúmià; totes les dones som rues quan neixem i totes acabem poc o molt lúmies. Els homes són massa balés per a deixar-nos tranquilles.
- JARDANÍ.—Veus? Així m'agrada que parlis, encara que ens toqui el rebre als del nostre ram. Així em deixaries tranquil amb el xaval!...
- MUMELÍ.—(Plorant.) Deixar-te tranquil? Prou t'hi deixo. Si sempre que hi penso t'ho digués i et digués tot el que penso... Xina, tu me'l coneixies bé el meu Gerinel! Tu havies vingut amb el carro, al druné que vàrem fer, te'n recordes, cap a Tarragona? No et sembla que encara sents la seva veu a la nit, tan negra, mentre xalàvem per la carretera. Sempre amb una cançó a la boca, fresca com aigua que corre i encara que el seu cor fos negre com la nit, ell l'ensenyava com si fos ple d'estrelles...
- LA XINA.—Si me'n recordo!... Una nit anàvem abraçats ell i jo per la carretera... cantava i cantava, i anava burxant l'animal a anar de pressa... Era una cançó tendra, com si fos una mare que t'expliqués què és amor, que és el gelí d'un home... i no em vaig poder estar de clavar-li un xupendo a la mui.
- INOSCA.—Això ho crec...
- LA XINA.—No ho embrutis, Inosca. Aquell xupendo el vaig fer com si el fes a una mà que m'hagués donat una bona caritat.
- JARDANÍ.—I si no en parléssim més del xaval?
- MUMELÍ.—Parlar-ne, parlar-ne! Vindrà un dia que no en parlaré a ningú ni ningú no me'n parlarà... Llavors serà mort també a les converses... L'Ostelinda se n'irà, sí, Ostelinda, és el teu sustiri... I jo em quedaré sola, amb tot el cap ple del xaval, totes les orelles ressonants de la seva veu i els ulls cegats de la seva figura, i les mans balbes de tant tocar-lo en el no res... Però seré sola, ell haurà fugit de la nostra boca i aviat no recordareu com era i seran les mans, fredes de la seva encaixada... Llavors sí que ja no en parlarem més del xaval, Jardaní, i potser llavors voldràs que algú te'n parlés, que algú et fes recordar que fores pare d'un fill i que... (Plora.)
- LA XINA.—Vaja, vaja, Mumelí, s'ha de fer el cor fort.
- ORXILÓ.—Es clar, dona. Resignació, ha d'haver-hi.
- MUMELÍ.—El cor fort? Tu tens un xaval, guaita; que l'has portat tota la vida a les faldilles i que te l'has vist créixer de petit, petitó. L'has vist quan començava a anar per terra, com una bestioleta; un dia l'has vist que et mirava rient, i un altre que li neixia a les genives una perla blanca i després que ja caminava i que deia el teu nom com a primera paraula, i un dia l'has vist que anava darrera d'una catxí. (Plora. Tots la guaiten amb simpatia i respecte.) Tot d'una se li posa a la xola que duu la pega al calcorró i una tarda et diu que se'n vol anar lluy, ben lluny, on pugui guanyar-se la vida, on hagi de valer-se per ell, on no vegi ningú de la germania...

JARDANÍ.—(*Plorant silenciosament.*) A veure què en treus de fer-nos orobar a tots.

LA XINA.—Deixeu-la, Jardaní, que s'esbravi, la pobra dona.

MUMELÍ.—Si hagués mort aquí, en aquests braços; si com em va donar la primera mirada m'hagués donat la darrera; si hagués pogut sentir com vaig sentir la primera, la darrera paraula seva, altre consol em fóra, però...

JARDANÍ.—Es mort, Mumelí. I els morts sempre són lluny per a prop que els tinguem.

MUMELÍ.—No ho entens, tu, Jardaní. Tens el cor dur, a vegades. Si Gerinel hagués mort als braços meus, hauria tornat al lloc d'on sortí, no entens? Sabria on és. Sortí d'una mare, a una mare tornava, i una mare li donava la darrera acotxada i el deixava dintre d'una altra mare, la terra.

JARDANÍ.—Ja ho veieu, tot el seu desconsol és perquè no hem pogut fer-li un arxelaren amb ciris i capellans i tot, potser hauries demanat...

MUMELÍ.—(*Rancuniosa*): No, no; jo només voldria saber on el tinc. Entens, Xina? Ara, què sé jo? Pocs se'n saltaren dels que anaven al barco. I aquests pocs l'han donat per mort. Mort? Dintre l'aigua, penso, i en mig de la mar. No puc treure-me'l del cap. Si l'he somniat i tot, l'he vist, amb aquests clisos, amb el ventre inflat, entre unes herbes bellugadisses com serpents molt endintre de la mar, amb la cara i les mans de color de cendra i els clisos oberts com uns fanalets... No sé on és. Potser sí que és entre unes herbes que es mouen, però potser va per dintre les aigües, com una ànima en pena que els corrents fan anar d'ací d'allà.

LA XINA.—Ai, calleu! No digueu aquestes coses. Em feu esgarrifar tota.

MUMELÍ.—Quan veníem de Girona, l'altra tarda, vàrem passar devora la mar. Tot el que a la platja es veia, m'encuriosia! Si serà Gerinel...

ORXILÓ.—Fugiu, dona. És una altra mar, aquesta d'ací.

MUMELÍ.—Sí, així m'ho varen dir, però també diuen que tots els mars s'ajunten... I ho desitjo tant de veure'l o sentir-lo o tocar-lo... Saber-lo prop meu una estona... després, morir jo també si calia...

INOSCA.—(*Amb una veu que fa que tots el mirin.*) Un dia, si voleu, us diré una cosa...

MUMELÍ.—(*Agafant-se a ell, anguniosa; els altres guaiten Inosca amb una certa malfiança.*) Ai, sí, Inosca, de temps que ho sé que tu ho pots, tot el que vols...

JARDANÍ.—No en facis cas, Inosca.

MUMELÍ.—Sí, sí. Digues que sí... tu pots dir-me on és el meu Gerinel, oi? oi que sí?

INOSCA.—Tant com això!

MUMELÍ.—Tu em diràs: "Morí a tal indret, i no sofrí gaire i ja no pateix gens, oi?"

INOSCA.—Si voleu, farem una cosa millor que tot això.

MUMELÍ.—(*Els altres guaiten intensament Inosca.*) Què? Digues què?

INOSCA.—Parlarem amb ell. (*Ostelinda s'ha aixecat.*)

MAJORÓ.—(*A Orxiló.*) Què diu?

ORXILÓ.—(*Amb una veu afectada.*) Que xirlarà amb el mort.

MUMELÍ.—Xirlar amb el meu Gerinel? Com? digues, Inosca, com? Tu m'enganyes!

OSTELINDA.—Per què li dones coba, Inosca, a la pobra Mumelí.

INOSCA.—No és coba, xava. Si ella vol...

JARDANÍ.—Inosca, no vull tractes amb bengorrés, sents! Encara m'estimo la meva orxí!

INOSCA.—(*Somrient.*) No tingueu por de l'ànima. Ningú no us la demanarà. Podeu garabar-la.

MUMELÍ.—Deixa'ls, deixa'ls. A mí, només a mí, digue'm. Jo tinc fe en tu. Jo crec en el que tu em diguis, sents; tot el que tu em diguis, faré... Què, xirla!

INOSCA.—Si tinguéssim una taula.

MUMELÍ.—Aquí en tens una...

INOSCA.—No d'aquestes. De tres potes, només.

ORXILÓ.—De tres potes?

MUMELÍ.—I on la trobarem, ara, una taula de tres potes?...

INOSCA.—No... espera. (*A Mumelí.*) Teniu una cosa que Gerinel hagués portat sempre a sobre?...

MUMELÍ.—Sí. Roba d'ell, t'anirà bé?

INOSCA.—Porteu-la.

JARDANÍ.—Què vas a fer?

INOSCA.—(*Girant-se als altres.*) El que tingui canguelo que se les piri. Aquí només volem homes de debò.

MAJORÓ.—Ara us pensareu que me'n vaig per jindama... però us juro que feia estona que me'n volia anar...

LA XINA.—Doncs què, sinó canguelo, és el que tens? Mireu-lo, blanc com la lluna...

MAJORÓ.—(*Insolent.*) Així se't tornés peix la llengua!

LA XINA.—Això no et curaria la bua que tens.

MAJORÓ.—Si no me'n vaig, dona; per provar-te que t'erres.

MUMELÍ.—Té, Inosca, aquí tens aquest talororé del xaval.

INOSCA.—(*Guaitant-la.*) Encara m'aniria bé a mí, Mumelí.

MUMELÍ.—Si em fas sentir el meu Gerinel, te'l dinyelo.

INOSCA.—Potser avui no el sentiràs, ni demà potser; però no haurà acabat la xandí que el teu xaval t'haurà dit una cosa o altra...

MUMELÍ.—Ai, si fos veritat, Inosca, demana el que vulguis.

JARDANÍ.—A mi no em vinguis amb bruixes, lacró.

INOSCA.—No són bruixes, Jardaní.

ORXILÓ.—No, que no ho són.

INOSCA.—(*Girant-se irat.*) Tu què saps?

ORXILÓ.—(*Intimidat.*) No que no ho sé, Inosca. M'ho pensava saber-ho.

INOSCA.—(*A Jardaní.*) No són bruixes.

JARDANÍ.—Doncs, què?

INOSCA.—(*Dubtant un xic.*) No ho sé, Jardaní. He après la manera de parlar amb la gent que ha passat al món del qual no es torna. Però no sé què sigui que fa el miracle.

LA XINA.—I tu has parlat amb algun mort?

INOSCA.—(*Dubta altra vegada.*) Sí.

LA XINA.—Amb qui?

INOSCA.—Amb... no m'ho facis dir Xina, que cada vegada se'm refreda la sang. (*Comunicatiu.*) Recordes la Ciba, la meva jelaní?

LA XINA.—Sí, aquella que van dir que t'havia fet beure no sé què...

INOSCA.—No sé què em va fer beure, però quan va morir, va agafar-me una set d'ella, de sentir-la vora meu, al costat meu, en mí, que no vaig parar fins que un home va ensenyar-me la manera de portar-la al meu costat...

MUMELÍ.—Després de morta?

INOSCA.—Sí, això, i vaig tenir-la sempre que vaig voler xirlar amb ella.

LA XINA.—I encara hi parles?

INOSCA.—(*Gest de indiferència.*) Què vols? Els morts encara que ens parlin a la vora, són tan lluny que t'enutja fer massa sovint el viatge. Però ella m'estimava, m'estima encara, Xina.

I si alguna vegada algun paripèn em ronda, ella se m'acosta i me l'avisava. Es un esperit que vetlla per mi.

JARDANÍ.—Cabòries!

INOSCA.—(*Amb la veu seriosa.*) No, Jardaní. El que vulgueu, però cabòries, no. Si l'esperit del vostre fill em vol escoltar, vós sabreu noves seves.

JARDANÍ.—Ca! Bocaies, i res més...

INOSCA.—Creieu-hi. No us dono coba. Us ho dic... I no acostumo dir res d'aquestes coses a ningú. La Mumelí m'ha fet llàstima i...

MUMELÍ.—I què hem de fer?

INOSCA.—Seiem tots. (*Seuen tots a terra.*) No, en rotllo. I poseu la roba de Gerinel al mig. Donem-nos tots les mans. I procurem pensar en Gerinel. El primer que vegi o senti alguna cosa, o pensi alguna cosa que l'estranyi, que ho digui...

MAJORÓ.—I si...

INOSCA.—A callar la mui, si voleu que en traguem alguna cosa.

LA XINA.—Es que el Majoró tremola.

MAJORÓ.—(*Evidentment tremolosa la veu.*) Jo?

INOSCA.—No hi fa res. La qüestió és que calli i pensi en Gerinel.

(*Un moment de silenci. Només se sent el plor de Mumelí.*)

ORXILÓ.—Sento un gemec...

INOSCA.—Un gemec? Com?

JARDANÍ.—No res. Es la mare que plora.

INOSCA.—Procureu no plorar, Mumelí. El plorar ens allunya de nosaltres mateixos. Penseu en Gerinel.

OSTELINDA.—Inosca!

INOSCA.—Què et passa?

OSTELINDA.—He sentit... no...

INOSCA.—Què, digues?

OSTELINDA.—No... és que... però ai, sí, sí!!

MUMELÍ.—Què, què és, digues!

LA XINA.—Què tens?

MAJORÓ.—(*Amb una veu canviada.*) Què et passa?

INOSCA.—A veure, calleu tots i deixeu que parli Ostelinda.

OSTELINDA.—He sentit un cop a l'espatlla.

INOSCA.—Gira't, a veure què hi veus, darrera teu!

OSTELINDA.—(*Es gira i xiscla.*) Ai!

INOSCA.—Què?

OSTELINDA.—No. Res. Els clisos de Majoró que brillen en la fosca.

MAJORÓ.—(Amb una esgarrifança.) Els meus?

OSTELINDA.—Sí. Brillen i sembla com si volguessin fugir-te de la cara.

MAJORÓ.—Com l'Adonai!...

INOSCA.—Què? Què vols dir? Qui t'ha explicat?...

LA XINA.—Res, home, coses que es diuen... Jo també ho sé.

INOSCA.—(Irat.) Què saps tu?...

LA XINA.—Que vares descobrir un orondo que va fer l'Adonai, d'una manera...

INOSCA.—(Apaivagat.) Ah! Em pensava!

JARDANÍ.—Apa, acabem.

INOSCA.—Si no voleu seguir, aneu-vos-en, però deixeu-nos fer.

MUMELÍ.—I és clar. No t'ha dit que parlaries amb Gerinel? No ets capaç d'un sacrifici per ell?

JARDANÍ.—Però veig que...

INOSCA.—Si continueu així, allunyareu l'esperit.

MUMELÍ.—Jardaní, fes-ho per mi, calla, xavalet!

INOSCA.—A veure, sí, a maquelar tots. No us deixeu anar. Penseu en Gerinel.

(Passa una estona. Silenci. Llunyà, molt llunyà, se sent un acordeó que gemega.)

INOSCA.—Escolteu, Mumelí. Vós sola, aneu dient, baixet, el nom de Gerinel, com si el cridéssiu. Tots vosaltres penseu en Gerinel, cada vegada que Mumelí digui el seu nom. (Silenci.)

MUMELÍ.—(Molt baix.) Gerinel! Gerinel! Gerinel!

INOSCA.—(Al cap d'una estona.) Mumelí, crideu més, com si el cridéssiu i ell pogués sentir-vos.

MUMELÍ.—(Amb un plany, com volent dir que gairebé ja no pot més.) Inosca!

INOSCA.—Oh! Heu d'ésser forta. Tan forta com vós sereu, precisament vós, tant més forta serà la manifestació que tindrem.

MUMELÍ.—(En veu alta, gairebé cridant.) Gerinel! Gerinel! Gerinel!

(S'aixeca la cortina del fons. En la llum blanca i violàcia del clar de lluna, apareix un home jove, pallidíssim, gairebé blanc, els vestits negres, bruts. Guaita la reunió, parat, sorprès.)

GERINEL.—Ets tu qui em crides, mare?

MUMELÍ.—(Aixecant-se dreta, amb un crit esgarrifós.) Gerinel! Sí! Gerinel! El meu Gerinel! Tu?...

(Majoró s'ha agafat a Orxiló, gairebé abra-

cant-lo. Els altres estan agitadíssims, però sense gosar canviar de lloc. Gerinel i Mumelí no gosen tampoc acostar-se. Ell guaita el cercle que descriuen tots plegats a terra. I sobretot, la seva roba al mig del cercle.)

TELÓ RÀPID

que torna a aixecar-se immediatament.

Tot i tothom roman igual a l'escena.

MUMELÍ.—Tu, Gerinel? (Va a ell, tremolant d'emoció.) Tu?

GERINEL.—(La detura amb el gest; ella resta immòbil al mig de la rotllana.) Espera, mare. No t'acostis, encara. (Un silenci curt.)

MUMELÍ.—Gerinel!

GERINEL.—Què fèieu?

INOSCA.—Es que no ho saps, per ventura?

MUMELÍ.—(Va cap al seu fill.) Deixa abans que et besis, fill!

INOSCA.—Mumelí! No desbarateu tot el que hem aconseguit! Responeu al que us demana.

(Les paraules d'Inosca tenen sempre, durant tot aquest quadro, un aire misteriós.)

MUMELÍ.—Després podrem parlar de tot, ara... (Avança altra volta.)

INOSCA.—Feu el què us dic. O si no, li ho diré jo.

JARDANÍ.—Digue-li-ho tu, apa.

INOSCA.—Demanàvem la presència del teu esperit. Ens has donat més del que et demanàvem.

GERINEL.—(Amb una veu estranya.) Què vols dir? Què et penses que sóc?

INOSCA.—Jo? Què t'he de dir?...

GERINEL.—Es a dir que em cridàveu amb embuixaments i esperitismes?... Maleït siga! I sóc aquí, ja ho veieu. He vingut. Tots em devíeu creure desaparegut per sempre. Aquell barcàs se'n va anar al fons de la mar. I Gerinel dintre... Poc us pensàveu que...

MUMELÍ.—Però Gerinel, tot això...

GERINEL.—(Continuant com si no l'hagués sentida.) Tots em crèieu que no abielaria mai més, oi? I bé, jo tampoc no en tenia ganes de venir, oi el bell record que me'n vaig emportar de la vida amb tota la germania. Viure com a bèsties salvatges, com a animals feréstecs...

OSTELINDA.—Si volguessis escoltar-me...

INOSCA.—Sonsi! Deixeu que parli. No el destorbeu.

GERINEL.—I per companyia de la mala vida, la

mala sort que no em deixava: el bestiar que tocava es moria...

MUMELÍ.—(*Plorant.*) Foren cabòries teves...

GERINEL.—Arribà un temps que semblava que tot fugís quan ho necessitava, la vida entre vosaltres m'era irresistible.

OSTELINDA.—Es per això que has tornat, Gerinel, per tirar-me a la cara tot el contrari del que llavors em deies?

INOSCA.—A callar! A callar!

MUMELÍ.—Però per què? per què?

GERINEL.—Vingué la desgràcia. Com sempre. A l'Argentina potser trobaria el que desitjava. Doncs no podia arribar a l'Argentina. Entre els crits d'esglai, els plors de les dones i dels homes, els xisclets de les sirenes del *barco*, la seva carcassa s'ostelia dintre l'aigua, sol entre mar i cel, desemparats a la ventura... Jo vaig salvar-me, per atzar, després de dos dies i tres nits d'estar damunt de l'aigua em recolliren, ni sé qui, i em vaig trobar a terra sense saber com.

MUMELÍ.—Ara ja ets aquí i...

GERINEL.—Espera. Saps quin fou el meu primer pensament? No dir-vos res, mai més. Que no sabéssiu si em tenia la mort o jo tenia la vida. Gerinel havia mort. Naixia un altre home. Ja ho tenia tot pensat. Feia tres dies que Gerinel era mort...

MUMELÍ.—El meu Gerinel és viu...

GERINEL.—(*Guaita profundament la seva mare.*) Viu? Què saps, mare? Llavors sí que era viu, però no per a vosaltres. Volia ésser un altre, no tornar mai més. Però... però... (*Plora.*) Jo sentia, no, ara veig que no, em creia sentir una pena per la pena que vosaltres dos poguéssiu tenir... i Ostelinda també, també Ostelinda. I quan pensava que no essent mai més Gerinel, mai més no us veuria ni veuria ningú de la meva ratí, ni els arbres ni les muntanyes ni el cel que m'han vist néixer... jo sentia, no, em creia sentir una enyorança de tot això i vaig decidir-me a tornar, no, m'hi van decidir...

MUMELÍ.—Beneït qui va consellar-t'ho!

GERINEL.—M'hi emputxàveu vosaltres mateixos amb la vostra incovació, amb els teus crits, bata, acarant-me, exigint-me de presentar-me aquí, amb les bruixeries que deveu haver fet, m'heu voltat de forces desconegudes que m'han obligat a fer el que no volia fer mai, m'heu fet venir ací, per estar a punt, per respondre amb la meva presència al teu crit, mare.

MUMELÍ.—I per què pot saber-te greu, xaval, això que tanta d'alegria em dóna?

OSTELINDA.—No estaràs content de tornar amb nosaltres, que t'estimem?

GERINEL.—I de què us serviria? Què us pot fer un home com jo, presoner, ja ho heu vist, de forces ocultes, ple de braços que m'estiren sense que jo pugui saber on, amb milers d'ulls que em guaiten amb intencions que desconec? Què heu fet de mi amb les vostres bruixeries, ho veieu? Es a una mort d'una altra manera, però mort a la fi, al que em condemneu.

MUMELÍ.—No diguis això...

JARDANÍ.—No barrinis, xaval. Avui era el primer dia que feiem això i encara contra la meva voluntat.

GERINEL.—Què heu de dir, vosaltres. Jo que he vist la meva tornada com ha anat, us puc ben dir que ha estat obra de bruixeria.

INOSCA.—Sentiu què diu? La seva tornada ha estat obra de bruixeria.

GERINEL.—Es que pot ésser altra cosa? Amor de fill, enyorança, simpatia, tot això són lligams que estrenyen i tiven a voltes, però no amb tanta força com la que se me'n duia cap a vosaltres. I quan he arribat aquí, he sabut que hi havia una xandí, sense preguntar-ho a ningú. Com? Com és que ho he sabut? No sé explicar-m'ho. I arribat ací no he hagut de cercar-vos gens. He sentit com em cridaves. Tot ha estat aquesta força que no sé què és, que no sé on és, però que em té i em domina.

MUMELÍ.—I per què no li dius, tu, Inosca, alguna cosa que li llevi del cap aquesta mala cabòria?

INOSCA.—Què voleu que li digui. De tot el que li hem preguntat no ha constestat res. (*Amb una veu fosca.*) Sabeu què em pregunto, ara, jo? (*Tots es giren vers ell. Gerinel també demostra interès.*)

OSTELINDA.—Què?

LA XINA.—Què?

MUMELÍ.—Digues!

INOSCA.—Si és que ens sent quan li parlem...

OSTELINDA.—(*Amb un gemec d'esglai.*) Què dius, Inosca? Ets boig?

INOSCA.—No, no. Sé ben bé el que em dic. N'he sentit a dir casos...

MUMELÍ.—(*Anguniosa.*) De què?

INOSCA.—D'aparicions de gent viva en llocs on no són.

MUMELÍ.—Però si Gerinel es aquí, de carn i ossos; al davant nostre, mira-te'l.

JARDANÍ.—Es Gerinel, home, esverat, estrany. Però, qui dintre vols que sigui, si no ell?

INOSCA.—La forma d'ell, sí. Ell, potser no. (*Amb un to irat.*) No heu sentit a parlar que quan s'ha mort una persona, un parent l'ha somniada la mateixa nit o el seu retrat ha caigut a terra? Doncs entre els vius passa igual. Ens diu que hi pensava amb una força gran, amb vosaltres, una força que desconeixia d'on li venia... Potser és viu. Pensa amb vosaltres i aquí teniu la seva representació... Se n'han dat casos, ja ho crec que se n'han dat casos.

JARDANÍ.—Tens massa xanarí. Inosca. A mí, les coses m'agrada saber-les aviat.

MUMELÍ.—(*Amb una veu esqueixada, de pànic.*) Què vas a fer?

JARDANÍ.—Abraçar el meu fill.

MUMELÍ.—(*Deturant-lo.*) No. No ho facis...

JARDANÍ.—Per què, xurí del dimoni?

OSTELINDA.—I és clar, per què?...

MUMELÍ.—(*Tímida.*) I si quan vas per tocar-lo... (*amb una esgarripança*) fuig?

JARDANÍ.—(*Deturant-se; a Inosca.*) En quin maletí tràngol ens has anat a posar!

INOSCA.—Per mi feu el que vulgueu. Jo us dic el que sé i el que penso. Mumelí té raó. Jo no el tocaria.

GERINEL.—(*Amb una veu estranya, com si es parlés a ell mateix.*) Sí, sí, potser sí. (*Com absent.*) Veig les palmeres com es simbregen, encara, i sento el vent càlid, la pesantor que m'asoba, de l'aire de la nit, estic estirat encara, bullen els polsos, em sua tot el cos..., i el cap em dóna unes voltes, unes voltes..., em cega el record d'aquí. Però és que penso ara amb ells, amb el pare i la mare, o estic entre ells i penso en aquella terra de foc?... Entro en un *barco* altra vegada. Camí de casa. Damunt de coberta el sol bat i m'estaborneix i veig l'aigua amb uns llumets que tremolen i vénen i fugen..., i penso amb la meua Ostelinda..., o és aquí, aquí (*asenyalant-la*), aquí al davant, i penso en el *barco* i en la mar que bull?... El viatge..., tants dies sense poder beure aigua bona: és un pesombre o és canviar realment de lloc? És una visió enfebrada o... Pensar, pensar. Se m'acut de venir a mí sol? No, més aviat sento al coll una enyorança que m'ennuega i em fa plorar..., i uns crits..., ets tu, mare, bata meua?...

(*Comença al defora una cançó llunyana, com una lamentació sense fi.*)

MUMELÍ.—Fill, fill... (*Va a ell, ja fora d'ella.*)

GERINEL.—No. No em toquis! No em toquis! Fugiu! Fugiu!...

MUMELÍ.—Gerinel! Xaval!

GERINEL.—No. No vull saber què sóc... no vull saber si sóc un somni, o una realitat... No vull saber on sóc, si allà, perdut entre les herbes i les aigües i les palmeres, o ací, davant vostre... Sí, mare, sí; no, no em toquis. Tinc por, bata, sents, por, por; por de desaparèixer d'aquí, por de fondre'm i de trobar-me no sé on, al costat d'aqueix monstre misteriós i potent que em domina i m'estira i em domina i em cega, i em posa el dubte al cos, i em tortura, i encén les sangs en les venes i les glaça, i em fa tremolar tot el cos i em dóna una quietud de mor...

MUMELÍ.—Fill. Gerinel, fill!... (*Avança.*)

GERINEL.—No. Té raó Inosca. No em toquis. Tinc por de no saber ben bé si sóc allà o aquí... estirat mirant en la nit, aquell cel d'un blau tan fort com a ple dia, sento els perfums de tota l'illa embotint-me els badius i el cap i la remor de cent insectes que canten i xisclen en la nit clara més terrible cent vegades que les nostres nits obscures; i vosaltres, sou aquí, sou amb mi o només en el meu cap malalt? Somnio en vosaltres o sóc amb vosaltres?... Oh, que costa foradar un tel de somni!

MUMELÍ.—Gerinel...

JARDANÍ.—Això ha d'acabar-se. Inosca, tu has d'acabar aquest terrible dubte.

INOSCA.—Qui dubta?

LA XINA.—No pot dubtar-se.

ORXILÓ.—El poder d'Inosca ha estat demostrat una vegada més. No tempteu la fatalitat... deixeu...

OSTELINDA.—(*A la Xina.*) Tinc por, jo també Xina (*Ambdues s'abracen arrupides.*)

GERINEL.—Ai! (*Com si algú forcegés amb ell i intentés d'emportar-se'l.*) Ai! No. Deixeu-me! Per què voleu fer-me tornar a...

INOSCA.—Sentiu?...

GERINEL.—Deixeu-me. Bata, veniu. Allibereu-me d'això, que no sé que... què... ai!

MUMELÍ.—(*Aterrada.*) Està embuixat, Inosca, fes el que puguis.

INOSCA.—(*Cavernosa la veu.*) He fet el que he pogut... Heu vist el vostre fill, Mumelí, heu parlat amb ell. Ara se'n va... No puc fer-hi res.

GERINEL.—Per què esteu aturats, sense fer res... per què?

MUMELÍ.—No, no jo, fill meu. Jo...

INOSCA.—(*Interposant-se.*) No. Mumelí. Vols fer mal al teu fill! L'has de deixar que faci el seu camí. Ell ha fet el que ha pogut per donar-te el què demanaves. Deixa'l que compleixi el que mana qui és més que nosaltres i ell. I dona-li gràcies.

GERINEL.—Se me'n duen, se me'n duen, se me'n duen.

(*Lluita violentament amb ell mateix sense moure's de lloc, com si la lluita fos dintre d'ell. Mumelí ha restat als braços d'Inosca. Jardaní està esverat guaitant, amb els braços oberts i les mans crispades.*)

MAJORÓ.—Orxiló! És una aparició, és una aparició!... No és ell, no és ell. Inosca és un bruixot.

OSTELINDA.—(*A la Xina, abraçada a ella.*) Ai, Xina, que li hem acabelat, al pobre xava, li hem llevat la tranquil·litat...

LA XINA.—Li hem embruixat l'esperit.

GERINEL.—(*Posseït d'un moment de lucidesa i d'ira.*) Per què no voleu venir a mi? Creieu de debò que sóc una ombra de mi mateix? que sóc un espectre del que era? un mengue?... Em creieu mort? (*Donant-se cops al cos i tocant-se.*) Doncs no sóc mort! Sóc viu i ben viu... Creieu que sóc lluny i aquí només hi ha allò que no pesa de mi? Doncs sóc aquí, Inosca, en carn i ossos... Mira...

(*Vol acostar-se a Inosca. En donar una passa, Ostelinda i la Xina xisclen.*)

INOSCA.—(*Retrocedint.*) No, no, no t'acostis. Tor-na d'allà on has vingut. No hi vull res amb mengues. No hi crec en esperits. Sents! (*Com si s'hi volgués encarar.*) No hi crec. No. No t'acostis.

GERINEL.—(*Es gira cap a Ostelinda.*) Toca'm, dona, Ostelinda, toca'm. No has de tenir jindama, mira. (*I es colpeja desesperadament.*)

OSTELINDA.—(*Fugint esglaiada a l'altre extrem de la cabana.*) No, no, fuig, fuig. Deixa'm. Senyor, Debel, empara'm!

GERINEL.—(*En la més completa desesperació, es gira a la seva mare.*) I tu, bata. També tens por d'acostar-te?

MUMELÍ.—(*Amb una veu transfigurada.*) No. No t'acostis. Sies com vulguis, ara et veig, ara et tinc. No vull tocar-te. Si et fonguessis!

GERINEL.—Com vols que es fonguin aquesta carn i aquests ossos que em punxen la carn? (*Va a acostar-se a sa mare.*)

MUMELÍ.—(*Implorant, agenollada gairebé.*) No, no, Gerinel, per favor, no t'acostis! No vull que fugis tan aviat de mi!

GERINEL.—(*Guaitant-se ell mateix de cap a peus i tocant-se.*) És per a morir de follia! Qui té raó de tots nosaltres? Com fer-vos creure que sóc un home i no un espectre? (*A la Xina.*) Tu, Xina... (*I va a ella.*)

LA XINA.—(*Amb un xiscle.*) No!

GERINEL.—(*A Majoró, que és a una banda de la barraca, arrupit, groc com la cera.*) Doncs, tu, qui ets tu?

MAJORÓ.—(*Amb una veu que gairebé no se sent, ofegada pel pànic.*) No. No. No vinguis!...

(*S'allunya més la cançó que gairebé ja no se sent.*)

GERINEL.—Però vull que pajabis aquesta carn miserable...

MAJORÓ.—(*Amb una veu més alta, com un gemec.*) No! No vull.

GERINEL.—(*Va cap a ell.*) Sóc jo, xava.

MAJORÓ.—No...

GERINEL.—Sóc Gerinel...

MAJORÓ.—(*Redreçant-se com si volgués esmunyir-se tela amunt, com un reptil.*) No. No. No!!!

GERINEL.—(*Ja gairebé el toca.*) Per què t'axines? Pajaba. Si sóc...

MAJORÓ.—Fuig! Estàs embruixat.

(*Abans que Gerinel el toqui, ell s'esmuny, però Gerinel l'agafa pel braç esquerre. Amb una veu terrible.*)

Deixa'm!

(*Mentre pronuncia aquesta paraula ha tret un ganivet de la faixa i el clava al costat de Gerinel.*)

GERINEL.—Que... m'has mort.

MUMELÍ.—(*S'adona del que ha fet Majoró de seguida.*) Què has fet?

(*Gerinel cau a terra rebotant-se, amb un bramul feréstec.*)

OSTELINDA.—Ai Mumelí! Mare!...

MUMELÍ.—(*Desfent-se d'ella i anant vers el seu fill.*) Gerinel! Gerinel! Eres tu! Eres tu!

(*La llum del defora ha anat pujant fins a permetre de veure com s'acosten a la barraca, homes i dones.*)

INOSCA.—(*Acostant-se a Gerinel i constatant que està ferit de mort.*) L'has ferit!

MUMELÍ.—(*Al costat del seu fill, mirant-se les mans.*) Sang! Ai, Gerinel!

ORXILÓ.—(*A Majoró, esverat.*) Tu, pira, pira... (*Majoró fuig i ell el segueix.*)

(*Inosca surt amb ells.*)

LA XINA.—(Duent-se'n l'Ostelinda.) Vina! Fugim d'aquí!...

MUMELÍ.—L'han ferit! Han ferit el meu fill...

(Al mig de l'escena, Gerinel és a terra, estirat, immòbil. Mumelí, entre gemecs i plors, el pren en els seus braços. Jardaní està com no volent creure el que veu, immòbil també corbat, amb les mans davant seu.)

MUMELÍ.—Sí Es ell. Jardaní. Es Gerinel que ha tornat! Jardaní! Es el nostre xaval que ha tornat! Es la seva carn, són els seus cabells... Jardaní!!! (Amb un crit més fort.) Gerinel!! Què? (El cos de Gerinel se li esmuny dels braços.) Respon. Ah! Jardaní! Vina! Cuita!

Mou-te!... El nostre fill se'n torna. Mira-li els seus ulls, com se'n van... mira els colors dels llavis com fugen, mira, mira... Ha tornat només a buscar l'abraçada de la seva mare, Jardaní, per deixar-hi aquesta carn que vaig donar-li!!!

(Hi ha un silenci. Se sent només la remor de molta gent que parla baix entorn de la baraca.)

TELÓ

MILLÀS-RAURELL.

PORTO-RICHE

Racine haurà acollit amb un somris tot alt de dignitat la immortal naixença d'aquest galant minyó de vuitanta anys.

IN MEMORIAM

Els mots d'agraïment cal que vagin més enllà de l'actualitat moridora. Altrament serien mots sense arrel espiritual.

Avui que la falagueria humana no pot guanyar-los ens plau dir gràcies als senyors Maurice Prou, director de l'Escola Nacional de Cartes, de París i a l'arquitecte de jardins senyor Forestier, als quals la nostra Catalunya renaixent deu homenatge.

Gràcies! De manera que el mot, ben arrelat en la nostra Catalanitat, arribi a les regions eternes de la més pura glòria.

MORALITATS I PRETEXTOS

A LA FI...

Després de les prediques sota el lema: "menys política i més administració", hem anat a parar a l'anunci de diari oferint els serveis d'un *expert en patriotisme*.

NARCIS OLLER

Ell enlairà el convencionalisme dialectal dels primers assaigs de la nostra prosa a realisme vital de selecció, treballadament literària; ell superà el determinisme d'escola amb l'embranchida d'una vocació espiritual superior a les velleitats de la moda.

Li correspon, per tant, amb plena originalitat, l'advocació de Mestre de la novella catalana moderna.

PUNT DE MEDITACIO

Aquesta inscripció de l'Antologia grega, cara a la comtesa de Noailles, damunt una pedra funerària:

Ací reposa un esclau en una tomba lliure.

MOLT VIENES D'AVANTGUERRA

Predicar el diàleg i quedar-se amb la llaminadura de la conversa. Predicar amistat i quedar-se amb la voluble trapassera del flirt. Predicar la totalitat d'una Europa i quedar-se amb la facilitat brillant localitzada al redós d'un cafè.

PUJOL I ALGUERÓ

Ens cal subratllar amb joia la significació del moment en què l'instint de rodamón és superat per la bella lligada de l'excursionisme i la ciutadania, no per il·luminació d'inspirat (a la manera maragalliana, diríem), sinó amb reflexió intencional d'home obedient a la moral que li és higiene i no bandera.

PITJOR QUE NO ELS FRACASSOS

La disminució d'ambicions vitals d'aquells que volien anar a Roma i es banalitzen a Càpua.

WLADIMIR MAIAKOWSKI

No anéssiu massa de pressa a oposar el seu nom al d'altres poetes com si oposéssiu una aspiració col·lectiva a les diferenciacions de la personalitat.

Llegiu, si us plau, el que Trotski mateix digué

de Maiakowski en destriar del seu do la part efímera dispersada entre l'individualisme i la bohèmia.

I comprendreu que moltes de les imprecacions que féu servir d'advocacions col·lectives no eren sinó *febleses provisionals*, part negligible de la seva obra *personal* de poeta.

LA LLUITA AMB L'ANGEL

Em guanya perquè mai de mai no té els ulls clucs. El guanyo perquè, moridor que sóc, no puc ésser mai indiferent.

UNA PARADOXA QUE ENS HUMILIA

Els poemes d'obriers americans en edició de bibliòfil a mans de la més accentuada especulació burgesa.

Curiós si voleu, però descoratjador per la inferioritat de *coses de comerç* a què són condemnats els obrers i per l'absurditat de desplaçament de poemes desintegrats dels poetes.

Tota la nostra llibertat, tot el nostre daler de justícia es revolta d'aquesta indelicadesa contra la jerarquia dels oficis de l'home vertical.

ESTUDI A FER

La tristesa desistida, la impotència decadent, els tòxics parencement esterilitzats als fons de les fórmules dels literats de les noves escoles disfressats d'higienistes.

TEATRE DE L'ESCLASANS

Presentació esportiva. Importància destacada del cos en la vida de l'esperit. Cinc formes corporals per debatre un problema de l'esperit. L'esperit mateix emmotllat a cinc formes corpòries i cridat per elles a resoldre el problema de la personalitat, el qual, com sap tothom, és una de les preocupacions d'ara.

Així explico l'assaig d'Esclasans *Dos i dos fan cinc*, publicat a LA REVISTA, a tots aquells que s'entossudeixen a no entendre'l.

NEW-YORK.—PAUL MORAND

L'amic que em deixa aquest darrer èxit entre els tastaolletes de les enraonies mundials, em tramet el llibre protegit per unes cobertes de paper de diari, en el qual lleigeixo —notícia entre

notícies— el suïcidi d'una mare i sis fills desesperats de no guanyar-se la vida.

UNA GENERACIÓ AMB NOVEL·LA

A Itàlia, com aquí, demanaven una novella de veres. I la novella els arriba protegida per tot l'equip dels joveníssims: *Gli indifferenti*, d'Alberto Moravia.

La reacció de la maduresa estrafora el títol i dirà: *Els estúpids*.

Caldria, però, al seny crític i a l'esperit de justícia dels gairebé joves encara (la generació sense novella definida entre nosaltres amb mestrívola autoritat, per Carles Riba), rectificar el títol i precisar: *Els antipàtics*.

SEMPRE HI HA UN PITJOR

... I aquells que feien més escarafalls del preciosisme de les primeres promocions noucentistes han caigut en el més estilitzat virtuosisme de la vulgaritat. Exemples: cada dia, a totes les fulles impreses; dia sí i dia no, als llibres més afalagats per la propaganda administrativa dels diaris.

REMEI CONTRA UNA OBSESSIO

L'obsessió fou molts anys concretada per l'orgull verbal d'aquells versos tan dolents que diuen:

*no hay un pedazo de tierra
sin una tumba española.*

El remei no el coneixerem fins el dia l'alba gloriosa del qual ens hagi definit.

*no hi ha recó de món
sense un breçol espanyol.*

EL SEGON LLIBRE DE RITMES DE L'ESCLASANS

Dels ritmes del primer llibre als del segon llibre trobem el pas de les construccions arquitecturades als escenaris més vastos en els quals *la nit s'angelitza d'encens*, l'harmonia guanyada entre els colors de l'orgull, de la pompa, del domini i el vellut cendra gris de l'amor on *la tórtora plora*, la troballa definitiva del senyal universal de la no por de la vulgaritat que si es confessa: *escriu amb la sang*, canta amb paraules de cada dia: *Nadons: ombradius radiants de rosada divina*

... ..
... ..
oh gràcia, silenci ritmat de cadències exactes...
... ..
... ..
un arbre ha crescut al davant de la porta tancada
... ..

... ..
L'Esclasans arriba en alguns dels ritmes del segon llibre a la serenitat laica i ensems religio-

sa que ha estat una de les característiques de les nostres escoles classicitzants, de Cabanyes a Gabriel Alomar, i, amb colpidora lògica, insisteix a enaltir en la seva realització les seves preocupacions bàsiques. De l'ordre conjunt que en resulta, la voluntat n'és doctora, els sentits en són la tropa roja i el pensament n'és el vell fidel.

Així, quan retorna del vol de les àligues altes que l'aigua retrata, li fan músiques sonades les campanes al fons del silenci i la seva figura és viva de tots els prestigis de la reserva i de totes les delicadeses de la intimitat: *la taula i els llibres; entorn, un batec de cortines.*

MOLTES RIMES I POCA RAÓ

Les paraules del president de Brosses a propòsit del recital d'un d'aquells improvisadors a l'abundor verbal dels quals hi ha tantes rimmes i tan poca raó, podrien ésser reportades per tal de sintetitzar moments literaris, polítics i socials que tots hem viscut a Catalunya.

Diu així C. de Brosses:

Ce canevas tourné poétiquement, rempli de phrases harmonieuses, déclamées avec rapidité, jointes à la difficulté singulière de s'assujettir aux strophes en rimes octaves, jette bien vite l'auditeur dans l'admiration et lui fait partager l'enthousiasme du poète. Vous devez croire, néanmoins, qu'il y a là-dessus beaucoup plus de mots que de choses. Il est impossible que la construction ne soit souvent estropiée et le remplissage composé d'un pompeux galimatias.

I nosaltres coincidíem tots en l'associació d'aquestes paraules al judici crític de tal fet literari, polític o social dels darrers anys.

JOAN DUCH

Homes i màquines: una primera novella amb la qual les nostres lletres guanyen un novellista fet i normal com si abans d'ell i al costat d'ell tinguéssim elaborada una tradició social favorable a fets literaris sense excepcionalitat.

Pensem en la vitalitat narradora d'un John Rodker i en els reportatges vivents d'O'Flaherty i de Norah James.

Pensem en la decisió rectilínia, una mica cruel i una mica desencisada dels joves escriptors anglesos.

I associem als experiments d'aquesta prosa directa sense pintoresc i sense paisatge l'alè de cosa viscuda que només l'autor de *Las ruinas de mi convento* i el de les *Memòries d'un menestral* ens havien donat al marge del camí pel qual de Narcís Oller a Puig i Ferrer fins el darrer Joan Oller, s'anava definint la novella catalana amb companyia i ressò.

J. M. LÓPEZ-PICÓ.

POEMES I EPIGRAMES

MATI DE CIUTAT

Les sirenes foraden la quietud del jorn.
Quin obrir de finestres i d'ulls clucs ensunyats!
El sol en aquesta hora juga a saltar terrats.
Oh, quina olor més tendra de pa sortit del forn!

Els arbres de la Rambla s'espolsen els ocells.
La Gran Via regada de fresc és un mirall:
els òmnibus hi passen corrent de cap per'vall,
i es confonen les crestes dels galls amb els clavells.

El matí, nou de trinca, tot remull de perfum,
avalota les noies i els aixeca el vestit.
Montjuïc per més joia té un ametller florit:
els nostres ulls el veuen com un palau de llum.

MATINAL

L'horitzó espren la taronja
del sol que riu entre dos mons.
Cel cristallí, encar degota l'esponja
amb què rentares els estels. On són?

Oh matí fresquejat de violes
i amb caminets encara no petjats;
peu meu, sembla que voles
per la vorera verda dels sembrats.

Verdô onejant i punxadissa
amb les llàgrimes netes de la nit.
El cel obra les portes: piuladissa
d'ocells i fonts. S'ha fos la nit.

Gotellada de sol a la teulada
i unes randes de vidre —caramells—.
En els fils d'un telègraf els ocells
telegrafian a l'amada.

LES CANYES

D'aquell verd tremoladís
sou totes descolorides;
casa tendra dels ocells
amb flabiols d'enyorança.

En vostres llances el vent
no hi enfila ses banderes
ni hi deixa cabells el sol
als matins quan s'hi pentina.

Dins el rec cap per avall
tremola la vostra vida:
espill amb randes, gelat,
el cel hi és sense rialles.

Dins d'aquest paisatge gris
sou plenes de rou de lluna,
la lluna podall d'argent
qui us sega de ran de terra.

Quan sereu lluny de la rel,
de la sang de les ferides,
el gener fred i tivant
n'infantarà les violes.

CAMI DE CENDRES

Camí de cendres, et perfuma el vent
de març qui gronxa una ombra d'olivera;
per terra, a la grogor d'un sol morent,
dorm el silenci de la vinya austera.

Furgar de rels endins la terra, et sent
mon peu glaçat per sobre la sendera;
perquè punxaves amb el teu lament
la meva carn, cercava la dreuera.

Vinya qui adorms la teva sang glaçada:
et vetlla un raig de sol mig desmaiàt.
Camí qui sents l'enyor d'una petjada,
com t'escorries amb el llom cansat!...
I us he deixat dins l'aspra solitud
amb el rosec amarg del vent golut!

PALPITA EN EL PALMELL...

Palpita en el Palmell Omnipotent
la llevor d'una nova primavera;
llacuna verda, violeta austera,
ombres grises i glavis de forment.

Com una vela esparracada al vent
l'hivern vol aplegar la cabellera;
caminal fresc de cendres d'olivera
sota les gleves del terrer calent.

El sol hi deixa llàgrimes d'enyor...
L'olivera s'ajoca en el sopor
del jorn qui esbatanava cada porta.

Caminet d'oliveres, t'estremeix
la bandera de l'alba que glateix
en l'ull cendrós d'una viola morta.

DIUMENGE

Alegria del diumenge,
finestra oberta al carrer;
l'acàcia tendra i florida
té penjarelles de sol.

Ai, noia dolça qui passes,
—glop de sol el pendentif—
de quina boirina tendra
s'illumina ta rubor,

que ja ens sorprèn la dolcesa
del teu escot perfumat?
Rossinyol del sant diumenge,
plora l'enyor d'un estel.

Cel blau am finestra oberta
i unes curses de coloms.
Les fons riuen, riuen fresques,
que el sol els raja de dins.

MAIG

Lliris — clarins — musica de perfum.
Mes ungles ploren amb sospirs d'estrella.
Raja el sol del matí per la canella
d'una font: els ocells beuen la llum.

Vols de coloms entre el batent de l'aire
qui amb les ales cabdellen raigs de sol;
jardins, jardins entre batecs de flaire
i el rou, les llàgrimes del rossinyol.

Avui és lluny aquella mà tan blanca
qui al cap dels dits té mirallets de sol
i al braç un ritme perfumat de branca
qui feia adéu com un colom al vol.

PLUJA DE MAIG

Pluja de maig. Matí de becs de rosa
qui es nodreixen de pluja i raigs de sol
tot són estrelles foses pel trespol
i per les branques altes ulls d'alosa.

Una alegria de claror reposa
damunt les fulles dels rosers: bressol,
s'hi gronxen els cabells subtils del sol
i el pensament més fresc de cada cosa.

Frescor de pluja al pit esborronat
i l'esguard fresc com un raïm glaçat.
Magnoliers: tremia de gaubança

la vostra flor — pit tremolós al vent—.
L'amada, avui, entre un bell joc de dansa
mostrava el blanc, del seu escot, roent.

MATI DE JUNY

Matí de juny. Rialla del sol i la ciutat
i del clavell qui penja com una cresta fresca.
Matí nou, en la molsa verdosa d'un terrat,
afina el sol ses ungles, l'ascensió l'engresca.

Cua de sol, com danses! Sota l'espill del cel
fueteges les boires i l'ull blau de la font,
qui al fons de sa pupilla té una frescor de mel
i un estel qui somnia de tan dolç que té el son.

Oh sol, ets en les branques baixes del cirerer
i ets dins l'entranya clara de les tendres cireres
i en la boqueta xica de l'infant rialler,
i et duen els ocells en les ales lleugeres

i el vent et desengruna sobre el verd del camí.
Una mica de pluja bé ens donarà conhort
si en l'escot de les noies riu l'arc de Sant Martí.
Oh boires, boires blanques qui no sabeu cap port

i ens doneu la frescor de les vostres entranyes.
Matí de juny, et criden mil boquetes d'infant
i els camins cargolats en les altes muntanyes
i els blats que dintre l'era les forques ventaran.

OCELLS I PRUNES

Un rosec cristallí de pluja per les branques
s'escorre amb un somriure de dentetes d'infant.
Oh, la prunera vella que per damunt les tanques
branda les prunes clares d'un or pur, flamejant.

Els ocells llaminers i senyors de la plana,
foraden la pell tendra de cada picarol,
i assedegats s'ajoquen a vora la fontana
i deixen amb llurs becs a l'aigua un gust de sol.

L'abril mou el sedàs de la pluja més fina;
quines fresques rialles d'infants i de clavells:
en cada boca oberta llur joia s'endevina —
l'or tendre de les prunes picades pels ocells.

CREPUSCLE

Tremola en el brancam el fruit més bell
Nelia amb el braç nu polsa la branca
mentre els infants, qui riuen, per la tanca
treuen la testa viva d'estornell.

Nelia agença un àpat suculent
amb la mel d'or d'aquelles fruites sanes:
la cara dels infants i les magranes
riuen enceses sota el sol morent.

I fugen els infants i la germana,
deixant en solitud la verda plana
i el magraner més lliure del seu pes.

Mentre els ocells, de l'apat dels infants,
se n'emportaven l'escampall dels grans
com un estel, en els seus becs, encès.

TARDOR

El sol dins de la font veu sa cara i s'esvera
i es sent trist i malalt per aixecar son vol.
Desolació cruel! Al cim d'una prunera
hi ha la fruita més dolça qui jugava amb el sol.

Veient-la, el sol, ha dit:—Amiga, t'has fet vella;
ens sorprengué el mal temps entre jocs de claror;
la teva pell no té cap lluïssor d'estrella
i si et beso, tes galtes no tenen cap dolçor.

I la fruita respon:—Amic, com ens fem vells!...
però tu reviuràs un altre cop encara,
i en la branca més alta on has besat ma cara,
trobaràs mes germanes rient amb els ocells.

ES NIT

Es nit! Silenci perfumat de lluna;
voldria desgrunar l'hora més clara
per fer-me'n pedres nupcials.

Ja som al temps de les boires gelades.

Quan m'obriràs la porta dels teus braços
retornaré l'alè del meu silenci
amb un cruiximent d'ossos.

Galta de sol, coixinet dels meus somnis,
m'adormiré la besada més fresca.
Lluna, fragment de pèndola, rodes
amb un so trist de campana ferida.

Es nit! Rosada, llàgrimes de cera.

Amor, fores una mare molt tendra,
però la nit glaça la teva joia
(no com la mar que és un bressol d'estrelles
i coneix els secrets de la lactància).

Has trepitjat camins amargs i fores
dolça en els teus abrindaments de branca
(el pes del fruit la vincla com un arc de triomf.)

Es nit i sagna un picarol d'estrella
penjat al bec d'una vela de carro.
L'aire gelat esquinça la tenebra
amb ditades de sang. El gall de l'alba
desfà la nit a cops de bec.

Recordo
que un temps em despertava l'olor tendra
del pa i la xocolata que robava
sota el coixí.
Avui, només, la frescor de tes galtes.

CAMINO SOL...

Camino sol dins de la nit tancada,
fred de la nit al pit agemolit.
Es bada l'olivera, flor de nit,
filla de l'ombra, lluna deslligada.

Amb el teu pas esventaràs les cendres
de les estrelles. On m'aturaré?
Petjades amagades pel terrê,
cruixen insectes i les herbes tendres!

LLUNA DE GENER

Lluna d'argent, afinaràs les ungles
dels gats qui roden sota el fred.

Gener,

plorar del temps en les teulades brunes
i en els camins esgarrifats de vent.
La galleda del pou puja trossets de lluna.

SOL EN LA NIT

Sol en la nit d'ulls gelats,
sé els somnis closos dins de sa parpella.
Oh aquesta fresca neta dels terrats
amb l'esquí de la lluna. On és l'estrella

qui penja de la mà del vigilant
com una pèndola sotraguejada
en la tenebra de la nit tivant?
Fosca: una tomba en cada cantonada

i un fanal vacillant als quatre vents
per enterrar la petja trista
de l'embriac. Nit de punyals i dents
d'un gat qui et va seguint la pista.

Desvari de la nit, desvari
del ca, qui roda mossegant la nit,
del campanar que passarà el rosari
penjat al primer tram de l'infinit.

La teva son en quina nit vindria,
campanar que amb el cap toques el cel?
Si ara hi pugés, sabria
el pensament més fresc de cada estel.

VENTS DE LA NIT

Vents de la nit; oliveres maselles,
la vostra ombra s'ajoca al quart de lluna.
La sínia roda sota la nit bruna:
catúfols, mirallets, aigua d'estrelles.

Si ara en bevia, tot el cel a dins
i a la boca una estrella violeta,
—oh llanterna morada dels camins, —
dolçor del fred d'aquesta nit estreta.

Pallers immòbils, amb la lluna a dalt
bufant les ales dels molins cansades,
(estrelles sense llum; cerqueu, fermades,
la via dreta d'aquest cel tan alt).

ALBADA

Passeig nocturn amb les acàcies balbes
sota el fred de la nit: estels glaçats
damunt de les teulades, ajocats,
xuclen la sang glaçada de les albes.

Trepig de lluna per les vies calbes
d'aquesta nit. Els campanars, clavats
de cap al cel, escamparan, plegats,
l'olor més tendra de les seves «salves»?

Oh el mossec fred de la destrat que talla
les branques tristes de la nit tremend;
Ombra de nit, en ta cruel batalla,
com és amarg el teu desig de vent!

ES FONEN LES BANDERES

Es fonen les banderes autumnals:
totes les llànties de la nit s'encenen.
Cel brodat, violetes siderals
pel prat del cel, quina mà tendra esperen?

La nit té plenes de dolors mortals
les seves ales negres qui s'estenen
frisoses de tendreses maternals.
Oh, tes llàgrimes, nit, qui no es contenen!

Cada estel tremolós sembla que pensi.
Un ca borda en la fosca al teu silenci.
Tes ombres, nit, com pesen de turment!

Els grills soscaven dins de ta parpella
el somni amarg sense desig de vent.
Cors, en la nit ja sou com una estrella.

AMB L'ALEGRIA D'UNES NOIES

Amb l'alegria d'unes noies
veig el florir de l'ametller,
i no llueixen altres joies
que l'escot tendre i primicer.

Van de bracet i riuen, riuen
totes dels somnis que han tingut.
(Veig com se'n va la joventut
dels meus cabells!...) i riuen, riuen!...

* * *

Ets en nosaltres joventut i ens poses
al llavi una dolçor d'eternitat,
però duren només un jorn tes roses
qui es desfullen com un petó gelat.

Te'n vas i ens deixes una fresca tendra
sobre la pell colrada de neguits.
Il·lusions, sereu entre la cendra
dels palmells secs i agemolits.

* * *

En la teva amplitud, repòs, no m'aconhortes.
Cel amb lloses de plom a l'alçada dels ulls.
No vull que al primer truc s'esbatanin les portes:
vull la mar sense fi, sense cala ni esculls.

Retorna en mi la pau com una boira lassa
de rodâ inútilment. Camins, feu-vos estrets,
entre cingles oberts, que no hi trobi ma passa
(amarga de sotrats) la pau dels camins drets.

LA MORT

Quin jorn vindràs, oh mort, que t'esperem
al nou llindar de cada dia?
Seràs amarga quan t'haurem
o seràs tendra en mig de l'agonia?

La teva fam, què cerca dins els cossos,
devoradora d'inquietuds?
Rosegaràs la mà i els ossos
qui eternitzaren tants moments viscuts?

Aquesta mà qui encar olia al jorn
com una albada de tendresa,
qui bategava oberta, enfront
dels ulls i el sol com una vela estesa.

Aquesta olor que deixarà la destra,
oh mort severa, no l'hauràs.
T'abocaràs en la finestra
de cada vida i nua la veuràs.

Què n'en treus d'ésser així devoradora?
Damunt la carn més bella i tendra
la teva dent demolidora,
només hi troba caminals de cendra.

COR MEU, ENS MANCA...

Cor meu, ens manca nodriment d'amor
amor de Déu i de les coses altes.
Ma boca, has reposat en masses galtes
perquè en els peus de Crist trobis ardor.

Tu que amb amor saps allargar les mans
per despenjar la fruita més encesa,
posa a mos dits una suau tendresa
per endolcir la testa dels infants.

Fes que ma carn no senti altre delit
que aquest amor qui brolla de ton pit.
I en el goig de besar mon llavi es posi
damunt la sang més tèbia del teu peu.
I quan mon cor afatigat reposi
sigui a l'ombra més tendra de ta creu.

A M A D A

Torbes mon seny d'una fatiga dolça:
—adés manyaga, adés plena d'enuig—
ets el cigne que amb l'ala oberta espolsa
el consonant rebec que sempre em fuig.

Recordo aquelles nits i l'obertura
d'un bes precipitat, color de sol,
i el respirar oprimat que encar perdura
dins meu com el batec d'un rossinyol.

Ton nom suau és l'ala de l'aurora
que gira els fulls dels dies malversats,
i en cada full jo guardo la penyora
d'uns besos nous encara no donats.

MATI DE MARÇ

Matí de març: la mà tremola encara
amb una punta de clarô en els dits.
Amb un ritme de branca el vent despara
la blancor de congesta dels vestits

com d'una vela que els sentits aclara.
Encara s'esborronen els teus pits
i l'alba del bon temps brilla en ta cara
entre un perfum de besos adormits.

I aixeques les mans primes de clarô
com si de nou florís un branquilló:
tes ungles lluen com la flor més alta.

Camí de boires sota el cel de març,
la llum ens ve d'un nuvolet espars
perquè una verge hi reposà la galta.

* * *

Sota el meu pas cruixia el caminal,
esgarrifor de les arbredes:
mon peu trepitja la grogor mortal
de les ombres més fredes.

Corriol, t'arronçava una fatiga
de somnis, de cançons i de claror,
quan t'he portat de braç la meva amiga
qui en ses galtes duu l'or de la tardor
i té un somriure al fons de sa mirada
com una pluja de claror de sol...
Enyorança de l'ombra perfumada
que fa son cos damunt del vell trespol.

* * *

Ja us he trobat, amiga bruna,
sota la fúria de la nit brillant
embolicada amb un esquinç de lluna
i amb el cor tremolant.

Els pits, flor de magnòlia, tremolosos,
devingueren visibles de panteig...
però els estels cremaven pietosos
tot arborant la nit d'un lleu flameig.

La seva pell, com una flor novella,
s'esborrona amb el bes de l'aire humit...
Jo volia abastâ el flam d'una estrella
per fondre tot el gebre de la nit.

* * *

Oh com m'arriba al cor, amada meva,
aquest riure dels vasos cristallins.
Ofeguem-nos a crits si a fora neva.
Vi generós, or tebi dels festins.

Espremeré tos llavis sense treva
que ara són molls de besos clandestins.
Una orgia de sol hi ha dins la teva
mirada on hi somriuen tants matins.

Ventijol, passaràs amb la mà oberta
per destriar la nit dels seus cabells.
Aquesta aurora tèbia qui es desperta

—quan tu et deslliuris dels pesants anells—
somniaré que dins ta carn masella
glatia el foc d'una llunyana estrella.

* * *

Boires de mel, heu madurat la fruita
que en el caliu del sol s'ensenyoria.
Repòs del vent ets com la mel del somni
degotant a la boca assedegada.

He respirat l'alè de cada branca:
torna-sol de vellut, torna't bes d'ambre.

Què esperes, mà, a estrènyer l'aire dòcil
avui que duu el ressò de tantes boques
on s'insinua la frescor del riure?

Ah, si no fos mai nit en ta parpella
com em fóra plaent de reposar-hi
el meu respir cansat de tants de somnis.

I em faig enllà, que en els miralls del dia
es reflecteix el pensament més tendre.

Papallones de sol entre les branques,
cerqueu la mel de l'ombra tremolosa
i en la frescor del teu cristall, fontana,
el rossinyol s'hi afinarà la gorja.

Ah, si a les mans tingué caliu de besos,
com em fóra plaent llegir tes lletres
encara amb pols de llàgrimes.

NIT PESANT DE RECORDS!

Nit pesant de records! Alegre i clara,
la lluna ve a besar les flors del vas,
tes besades hi són, fresques, encara,
i tu no tornaràs!

Nit pesant de records!... En quina estrella
mos ulls veuran el teu esguard glaçat?
En la carena dansa l'ombra d'ella
i el xiprer retallat.

Oh nit! I no em diries on reposa?
Tota ma carn és fosa de desig.
Lluna, llosa d'aquesta nit tan closa,
passes sense trepig.

Nit pesant de records! Ja se't desploma
l'ala fosca sota un vellut carmí.
Només el vas de flors!... Record, aroma
dels seus besos d'ahir!

* * *

Ara us sent el meu cor en la penombra
d'uns dies sense sol
desfent els pètals d'or d'unes besades
damunt les aigües mortes de l'oblit.

Jo m'he tret una espina anguniosa
del pit (era un cabell caigut),
i l'he llençat per la finestra oberta
de cara a uns ametllers en flor.

OMPLIM LES COPES...

Omplim les copes amb el vi de l'alba,
embriaguem la nostra jove sang;
el cor, que és trèmul com la fulla balba,
no vol corrompre's entremig del fang.

Alliberem-nos de tot greu malastre,
amb nostres boques espremem el vi
del gotim d'or que penja de cada astre:
obrim les veles dins el nou matí.

Les ales d'àngel de la nau vetusta
recullen tots els vents de món: avant!
Jo gravaré ton nom en cada fusta

perquè el vent se l'emporti tot passant.
Alcem les copes a la mida justa
del jorn. El cel és un raïm sagnant!

L'ESPOSA ENAMORADA

Un vel tendre de pluja besava els fruits de l'horta
i tu baixaves nua de braços i de mans.
La rosada plorosa de la nit, reconforta
tos ulls qui tot just s'obren com estels flamejants.

Culls el préssec qui lluu com una galta roja.
Al peu d'una fontana s'ajeien els estels:
tu hi ets de peus i els 'xafes com uns raïms i ets boja,
i el teu riure sacseja la quietud dels cels.

Saps el marit qui vol la carícia més fresca
i et regales els braços dels besos de la nit,
les teves mans són tendres, d'una dolçor de bresca:
un estel qui batega és l'ungla del teu dit.

Tos peus blancs, suaus com un retall de lluna
per l'herba tremolaven d'un fi esborronament.
L'ivori de tes dents quan rius es desengruna:
en l'arc menut dels llavis t'apunta un bes roent.

T'acostes un fruit dolç a la fresca pitrera.
—Aquest —dius— pel marit, que és d'un vellut més clar,
i en posar-li a les dents obre els ulls i s'esvera
creient que són mes galtes que anava a mossegar—.

Llavors —penses— riem entre bes i mossada
i la fruita ens regala el blanc coixí, d'olô—.
Pensant això travesses a pas ardit la prada,
i a flor de galta et brilla la febre d'un petó.

Oh delícia tendra d'aquestes nits tan clares
que abellia ton cos una frescô immortal...
Entrares tan rabent, que els braços que aixecares
eren pel cos de l'home com un lligam fatal.

POEMES DE LA LLAR

I

La llar tèbia d'amor
glaça els cristalls amb ditades de pluja:
jo hi faig el teu nom
mentre en la cuina, tu, cantes,
desfent les ales d'un ànec.

M'he fet senyor de la teva alegria
i tot és verd de la pantalla qui vessa
la llum de la teva alegria.

Els canaris allarguen la vetlla
i els infants amb el cap ple de plomes
xisclen i roden la taula.

Demà és Nadal
i ells ja xuclen el goig de la nit
amb una neula als llavis.

II

Els infants asseguts a l'estora retallen
uns papers de colors.
Suara el més petit ha traçat una estrella
i la posa als teus peus.

I riuen i canten i mouen gatzara.
Inútils són tos renys per imposà'ls silenci:
(Perquè jo, sota la pantalla verda
copio del natural
aquests versos.)

Orfe de llum, l'estrella,
pren el color de la vostra alegria.

Si jo fos un déu, amor,
tot l'Univers posaria a tes plantes.

III

Ets en el llit, malalta,
i el dia és fred i els infants s'arreceren
vora el teu llit de malalta.

El teu silenci els imposa respecte
i amb els ulls et duen l'alegria del sol.

Amb la roba qui penja banda i banda de llit
s'emboliquen els cossets tendres.

Quan he entrat a la cambra, semblaven
aquells pollets qui dessota la lloca
només treuen el cap.

IV

Els galls amb plomes d'alba
decoren el matí,
i s'espolsen el fred de les ales
i amb la cua fan l'arc de Sant Martí.

Són els primers que et desvetllen dels somnis
i t'aparten de mi,
i quan et veuen dins el marc dels vidres
et saluden tocant el cornetí,

i s'arrenquen les plumes més tèbies
per a fer-te un coixí,
i no sospiten que en l'alba propera
els faràs de botxí.

* * *

Les teves mans s'estenen benfactores
damunt les testes dels infants en plor
i en els cabells els deixen el ressò
com d'unes ales eixamadores.

I els deixen tebiors consoladores
els teus palmells qui tenen gust de flor
i el gest de comiat s'hi fa tan bo
que sota el sol devenen guiadores.

Quan reparteixes fruites als infants
les fruites són estrelles en tes mans.
I en tos palmells amorosits, s'ajoquen
les besades més tendres dels teus fills.
Tes ungles lluen com deu clars espills:
la finestreta on els sentits s'aboquen.

EL FILL MORT

Cementiri, repòs tot ple de cendra,
de lluny t'avisen uns batalls al vol,
(processó d'ombres sobre el corriol)
que et duen un cos tendre.

Dalt la muntanya dansen els xiprès
retallats (parallamps de cementiri)
damunt la terra una ombra de martiri
xucla aquell sol que ja no veurem més!

* * *

En sengles mans posí el meu cor:
Qui el vol, fadrines?
En cada mà que l'he posat
hi ha un vol d'estrelles.

De l'una mà va a l'altra mà:
totes el volen.
Mireu, és nu com un nadó.
Ningú se'l fira?

Quan me'l tornà l'última mà,
tot ell sagnava.
Les noies són com un roser,
per cada flor cent punxes!

*

Caminava a prop seu i m'animava
la pèndola dels braços.

El rellotge de mon interior
acabava la corda.

Dona'm més aire, braç,
per seguir aquesta noia.

*

Aquell ressol de joventut
qui acoloria ta mà blanca,
jo l'he copsat com d'una branca
qui ens ofereix sa plenitud.

*

El flam dels ciris remou els objectes
i tot dansa a l'entorn del difunt.

Les esqueles passen d'una mà a l'altra
com un vol d'oreneta.

Sobreïxen les llànties dels ulls
i una mosca decora el silenci.

El meu dolor és germà
dels espills tapats amb glasses negres.

*

Aquesta nit de lluna i caramells,
tinc el cor tebi com un niu d'ocells.

*

Les cases (bocacloses) s'ajocaven
com unes mares emparant llurs fills.

*

Fanal solitari,
penges en la nit!
Capseta, sagrari
d'un cor avorrit.

En la cantonada
on batalla el vent,
sents l'enyorament
d'una estrella amada.

*

Si tingués una pedra petària
tots els fanals perquè en sortís la llum.

*

Camino sol, amb passa mesurada,
brandant a dins del cor
la clau de sol dels besos de l'amada.

*

El cel de març ens duu les orenetes
i desfà els vels del gebre congelat,
i amortalla les fosques violetes
com llantions que els vents han apagat.

*

Et ventes, et ventes
dins el feixuc trespol,
i amb el ventall que et ventes
gronxes un raig de sol.

*

Aquest bes tendre que en mos llavis poses
deixa en mon cor una suau frescor.
Quan ma boca ha gustat la seva olor
tota ma carn tenia gust de roses.

*

Baixaren núvols dels camins del cel
(naus que dels vents ja han devingut meselles).
Damunt les mars eren vaixells de gel,
amb càrrega d'estrelles.

*

Matí de flor d'ametller;
alegria del sol qui es desvetlla;
tremola sola una ametlla
vella, en mig d'un nou verger.

*

Es l'hora dels amors a la teulada:
esgrimeig d'urpes fines i dentall.
La lluna passa com un fred ventall
de la nit... i va tota esgarrapada.

*

Un ca borda en la nit
el silenci d'argent de les estrelles
i la lluna qui fuig i s'esquinça el vestit
entre els rosers.

Poncelles
com becs d'ocell qui esperen nodriment.

*

Clavetejada d'aigua, lluu
tota la via, i el meu peu s'enuja.
Jo vaig sota el paraigua: se me'n duu
entre reixes de pluja.

*

Sota el taronger de l'horta
on l'ombra fa un dolç trespol,
hi ha un infant tot nu qui xucla
una mamella de sol.

*

Fugiren els adéus
de la teva mà blanca
talment un vol d'ocells
fugissers d'una branca.

*

El sol eixint del bany, com un nadó
ens mostra preciós la pell rosada...
I el cel li envia, neta de bugada,
la seva roba blanca de cotó.

ET SENTIM DINTRE NOSTRE...

Et sentim dintre nostre com t'aferres
i el nostre alè és el teu alè diví;
els ossos foren sense tu, desferres
que amb fang tornada carn vares omplí.

Amo i senyor! Sens tu fóra la vida
buida com una llàntia sense flam:
tu li dónes calor, força, branzida!...
Som la fruita que et penja del brancam.

Tu ets l'arbre que ens nodreixes amb la rel.
Per nosaltres begueres tot el fel
del mateix fruit que es revelà en tes branques.

I no ens commou el gest perdonador
dels teus braços qui tenen la dolçor
i el frec més tendre d'unes ales blanques.

M'HAS DEIXAT!

M'has deixat! El camí
no té ombres per mi;
ni el roser dóna roses:
(sense tu no en sabria collir!)

El sanglotar del meu respir enyora
l'arquet de les teves trenes.
Una aroma de records batega
pel camí on no tornaràs més!

Coloms, les teves mans que volen
i em saluden pel cel
que no puc assolir,
i tu hi ets dintre!

Passa una noia amb un escot alegre
i una viola als llavis
i no em dóna conhort.

Camí de veles lluminoses,
pel cel i el mar bateguen
obrint camins de sol.

Ah, si hi vinguessis un jorn
brandant les branques tendres
d'un ametller florit!...

IU PONS.

DIARI SENSE DIES

(FRAGMENTS)

Avui, dia qualsevol de qualsevol any de la meua vida, començo aquest diari. He cregut sempre que el lògic i veritable diari d'un literat no hauria d'ésser mai d'un o de diversos anys escollits concretament i amb dates conegudes. Un diari és com un enfilall, més o menys llarg, de petites liquidacions intel·lectuals efectuades una mica a l'atzar de les hores que fugen. En realitat, doncs, un diari perfecte hauria d'ésser una biografia més o menys ràpida, però al dia, partint, si això fos possible, de la data de naixença de l'autor, i cloent-lo el dia de la mort. No podent ésser així, crec que la millor mena de diari acaba convertint-se en un mer i simple registre fragmentari d'una època determinada del viure del seu autor, i sovint d'un interès molt relatiu. Hom deixa passar en silenci els anys transcendents. I hom registra, en canvi, les fetes o les dites d'un any sense importància. Obviant, doncs, aquest perill, em proposo registrar cada vespre, o cada període més curt o més llarg de vespres, car considero inevitables, i gairebé exigibles en tot diari que s'estimi, les solucions de continuïtat, el corollari anímic de les vint-i-quatre hores viscudes, amb més o menys intensitat, oscil·lant i vacil·lant entre el món extern i el món intern. Anotaré, doncs, en síntesi, el residu fugaç, fet reducció mental o verbal, dels dies abolits. Passa als literats, sovint, un fenomen curiós: ells procuren fixar l'instants vital, vivament, en l'obra de creació pura (article, assaig, poema, conte, teatre, crítica, novel·la). Però després s'adonen que el bocí, sovint l'imperceptible fragment, del dia viscut llegint i escrivint, els ha restat en un recó del cor o del cervell, ben abrigat de penombra o d'ombra. Doncs bé: jo em proposo fixar en aquest diari, com aquell que collecciona volves de llum, aquests bocins fàcilment perdedors. I per a fer això, no calen dates de dies ni d'anys. No vull

dir que aquests apunts siguin escrits sense pretensions ("sense coturns", prefereixo dir, segons Sistema), car he cregut sempre que sense pretensions, en literatura, no hi ha art, ni vida, ni res. Però sí vull dir, perquè ho crec, que potser d'aquestes notes curtes i nervioses, escrites amb una lleu vibració fugaç de quaderns íntims, serà possible copsar-ne, per al meu ús particular si més no, com en un nou avatar intel·lectual, l'esquelètica silueta esvaïdissa del meu incògnit i benivolgut dimoni domèstic...

*

Avui ha fet un dia magnífic. Cel blau marí, brunyit i flagellat per una ratxa de vents que no parava mai. Les coses brillaven retallades de nou. Dintre meu, joia serena. Aquests són els dies del meu caràcter. Un cel blau i pur i un vent sec i net, són com l'esquelet de la meua psicologia. En dies com avui, dintre meu, no hi ha ni el més mínim desencaix entre el món exterior i el món interior.

*

Jo crec que el literat perfecte ha d'ésser sempre, sempre, sempre, sempre, la víctima dels seus escrits. Hi ha idees i imatges que maten, literalment. L'intel·lectual normal es juga la vida als daus, cada segon, damunt cada quarteta blanca, cremada profundament pels solcs de la lletra negra. Escriure amb sang és escriure amb foc.

*

Aquesta tarda he llegit un conte alemany, sense nom d'autor (signat amb les inicials P. W.), que comença així: "Als quinze anys, en aquella benaurada edat en què hom creu encara en la moral..." Als quinze anys, jo creia en la moral

d'altri. Avui, doblada aquella edat, crec en la moral meva, que jo m'he forjat a través de tota mena de camps de batalla quotidians. Es en aquesta moral meva, parida i patida per mí, que jo crec ara a ulls clucs. I amb ella a coll, com als quinze anys, goso parlar del temps actual com d'una edat més benaurada encara...

*

Jo em sento capaç de morir i de matar per una imatge. Per una idea, no.

*

—Escolti i perdoni, senyor Esclasans... Per a vostè, quin és el millor de tots els excitants intel·lectuals?

—Prendre un bany, senyoreta...

*

De les *Pensées* de Stendhal, llegides aquest matí:

—En amor com en poesia, val més deixar endevinar que no pas dir.

—Les coses van al cor a través de l'esperit.

—Digueu només coses plenes de comicitat o de raó; i així us serà permès de parlar lentament.

—No pot menysprear-se allò que hom voldria ésser.

—Qui no pensa, vol sentir; i sentir amb delectança.

—Es a causa de llurs costums, que els negres s'han tornat negres?

—Cal estudiar el llenguatge de les passions.

—Mai les arts no estan més en voga ni són tan difícils de cultivar com quan hi ha molts homes ensopits als quals convé divertir.

Com és admirable, tot això!

*

Avui, en passar pel Passeig de Gràcia, he trobat N..., l'illustre crític teatral. M'ha dit que fa dos dies va llegir el meu *Dos i dos fan cinc*, un acte de teatre introspectiu, publicat a LA REVISTA, de J. M. López-Picó. N'ha fet grans elogis, per acabar dient que era una comèdia filosòfica (què deu entendre per "filosofia" aquest senyor?) i que no tenia "taules". M'he quedat

veient visions. M'ha fet el mateix efecte que si em diguessin que *L'âme et la danse*, de Paul Valéry, està molt bé, però que no té "taules". O que el *Banquet* de Plató és magnífic, però que tampoc té "taules". En acomiadar-nos, m'ha fet observar que, per aquest camí, si segueixo escrivint teatre, no en veuré les estrenes. Quin honor per a mi! A Catalunya, avui, hi ha moltes coses infectes. Però la més infecta de totes, al meu entendre, és el teatre català.

*

El Sistema és la meva suprema raó d'Estat.

*

Catalunya no és Catalunya —oh polítics simplistes!— Catalunya és l'Esperit de Catalunya —oh poetes complicats!

*

La poesia, en prosa o en vers, és la realitat absoluta. La vida quotidiana és una realitat relativa. L'expressió "viure als núvols", aplicada als intel·lectuals amb més o menys despit, m'ha semblat sempre una abstracció d'una concretesa trepidant...

*

Preguntat Rafael Sanzio sobre el seu mètode de treball i el seu sistema estètic, responia habitualment que ell, en posar-se a crear, tenia, en principi, "una certa idea". I que tot allò que en les seves obres hi havia a més d'això, era cosa de Déu. Tot l'art etern accepta aquesta col·laboració de Déu en l'obra de l'home intel·lectualment pur. La fallida de l'art modern està en l'absència tristíssima d'aquest ajut diví. Les nicieses avantguardistes coixegen massa, a causa d'aquest excessiu refiament de l'home en si mateix. I encara gràcies, quan l'home, en més o en menys, posseeix, en crear, "una certa idea"! L'art modern no creu en Déu. Per això és tan ridícul i tan estèril.

*

Tota la vida he procurat matar el meu catalanisme en nom i amb l'arma nua de la meva catalanitat. Això, una cosa tan pura i simple com això, els imbècils del catalanisme polític-literari

organitzat (!) no ho han entès ni han pogut entendre-ho mai. Tinc l'altíssim honor d'ésser l'escriptor més vituperat de Catalunya, a causa de la niciesa dels altres, precisament...

*

Aquesta tarda he llegit els *Cahiers et Poésies* d'André Walter, d'André Gide. Anoto:

—Si sabés què fas, imaginaria què penses.

—Vindran nits en què cercaré la son i no la trobaré...

—Quina vanitat, la castedat!

—Per haver desitjat coses massa altes, com em prosterneu, Déu meu!

—Només els ulls s'allucinen. Les orelles també, de vegades. Però quan vull tocar, la visió s'evapora.

—No se'n sortirà pas! —No hi fa res; cal arribar fins a la fi.

—No he tingut mai cap felicitat que la meva raó no la desaprovi.

—Tots escoltaven; però la meva veu tenia inflexions per a tu sola: et llegia per damunt d'ells...

Quina puresa! André Gide (sé el que em dic) és un dels literats més purs de la França actual. Ho repeteixo sillabejant: dels-més-purs.

*

La millor forma de govern, per als pobles que desitgen una millor forma de vida, és la divina fórmula socràtica: una aristocràcia d'homes triats entre els més intelligents. Desitjo, per a la futura Catalunya ideal tornada concreció, una perfecta República Intellectual, amb totes les conseqüències, bones i dolentes...

*

Fa vuit dies que plou a bots i a barrals. Quin sofriment! La meva sensibilitat, cada dia més sismogràfica (hi ha matins que, en obrir els ulls, amb els finestrons del balcó closos, endevino el bon o mal temps, pel simple esgarrifament del meu cos, sense alçar-me), està desfeta i turmentada. A mesura que em faig vell, aquest excés de sensibilitat se'm converteix en una veritable preocupació. En dies com aquests que estem patint, em passaria les hores assegut, amb les

mans caigudes, i el cervell buit de tota idea viva. Marasme absolut.

*

—Què preferiu, en escriure: la prosa o el vers?

—Jo escric proses perquè sóc pobre. Si fos ric, només escriuria versos.

—I si fóssiu milionari, què faríeu?

—Em passaria la vida pensant les proses i els versos que no escriuria absolutíssimament mai.

*

Totes les grans coses que s'han fet al món, han estat ideades o imatjades pels poetes. I realitzades o esguerrades —ai las!— pels polítics.

*

El catalanisme només triomfarà, anys i segles a través, per saturació intel·lectual. La "idea catalana" serà normalment intelligent o no serà.

*

La veu grega "idea" equival a "imatge". Quan, de noi, el professor m'explicà això, va causar-me una sorpresa magnífica. A mesura que m'he fet gran, la sorpresa s'ha convertit en estupor. Els malentesos que s'evitarien els pedants, si ho tinguessin en compte! Avui, encara, quan hi penso, sembla que se m'encengui una flama al mig del cervell. I afirmaria que assisteixo a la naixença pura d'un miracle. De la idea a la imatge, totes les harmonies expressives teixeixen un intallable cordó umbilical...!

*

Aquesta tarda, fullejant una antologia de prosa francesa del segle XIX, m'ha caigut de nou davant els ulls la dita de Barbey d'Aureville: "Moltes tristesses i moltes misèries he suportat en la meva vida; però em resta el consol d'haver salvat sempre la blancor dels meus guants". Quan vaig llegir aquests mots admirables per primera vegada, jo tenia tretze anys, i vivia a Lió. Em semblaren un programa elegantíssim. I em proposí seguir-lo, per poder parlar igual temps a venir. Avui, als trenta-cinc, en rellegirlos, em dol no haver-me embrutat més la blancor

dels guants en el fang vital. I crec que el perfecte literat només pot prendre la ploma amb els guants tallats i les mans cremades pel llot de la vida corrosiva.

*

Dia radiant. He escrit cinquanta *Ritmes* sump-
tuosos. Gràcies, Déu meu! Sóc una mica feliç.

*

Va passar-se tota la vida parlant i donant consells sobre l'art de ben escriure, en vers i en prosa. S'hi enderià tant, que no trobà temps, en la seva ja llarga vida, per a ben escriure en prosa i en vers. En tota la seva obra, ni una sola pura pàgina de creació pura, en vers o en prosa. Finalment, morí ja vell i satisfet de la seva enorme tasca de generador inlassable de consells per a ben escriure. Quan fou mort, la pàtria, agraïda, féu esculpir damunt el marbre de la seva tomba elegantíssima: Ací reposa Tal i Tal i Tal, Príncep de la Pedanteria Catalana.

*

Un poeta en prosa és un home que es baralla, dia i nit, amb les idees. Un poeta en vers, és un home que es baralla, nit i dia, amb les imatges. Demaneu, doncs, idees als prosistes. Als poetes, oh crítics pedagògics, només cal demanar-los imatges!

*

He rellegit, per centèssima vegada, el volum de les *Poesies* de Maragall. Comentari: mai no sabrà, ni sap, ni ha sabut Catalunya tot el bé i tot el mal que Maragall li ha fet, li fa i li farà, políticament i literàriament. Però això no puc dir-ho en veu alta, car els patriotes em dirien etc., etc.

*

Comptat i debatut, i tant si hom és un literat com si és un polític, l'alternativa que separa Estat i Individu en política és cosina germana de l'alternativa que separa Classicisme i Romanticisme en literatura. Convé pensar molt en això. Polític i literat: dues forces antagòniques. Però qui sap si són les paralleles que s'ajunten a l'horitzó, per obra i gràcia d'aquella fórmula?

*

No puc fer-hi més. Cada vegada que em trobo al davant d'un director de diari o de revista, em fa l'efecte que em mira atentament de cap a peus, per damunt de les ulleres negres, i que em pregunta amb veu rovellada: —Ja sou prou imbècil, vós, per a col·laborar a la meua il·lustre publicació? Imbecilitzeu-vos més! Imbecilitzeu-vos força! Si no, no em servireu per a res! Penseu que els literats documentats, a casa meua, no hi han fet mai forrolla!...

*

Conten de Miquel Angel que quan els amics el veien reposar (ell, tan infatigablement treballador) li demanaven què feia. I ell responia, subtilment: —Desfaig el núvol!— Amb això volia dir que anava destriant els obstacles espirituals, celladors de l'estàtua nova en gestació. Divina lliçó per als autèntics artistes purs! El mal està, però, en el fet que molts artistes, i qui diu artistes diu literats, acaben servint-vos el núvol creient-se que us serveixen l'estàtua. I el mal pitjor consisteix en el fet que els crítics fan grans bocades del núvol, de vegades fins a convèncer al propi autor que, en efecte, el núvol val més que l'estàtua.

*

Sovint, en converses de literats, escoltem l'expressió "té talent", o bé, "és intel·ligent", com a defensa màxima que hom fa d'un home en el moment d'ésser discutit per un altre. Això em recorda sempre aquella dita que diu: "és un ase molt intel·ligent", pronunciada fa alguns anys per un "home de talent" de casa nostra. I hom s'adona que, a fi de comptes, a Catalunya tothom "és intel·ligent" o "té talent". Tenir talent, o ésser intel·ligent, en literatura, és un valor entès i previ, del qual ja ni cal parlar-ne. Catalunya, avui, està plena de *divos* del talent i de la intel·ligència... els quals, quan han de fer un "do" de pit, fan un gall. Amb menys "talent" i menys "intel·ligència" d'aquesta mena, potser les coses ens sortirien una mica millor.

*

He acabat de llegir el tercer volum del *Goethe* d'Emil Ludwig. És formidable. En el

Napoleó, el biògraf pren en mà la matèria vital i va muntant-la en plans heroics sobreposats, per acabar obtenint la figura del protagonista gairebé, diríem, construïda per ell mateix i sota la seva estricta responsabilitat. I el davassall de material humà hi és tan a dojo! En el *Bismarck*, en canvi, sembla que li manqui matèria interessant. No obstant, si hom hi pensa bé, la figura resulta tractada per procediments opacs, que la fan més rígidament d'una sola peça. En el *Goethe*, en canvi, quina delicadesa en el copsament dels més ínfims matisos vitals! No hi ha ni un àtom perdut. Adhuc les petites coses més trivials tenen un interès cabdalíssim per obra i gràcia de l'autor. En finir el primer volum, per exemple, quan el Goethe home, ja definitivament situat, sent el cansament de la permanència a Weimar i romp amb l'ordre quotidià per anar-se'n a Itàlia, la sensació de pesadesa i de monotonia fatigada hi és portada a extrems genials. En cloure el volum, hom pensa: —Si no marxa Goethe, marxaré jo! La lectura d'aquests tres volums densíssims m'ha deixat un repòs sereníssim i una lenta joia lluminosa. Es, realment, com diu el subtítol, la "vida d'un home". Em sento més noblement home després d'haver-los llegit.

*

Charles Baudelaire, l'any 1859, ple de còlera i de despit contra Frederic Mistral i l'èxit de la *Mireia*, escrivia amb foc: *Ce pauvre Mistral, poète patoisant, cornaqué par Adolphe Dumas, charabiaïsant*. Baudelaire tenia raó, des del seu punt de mira. Mistral també en tenia, des del seu. Avui he fet un doble experiment: al matí, he rellegit les *Fleurs du mal*. A la tarda, la *Mireia*. Resultat? Pau als morts! He barrejat les substàncies de Mistral i de Baudelaire. I, al vespre, abans d'escriure aquesta nota de diari, he compost quaranta *Ritmes* que són substància absoluta d'Esclasans sistemàtic. Es la meva venjança irònica... Els anys i els segles, a llur torn, també es venjaran irònicament. Ara, avui, en el moment actual, però, jo segueixo addicta a l'ombra forta de Baudelaire i la prefereixo a l'ombra pura de Mistral. Però pot ésser que m'equivoqui, és clar... Remarca curiosa: per quina raó els nostres catòlics s'entusiasmen tant amb Mistral, darrer rebrot del món antic, i mig rebutgen Bau-

delaire, veritable cristià patidor, de la religió del sofriment, més a la vora del Crist, com Dostoiewski, que no pas el semipagà catolitzant *pour la circonstance* que ens ha semblat sempre l'home de Maiana?

*

Aquest vespre he lliurat a Joan Puig i Ferrer la meua traducció de *Les noces del cel i de l'infern*, de William Blake. Crec que volen editar-la a la col·lecció *Proa*, en una sèrie de luxe, il·lustrada, el primer volum de la qual seria el *Corneta Cristòfor Rilke*, de Rainer Maria Rilke, traducció de Carles Riba. Veurem si s'encarrilarà..

*

M'estic a l'"Ateneu Barcelonès", a la meua taula de treball, prop del balcó que dona al jardí. Són les set de la tarda. Sota les palmeres, dotze o quinze bons senyors, de figura més o menys patrícia i tribunícia, juguen als escacs solemnement i amb gran aplicació. Cada tarda, de cap d'any a fi d'any, fan la mateixa feina durant quatre hores. No pugen mai a la Biblioteca. Llur destí terrible, en aquesta vall de llàgrimes, és jugar als escacs, al jardí de l'"Ateneu Barcelonès", per tota una eternitat. Pobres ànimes en pena, arranjadores del món a cops de jugades genials i més o menys anònimes! Quan es morin i Déu Nostre Senyor els preguntí què han fet en aquest món, respondran: —Hem jugat a escacs durant tota una llarga vida! I Sant Pere, amb ironia delicadíssima, sense pensar-s'hi més, els enviarà als llims, sojorn puríssim dels innocents integrals...

*

"Glòria a Déu!", que diria Mistral. Ahir, diumenge de Pasqua, vaig acabar el *Segon llibre de ritmes*. Coincidència pura: el *Primer llibre de ritmes* vaig deixar-lo llest el diumenge de Pasqua de l'any passat. Decididament, sóc un home treballador. Com que a mi m'agrada molt enllacar un ordre amb un altre ordre, avui he començat el *Tercer llibre de ritmes*, que voldria deixar enllestit a fi d'any. J. M. López-Picó m'ha acceptat el *Segon* per publicar-lo a les edicions de LA REVISTA, com el *Primer*. Màxim amic estimadíssim, aquest altíssim poeta i home perfecte!

Cada dia vaig veient més clar que els *Ritmes* són el punt de compromís del meu Neo-academisme. Cal treballar-hi, per tant, amb la màxima puresa.

*

Ferran Soldevila m'ha innovat que s'encarrega de la direcció de la *Revista de Catalunya*, fundada per Antoni Rovira i Virgili. La segona època començarà amb l'exemplar del mes d'octubre vinent. M'ha demanat un estudi sobre Benjamin Constant i una tria de tres *Ritmes* per a una Antologia Lírica Moderna que vol obrir-hi. He promès complaure'l. Li lliuraré uns *Ritmes* de cada un dels tres volums, i així seran tres composicions de tres èpoques distintes del meu lirisme.

*

Aquest matí he llegit *Champions du monde*, novella de Paul Morand. Està bé. *New-York* era passador, i no es salvava de la monotonia (barreja interminable de tota mena d'imatges de la vida moderníssima) que caracteritza, cada dia més, l'obra d'aquest autor de moda, que s'anomena ell mateix, modestament, cronista del segle xx. *Maggie noire* el vaig trobar il·legible. *Champions du monde*, en cert sentit, reprèn la trajectòria, que semblava closa, del seu *Lewis et Irène*, l'obra millor, per al meu gust, de Paul Morand. Aquest autor no em deixa gaire rastre. Però em plau llegir-lo. Plaure sense deixar rastre: no és aquest el secret de la vida *up-to-date*?

*

He anat al Coliseum, a veure el film *La parada de l'amor*, per Maurice Chevalier i Jeannette MacDonald. Una mica de decepció. No és el que jo em pensava, segons les lloances dels amics. És un film lleuger, de bon to, sense novetats ni prouïges originals, però que fa de bon veure. I la música, de bon escoltar; és un film sonor. Total: passatemp gràcil. Res d'important. Però val la pena de perdre-hi, frívolament, una tarda de pluja, com la que ha fet avui.

*

Carles Riba m'ha recitat a cau d'orella unes *Estances* de les darreres que li manquen per a finir el volum de les *Estances* completes, que sor-

tirà de seguida. Admirable lirisme opac! La poesia de Carles Riba és la lírica de l'imprevist. Hom no sap mai la paraula que pot néixer després de qualsevol mot dels seus versos. Juga el joc verbal amb una austeritat eixuta, més accentuada ara que abans, car abandona el retoricisme d'una manera decidida. Ha passat de l'eco de Poe a l'eco de Rilke amb una finor imperceptible. Puríssim i nobilíssim Carles Riba, tan admirat i estimat sense dir-li-ho, ans al contrari, barallant-nos tot sovint, amb el somriure als llavis, asseguts a la tauleta familiar del Cafè de la Rambla! Ell i López-Picó són els dos homes que estimo més del món, jo, trist de mi, que estimo tan poca gent i tan poques coses en aquest bocí de terra que ens aguanta!

*

"TRIUMPHUS MORTIS". És formidable! Només de llegir aquests dos mots llatins, tota una interior roda de ressons imaginatius es posa en moviment. I les imatges s'engranen i s'entrefecunden, amb una força i una esplendor veritablement imperials. Els *Ritmes* neixen sols.

*

La primera condició precisa per a reeixir en política és no creure-hi. Primer cal perdre la vergonya, a prova d'enganys. Solament així hom guanya la vergonya definitiva, a prova de desenganys. En aquest punt precís de postvacunació, almenys per als literats, comença l'ídoni moment polític.

*

He llegit el *Don Juan*, de Joseph Delteil. Dibuxos verbals a grans plans i a taques virolades. Pruïja sostinguda de corrupció, ultrapassant els límits i caient en la impura i simple escatologia. Un bell sentit del decorativisme, però treballat grassament i amb una certa impaciència nerviosa. Fa de ben llegir, però deixa una certa impressió de gran narració imaginativa mancada. Prefereixo *Cholera*.

*

He trobat J. M. López-Picó, en fer-se fosc. Hem passejat junts durant una hora, hem anat a la impremta Altés i l'he acompanyat a casa. És un gaudi puríssim, la conversa i l'amistat i

la companyia del gran poeta estimadíssim, home comprensiu amb el qual, en tants anys com fa que ens coneixem, no he tingut ni la més mínima dissensió ni discussió, tot i ésser tan pregonament distanciades i diferents les nostres psicologies!

*

Dia serè. En fer-se fosc, tempestat d'aigua i pedra, llamps i trons. De sobte, s'han esquinçat els núvols com si els haguessin tallat amb unes tisores. A la dreta, el cel era blau, clar, pur, ti-
vant, sereníssim, ple de sol. A l'esquerra, plovia fortament i el llampec fiblava els núvols negres. Espectacle magnífic! I després diran que els pintors inventen composicions absurdes i jocs de llum i d'ombra arbitraris...

*

He rellegit, casualment, les *Illuminations* de Rimbaud. Això és bo, bo, bo. No passa mai. Sempre s'hi descobreixen músiques noves i colors inèdits.

*

Aquest matí he rebut un exemplar de les *Elegie romane* de Gabriele d'Anunzio, present d'una amiga ja gairebé oblidada, maridada de poc. Agraeixo el record delicadíssim. Feia prop de dotze anys que no havia llegit aquest llibre. La primera vegada va fer-me un gran efecte. Avui m'ha decebut bastant. Es, evidentment, fluix i pobre. D'Anunzio ha passat molt. No obstant, és un elegantíssim generador d'imatges úniques.

*

Aquesta tarda he anat al Capitol a veure el film alemany *Els Nibelungs*. Direcció, Fritz Lang. Protagonista (Siegfried): Paul Richter. Lenta i taciturna, com totes les pel·lícules alemanyes anomenades "d'art". En realitat, el film és una llarga sèrie de quadros d'art, vistes fixes, ràpidament suplantades, i compostes amb un bon gust i un sentit de la grandesa tràgica, consumats. He passat una bona tarda. Al final, des de la mort de Siegfried per Hagen fins a la "Fi", l'orquestra, que durant tot el film ha tocat bocins, bastant pedrestrement esbocinats, de totes les obres de Wagner, des del *Rienzi* al *Parsifal*, ha tocat tota la marxa fúnebre del *Capvespre dels Déus*.

Formidable suggestió animadora en heroisme de la música wagneriana! Encara em sento saturat de majestat dramàtica i de grandesa trepidant! Després d'escriure aquesta nota faré *Ritmes*, segurament una miqueta heroics...

*

Avui he recordat, a propòsit del film *Els Nibelungs*, que vaig anar a veure fa una setmana, l'anècdota de Goethe, segons la qual, quan a fi del segle XVIII o primers del XIX fou publicada a Alemanya una edició digna i ben ressuscitada de *Das Nibelungen Lied*, amb la qual la gran epopeia nacional fou tretada de l'oblit pel renovament literari ambient, fou ofert un exemplar d'honor al gran poeta. I hom conta que Goethe ni es dignà obrir el llibre. L'obra, en veritat, no es mereixia aquest afront. Però Goethe potser tenia gran part de raó en no fer-ne cas. Un home com ell, tan zelós de la seva serenitat magnífica, guanyada pam a pam i amb l'ànima a flor de sensibilitat i d'intel·ligència, devia, a la força, intuir un cert perill en la majestat grandiosament lenta d'aquella gran i bàrbara maquinària verbal. No llegir-la, per a ell, era, simplement, preservar-se.

*

Aquest matí he llegit *La dona sense ombra*, d'Hugo von Hofmansthal. Bonica narració orientaltitzant, però dignament passada per Occident. M'ha semblat constatar-hi una reminiscència d'un conte goetheà que vaig descobrir fa molts anys, el qual, si no m'erro, era considerat pels fidels de l'ocultisme com una contribució secreta del poeta alemany a llur doctrina. Es tracta d'un conte de tradició fàdica-filosòfica: la gasela tornada dona i la dona esdevinguda emperadriu, la qual, com si el seu cos fos de cristall, no té ombra. Marxa, doncs, món enllà, a la recerca d'una ombra. Bell pretext per a fer lirisme a la Hofmansthal. No és cap gran cosa, però té un cert encís líric molt pur.

*

He anat al Liceu, a sentir un concert per l'Orquestra Pau Casals. M'he avorrit bastant. Què ho fa que les nostres institucions musicals siguin tan ensopides? *La damnació de Faüst*, de Berlioz, però, redimia tot el programa. Quin for-

midable músic fort, Berlioz! Recordo que quan Igor Strawinski vingué a Barcelona a dirigir un concert d'obres seves, en l'avinentsa d'unes representacions dels balls russos, al mateix Liceu, ara fa uns tres anys, el fragment de *La damnació* figurava al programa. Strawinski, només durant la interpretació de Berlioz, s'estigué a una llotja d'amfiteatre, amb Serge de Diaghilew al costat, escoltant atentament i aplaudint entusiàsticament al final.

*

He sentit el *Pacífic* de Honnegger. Dues vegades, car l'han fet repetir! Formidable, intelligent i rítmicament formidable! Durant la representació, no he fet més que pensar en el meu sistema i els meus *Ritmes*. Decididament, tinc raó; i que diguin tot el que vulguin els estúpids crítics setciències de la infecta premsa catalana...

*

Tarda deliciosa. He rellegit les *Stances* de Jean Moréas i els *Charmes* de Paul Valéry. Puresa, noblesa, delicadesa. Em trobo radiant de repòs serè. He fet alguns versos clars, suaus i finament emocionats.

*

Ahir al matí va suïcidar-se un estimat amic meu, V. T. Aquest vespre l'he anat a veure al dipòsit de cadàvers de l'Hospital Clínic. Escena dolorosa. Estava tot nu damunt el llit de marbre. Tenia el crani serrat i tornat a ajustar, amb la carn cosida a grans punts amples; pel que li han de servir! L'ordenança m'ha dut al despatx del sots-director, i, traient-la del calaix de la taula d'escriure, m'ha mostrat la petita bala de plom amb la qual el meu amic es foradà el pols. Abans d'escriure aquesta nota, i pensant en això que acabo de veure i de sentir, he escrit un conte curt: *Les aranyes de colors*.

*

Voldria aplegar en un volum una mica gruixut les meves narracions disperses. Les *Històries de la carn i de la sang* només en contenen vint. I ja en porto escrites un centenar. Segurament,

l'editorial *A tot vent* me les editaria. Un títol que faria bonic: *Capsa de música*.

*

He començat la traducció de la *Madame Bovary*, de Flaubert. No sé pas quan podré deixar-la llesta. Es molt llarga. D'altra part, les traduccions em fatiguen molt. Paciència. "Tinc una obra començada que no puc acabar mai"!...

*

Francesc Trabal m'ha demanat quelcom per a *La Mirada*. De moment, no tinc res inèdit. Em plauria fer una tria dels meus articles dispersos, que ja ultrapassen el miler. No obstant, potser resultaria superflu. Car tinc la illusió, per a quan trobi un editor intelligent (cosa difícil!), d'aplegar tots els meus escrits, sota el títol general de NEO-ACADEMISME (*opera omnia*) numerant els volums (1, 2, 3, 4, etc.). Tots els meus escrits, convenientment distribuïts en aplec ben fet, ultrapassarien els trenta volums de 200 pàgines. *Scripta manent?* Déu ho faci!

*

Vladimir Majakovski, el poeta "oficial" de la revolució russa, s'ha suïcidat d'un tret al cor. Amb tal motiu, tots els nostres periodistes pedants treuen al sol la mica d'erudició arnada que serven, tancada amb pany i clau, per als moments solemnes. Amb gran èmfasi brillant, ens descobreixen Majakovski. Adhuc n'hi ha hagut un que s'ha queixat que Catalunya no conegués res del jove poeta rus. Doncs bé: l'any 1924, jo vaig publicar a LA REVISTA unes interpretacions de poemes d'ell. I ningú no va fer-ne cas. I ara ni se'n recorden. Es enervadora la manca de documentació de la nostra ridícula genteta de lletres!

*

Tornant de l'enterrament de Stéphane Mallarmé, diu que deia Rodin: "Quants milers d'anys caldran a la natura per a fer un altre cervell com el d'ell?" Bella pregunta. Però encara seria millor demanar: "Quants anys caldrà que passin encara per tal que els cervells com el de Mal-

larmé no siguin explotats, saquejats, ofegats i anorreats pels crítics incultes i els lectors ineducats, fins al punt de forçar-los a traspasar sense haver pogut crear l'obra immensa planejada durant tota una elegant vida de dolor contingut? Segurament tota una eternitat creuada per tota una humanitat...

*

Hi ha homes que fracassen en vida. Altres, que són fracassats de naixença. Altres, que hom diria que ja han fracassat abans de néixer. El literat, sovint, té la sospita que pertany a aquest tercer ordre. Sort que un buf de l'Esperit, per lleu que sigui, li demostra, joiosament, tot el contrari.

*

He llegit *Kant* de José Ortega y Gasset. Aquest escriptor castellà és un màgic de l'idioma. Aquestes poques pàgines, car es tracta d'un curt aplec de lliçons-conferències, m'interessen més pel to verbal, mort-daurat i tebi de sol, que no pas pel comentari de Kant, que m'ha semblat una mica superficial, per no dir mediocre.

*

M'ha vingut a les mans, regirant la meua llibreria, l'exemplar del *J'adore* de Jean Desbordes, un coctoide recent nat. Llibre magnífic! Quan eixí a llum, l'any 1928, vaig fer-ne una crítica entusiasta per a *La Publicitat*. El meu article, però, com tants d'altres, no ha vist encara la llum. És deliciosa la força bàrbarament ingènua d'aquest jove i nou literat francès. Barreja de Cocteau, de Radiguet i d'essències llunyanes del geni d'Arthur Rimbaud, té una trepidació nua i impúdicament desimbolta, ben bé d'home "d'abans del mal", com diu Jean Cocteau en el pròleg. Les imatges neixen i moren amb un retallament sumptuós i alat alhora. És puríssim a força d'ésser sincer i bàrbar a còpia d'impulsos ingènuament sans. Què passaria si hom escrivís en català un llibre com aquest? Primer, ja no trobaria editor. Si en trobés, no tindria lectors. I si en tingués, els crítics farien l'hipòcrita, com sempre.

*

Aquest matí he llegit *Le musée des sorciers*,

mages et alchimistes, de Grillot de Givry. Edició de luxe, presentació acuradíssima, profusió de gravats. Llibre molt curiós, recull de tradicions absurdes, prolíficament documentades i demostrades reproduccions en mà. M'ha interessat bastant. I m'ha fornit la idea d'alguns contes extravagants.

*

Las pequeñas tragedias de mi vida, d'Alejandro Lerroux, em van distreure tot el vespre d'ahir. Els primers anys (infantesa i adolescència) del vell agitador cordovès hi són narrats amb una traça i un *gracejo* de xerraire nat. La lectura s'empassa xuclant, com una novel·la d'aventures.

*

No em distreu res. Concerts, teatres, cinemes, reunions d'amics: tot m'ensopeix i em fatiga. El meu refugi, la illusió única, són els llibres. Oh llibres: port d'ombra! Quants milers i milers de llibres han passat pel davant dels meus ulls, d'ençà que sóc al món? Els llibres són l'única justificació que encara em resta del meu interès (oh, molt relatiu!) per la monòtona vida quotidiana. Sense llibres, jo crec, no valdria la pena de viure!...

*

Durant tres anys vaig tenir una amistat delicada, gairebé de germà i germana, amb una doneta de divuit anys. Darrerament, però, a força de veure'ns cada dia i de confiar-nos fins els més íntims secrets, la nostra amistat havia derivat vers un camí perillós. Si no arribàrem al final carnal, fou ben bé perquè una resta de seny mutu va contenir-nos al punt mateix de caure. Sense trencar la bella amistat, ella va prometre's. Després del matrimoni, vaig anar a visitar els recent casats. Fa vuit dies em fou innovada la naixença del primer fill. D'ençà de les noces, ens havíem parlat algunes vegades. Tant ella com jo coneguèrem els rastres de l'antiga flama. Avui l'he anada a veure. Era el primer dia que es llevava després del part. Hi havia amb ella la mare i el marit. M'ha posat l'infant als braços. L'he besat al front i a les mans. Conec que, ara, ja estic guarit de la passió tèrbola. A partir

d'aquest moment, ella, el seu marit, l'infant i jo, serem uns bons amics perfectes. Com s'allunyen en el no-res, les èpoques més flamejades del nostre viure, només per la simple virtut d'una besada pura!

*

He decidit escriure noves obres teatrals en un acte, sempre en un acte, d'aquest teatre que jo anomeno "introspectiu", i que per res del món no voldria que pogués confondre's amb el teatre psicològic. Res d'escenificacions filosòfiques o amb pretensions d'ésser-ho! Sempre, la derivació i la transformació lírica del punt de marxa introspectiu! Prenent per patró *Dos i dos fan cinc*, em proposo escriure'n d'altres. Sense moure'm mai del Sistema, ans al contrari, multiplicant-lo i endiumençant-lo, aniré escrivint aquestes obres en un acte, que aplegaré més tard sota el títol general de *Teatre introspectiu*. Cal escriure un articlet explicant el projecte, i publicar-lo en alguna de les nostres revistes. Serà un bon to nou, canònicament intel·ligent. Bé prou que se'l necessita el teatre català, tan en crisi perpètua! Ara bé: el nostre públic, tan poqueta cosa com és, hi entendrà quelcom en la meva provatura intel·lectualment pura? Es igual. La qüestió és escriure-ho i publicar-ho.

A Catalunya no és possible treballar d'altra manera, l'any del Senyor que estem vivint....

*

Es curiós. J. M. de Sagarra no era allò que se'n diu fonamentalment prosista. Tothom el coneixia més aviat com a poeta. I ara, d'un any ençà ha anat treballant la seva prosa amb tacte, fins al punt que molts lectors, jo entre ells, preferim ja el Sagarra prosista al Sagarra poeta. Les seves proses del setmanari *Mirador* insinuen una futura ductilitat acolorida que potser arribarà a cristallitzar en quelcom de definitiu. Algú ha dit que es tracta d'un sub-Josep Pla. No ho crec. Josep Pla és una cosa i J. M. de Sagarra una altra; i molt diferent. La prosa d'En Pla és d'una bellesa innata. La d'En Sagarra és d'una habilitat absolutament treballada amb intent de fer bellesa. Bellesa molt moderna, d'un sobrerrealisme barcelonísim.

*

L'home intel·ligent, en aquest món, és sempre, necessàriament, la víctima dels imbècils.

*

Eufòria. Llum daurada. Dies radiants. Feia anys i anys que no m'havia trobat tan bé, físicament i metafísicament. Treballo com un heroi. Em moc i domino gent i coses com un déu.

*

Els sis dies de la setmana me'ls passo bregant. Els diumenges, a l'Ateneu Barcelonès. Llibres començats i que em proposo deixar llestos aquest any: *Tercer llibre de ritmes* (versos); *Víctor o La rosa dels vents* (novella); *Capsa de música* (contes); aquest *Diari sense dies* (que no sé pas si serà publicat mai) i la traducció de *Madame Bovary*, de Flaubert. Bona anyada! Tinc una colla d'articles dispersos als periòdics catalans, a punt d'ésser publicats. La gent parla de mi cada dia amb més serietat i amb més comprensió. Van entenent el meu Neo-academisme. La cosa marxa...

*

Ferran Soldevila s'ha encarregat de la direcció de la *Revista de Catalunya* (segona època). M'ha demanat col·laboració. He començat a enviar-n'hi. Títol que he escollit per a la meva secció: *Conceptes i anticonceptes*. M'agrada molt.

*

He deixat llest el Pròleg per a les *Obres completes de Joan Maragall*. He escollit el volum que contingui els *Himnes homèrics*. El meu pròleg fa trenta quartetes, en les quals s'estudien, en trenta apartats simètrics, trenta facetes de Maragall. Però Maragall és infinit!... He posat en aquest pròleg tot l'*intelletto d'amore* de què sóc capaç... Em temo, però, que no plaurà a tothom.

*

La mare malalta. Les germanes malicoses. Jo cansat i enervat. Torna la tristesa i el desesper immòbil i silenciós. Dies grisos i marasme espès. Fàstic, fàstic, fàstic!

*

M'he passat el dia vora el mar. He recollit un feix de *Ritmes* que caldria polir i brunyir. Serenitat relativa.

*

He llegit el *Mistral* de Léo Larguier. Capítols tractats com si fossin estampes. Es un llibre molt digne, sense gens d'enfarfec. La lectura m'ha deixat un ressol daurat al cervell. He passat un bon diumenge.

*

Fa una calor terrible. Poc gust a fer res. Guaitar el sostre, per a mi, vol dir preparar les collites venidores.

*

Marina, una antiga, bella i fina amiga meva, gairebé mig promesa meva sense dir-nos-ho, s'ha casat avui amb un negociant de vint-i-sis anys, que diu que és tan espavilat. Déu els dongui sort i fills. Sensació d'alliberament i de ruptura amb bocins del passat. Excelsior, excelsior! Hi ha quelcom més interessant, en aquest món i en l'altre, que les antigues amigues de vint anys que es casen!...

*

Tempestat magnífica. Plou a bots i a barrals. Tancat a caseta. He fet trenta quartetes de novella. Estic mort...

*

La voluptat més gran del món, és banyar-se. Voldria viure, menjar, escriure i dormir a la banyera. Quan hi sóc, sóc un home feliç. No me'n mouria mai.

*

La setmana passada, enterrament d'un amic. El dimarts darrer, enterrament d'un vell senyor que m'estimava i em coneixia de quan jo duia bolquers. Avui, enterrament d'un company d'escola típic. "Per damunt dels sepulcres, avant..." Oh Goethe estimadíssim!

*

Aquest matí he llegit els *Records de Lenin* escrits per N. Kruspskaia, la seva muller. Llibre

interessantíssim. Tot allò que contribueixi a aclarir fins a plena llum la psicologia formidable del pare de la revolució russa, em sembla saludable i meritori. Lenin era un home que cada dia que passa va engrandint-se i retallant-se més categòricament. Tinc a gran honor d'haver estat un dels literats que primer van descobrir-lo a Catalunya...

*

Aquesta tarda he llegit *Mujeres del Quijote*, de Concha Espina. Obra delicada, finament escrita, elegantment imatjada. I, sobretot, lluminosa. La lectura m'ha deixat un augment de domini clar sobre mi mateix i de comprensió serena.

*

Aquest matí he començat, i aquesta tarda he acabat, la lectura de *La gent de Hemsö*, d'August Strindberg. Com ha passat aquest home! M'he avorrit bastant. D'ell, a hores d'ara, ja només suporto la *Dansa macabra*. I encara fent esforços de bona voluntat...

*

Guillermo Díaz-Plaja, literat joveníssim, m'ha enviat el seu estudi sobre *Rubén Darío*. L'he llegit de correguda dues vegades. Es ben deixat. Potser massa prolix. I amb una certa dèria, molt acusar massa categòricament. Díaz-Plaja, Lluís Muntanyà i Sebastià Gasch són els tres crítics més interessants de la jove promoció eixida del grup *L'amic de les arts*. Crec que faran coses reeixides. Això si no es queden a mig camí, vençuts per la fatiga. La literatura pura, a Catalunya, exigeix un tremp heroic i estoic. Com el meu, mal m'està el dir-ho...

*

He passat la tarda, de cinc a dos quarts de nou, en femenina companyia grata. Total: psicologia sense fisiologia. Ella, ni cansada ni satisfeta. Jo, igual. No obstant, jo m'he documentat per a uns quants capítols de la novella; que, dit sigui de passada, voldria deixar-la llesta a fi d'any.

*

Rellegit *Divagacions*, de Sebastià Sánchez-Juan. Versos divins, veritablement de miracle, al costat de banalitats i candideses que enerven. Jo no nego les admirables facultats líriques de Sánchez-

Juan. Jo nego l'excel·lència, tan trompetejada, de llur realització artística. Tot això són provatures. I, sovint, provatures inacceptables. Si al costat d'aquesta sensibilitat tan fina, gairebé morbosa, hi hagués una densa cultura intel·lectualista, la reeixida fóra certa. Ara com ara, només m'interessa a mitges i molt relativament. Es un bon poeta, però a mig resoldre...

*

Decididament (fins que un nou "decididament" anul·li aquest), la novella es dirà *Víctor* o *La rosa dels vents*. Tindrà 30 capítols de quinze a vint quartetes cada un. Em convé que surti a primers de l'any vinent. Per al llibre de contes en preparació, per ara adopto el títol de *Contes de llum i de pau*. Hi haurà una segona part amb el nom de *Capsa de música*. I una tercera part que es dirà *Noves històries de la carn i de la sang*.

*

He vist, a la Sala Mozart, una nova projecció de *Un chien andalou*, de Buñuel i Dalí. Provatura de film antiartístic. Documental asèptic. Bo, com a provatura. Monòton i poca-solta com a realització amb pretensions avantguardistes.

*

Ahir vespre vaig llegir *El camí reprès*, de Maria-Teresa Vernet. Novella que podria ésser "de debò" si no hi haguessin tantes ingenuïtats femeninament puerils i tantes endevinades intuïtives. Bastant ensopida. Però amb uns darrers capítols i un final sentimentalment admirables. Maria-Teresa Vernet pot fer veritables coses grans.

*

Sot magnífic. Claredat cristallina. Nervis adormits. Cervell purificat. He fet quaranta *Ritmes*.

*

He llegit, l'un darrera l'altre, *L'endemà del dolor*, de Miquel Llor, i *Tres històries cruels*, d'E. Martínez Ferrando. Admirable exemplar de prosa catalana moderna! Hi ha, tant en l'un com en l'altre, contes dels millors que s'han escrit en català. Prefereixo, però, Miquel Llor. El conte

L'endemà del dolor, que obre el volum, és de les coses millors que s'han escrit en català. Miquel Llor té una prosa tàctil, amb finors de seda i de vellut. I una ironia maliciosa, d'home que no es fia de ningú quan escriu. Martínez-Ferrando, en canvi, té un cert arrossegament acerb i esquiu, d'home que no ha ben paït encara el malhumor suscitat pel contacte amb el proïsme. Tots dos són molt bons.

*

Ara m'adono que en aquest diari vesso conceptes i opinions potser excessivament sincers. No hi fa res. Ja em plau. Em repugnen els literats que disfressen, hipòcritament, allò que pensen i allò que senten. Si mai aquestes ratlles veuen la llum i els crítics les llegeixen, els prego que tinguin en compte el meu menyspreu profundíssim i absolut per llurs ridícules apreciacions disfressadores. Escric el que sento i el que penso. I puc prescindir de la paternal opinió caritativa dels altres. *Anch'io son crítico*.

*

Llegida la traducció catalana *Tolstoi*, de Stephan Zweig. Fa alguns mesos vaig llegir la traducció francesa del seu *Dostoiewski*. Zweig és un excellent biògraf-líric. Però em sembla sempre ultrat en excés. Ni Tolstoi ni Dostoiewski crec que fossin així. No obstant, els seus estudis fan de bon llegir. Sense, però, amoïnar-s'hi gaire.

*

He rellegit, aquesta tarda, per centèssima vegada, les *Fleurs du mal*, de Baudelaire. *Luxe, calme et volupté* per uns quants dies. Això és lirisme etern, etern, etern! I actualíssim. I de sempre. D'ahir com de demà. Baudelaire és el més gran poeta catòlic *viril* que hi hagut al món després del Dant! Quina noble puresa!

*

Vinc de veure el film *Metròpolis*, dirigit per Fritz Lang. Magnífic i soporífer. Total: alemany. Les escenes dels conjunts, poemàticament admirables. Algunes figures, per si soles, heroicament ben trobades, i d'una grandesa de tots els temps.

En total, però, l'obra pesa. Una certa atmosfera de pedanteria germànicament terribilitzant encarcara i destrueix els millors efectes. Sensació d'inhumanitat i d'artificialisme covat. Mitja decepció.

*

Vinc del teatre Novetats, on he vist la darrera representació de la companyia japonesa de teatre Kabuki. Relativament interessant. Actors ritualment disciplinats i amb un sentit de l'harmonia escènica perfecte. Les obres, però, em semblen poca cosa. El públic, mediocre i distret. Bell espectacle per a veure'l una vegada i prou.

*

He llegit *La vie des forçats*, original de l'exforçat de la Guaiana, Eugène Dieudonné. Llibre formidable d'humanitat cruel i de pietat desesperada. Tots els terribles sofriments dels penals són revelats amb una minuciositat que esgarrifa. A retenir aquesta dita que l'autor subratlla: *Tots els presoners veuen amb les orelles*. Voldria traduir aquesta obra al català. Però ai! qui me l'editaria?

*

He començat un nou acte de teatre introspectiu que porta per títol *La cua entre les cames*. Tinc la intenció d'escriure'n cinc, i de publicar-los en un petit volum de butxaca sota el títol de *Teatre introspectiu*. El *Dos i dos fan cinc* ha estat un bon començament.

*

Aquest matí he llegit la darrera obra de Luigi Pirandello: *Uno, nessuno e centomila*. Admirable. Quina traça! Pirandello és el cerebralista més hàbil del nostre temps. Mentre la llegia, pen-

sava en Italo Svevo, i, sobretot, en *La coscienza di Zeno*, de la qual, en català, fins ara, només s'han publicat uns fragments traduïts meus, a LA REVISTA. Què esperen els editors catalans per a traduir Svevo i Pirandello?

*

Aquesta tarda he llegit *La vie de François Pizarre*, de Louis Baudin. Té una certa grandesa, però és feixuga. D'altra part, l'autor es fa pesat a força de reconstitucions d'època. M'ha deixat bastant indiferent.

*

Rellegit les *Pensées*, de Pascal. Això és or pur. Llibres com aquest escombren la consciència i la deixen neta i brillant com una patena. Cada vegada que les llegeixo, em sento més enriquit interiorment, com si l'orgull d'ésser home es compliqués amb la humilitat de recordar que venim de les mans de Déu. Total: augment de puresa. I confirmació cordial i mental dins la plena eficàcia de l'intellectualisme pur. Enriquiment per algunes setmanes.

*

He acabat *Víctor o La rosa dels vents* (novella introspectiva). L'he enviada al *Premi Ceixells*. Finalment, he fet una novella; quin pes m'he tret del damunt! Em sembla que en faré d'altres. Tinc apunts per a una altra, que se'n diria *Passions i mort de Carolina*. Abans, però, voldria deixar llest el *Tercer llibre de ritmes*. Sempre, sistemàticament, posaré els meus *Ritmes* per damunt de tota la meva sistematització i el meu Neo-academisme...

... ..
... ..

A. ESCLASANS.

CAPITOL INEDIT DE LA NOVEL·LA

«L'HOME DE BRONZE»

El jove violinista Juli Griera, obrí sense cap prevenció aquell paper i llegí: "L'art és un luxe inútil. Guardeu-vos de fer el concert". Els ten-drums laterals del nas esquelètic de Juli tremolaren, i la mica de vermellor que tenia als punxaguts pòmuls desapareguts. Parpellejà. Acotà el cap i tornà a llegir. Llavors veié que el sinistre anònim era signat amb tres petites creus de tinta roja. Esclatà amb veu alta:

—No hi ha dret... Això és inoït, això és monstruós!...

—Vols alguna cosa? —deia la veu prima de la tia de Juli venint pel passadís fins a la porta de la cambra del jove músic.

—No res, no res, tia...

Es reprengué i medità en silenci. Només mancava aquell paper! Suspendre el concert ara que els cartells amb el cap d'ell escabellat eixint d'una taca negra, brillaven, plantats en tots els cantons dels carrers; quan era ben aconseguida l'assistència de l'alcalde i els regidors; ara que gairebé totes les localitats eren venudes. Suspendre la festa, justament quan tota la ciutat en parlava, i les noies el miraven amb més insistència que un mes enrera.

"Estúpids, monstres!" La precària salut de Juli Griera sortiria malparada de tot allò. ¿No en tenia prou del gros fardell fet amb la por del públic i amb la temença de no ésser prou dotat per al conreu del seu art, fardell que cada dia es feia més pesant, més dolorós, més insuportable, que calia acabar-lo de comblar amb aquella amenaça fatídica. Fins a ell havia d'atènyer la bogeria terrorista? No els bastava, als assassins, matar patrons, matar esquiroles, matar individus dels jurats?...

Tres setmanes enrera havien aparegut ruixades amb líquids corrossius unes esculturetes que l'escultor Masllovell tenia exposades a la mo-

blisteria del carrer Gran. Hom, llavors, ho cregué una venjança personal; més heu's ací el que era: la mateixa mà roja que acabava de posar les tres creus roges en aquest paper. Això.

Era forçós esdevenir valent. El concert no podia de cap manera suspendre's. Calia a Juli mostrar a la ciutat i, sobretot, a l'Ajuntament que el subvencionava, la feina feta durant dos anys a l'acadèmia barcelonina. A més, recolliria un grapat de pessetes que l'ajudarien a acabar de fer-se mestre en l'art del violí. Li calia anar a París, a Brusselles... No dir res, doncs, i tirar avant amb coratge.

Juli oí un *xec* sec i pueril alhora que quelcom diminut l'agredia a la galta. S'encarcarà ràpid, sotragat pels nervis, i amb els ulls esperitats esgarrapà la paret. Tot seguit somrigué del seu desproporcionat esverament en descobrir la causa: una de les quatre xinxetes que el dia abans havia clavat en els angles d'un gravat representant Sigfrid matant el dragó sota un daurat fragment de pentagrama wagnerià, havia saltat obligada pel caragolament antic de l'estampa. Recollí la tatxeta i mentre la reclavava restà un moment mirant el gravat. Murmurà:

—Un heroi amb una espasa. Bé. Jo seré també un heroi que dominaré el dragó del públic de la meva ciutat amb un violinet... Però... Tanmateix el gris públic d'una petita ciutat industrial pot ésser sensible als minsos sons d'un violí?

Va somriure per bé que ell era ple d'una flonja inquietud.

—I l'altre dragó, el terrorista?... Si el fer jo el meu primer concert ja em resultava una empresa temerària, ara ho serà doblement... No diu, però, que Orfeu vencia les feres?...

Va riure fals un cop més, sacsejat pels nervis.

Confia allò de l'anònim solament als seus amics més íntims. En Martí, que tenia tres o

quatre anys més que ell i era del sometent, s'esforçà a tranquil·litzar-lo i li prometé que l'acompanyaria armat el vespre del concert i tots els vespres que convingués.

I arribat el dia, Juli, pàl·lid i ullerós, es presentà davant el públic que l'aplaudí amb complaença en albirar-lo. Juli veié com els ulls de tota aquella gent fugien de llurs conques i es posaven a dansar en remolí al seu entorn buidant-li de passada el cap de tota matèria pesanta i tornant-lo absurdament lleuger, ingràvid com un plomissol. Sort tingué que sentí els peus feixucs afermar-se desesperadament damunt la tarima. Féu un esforç suprem i sorollant amb matusseria les espatlles com si s'espolsés noses ferrisses, tanmateix començà.

El músic estigué durant el concert tan nerviós, tan groc, al caire sempre d'un desmai o d'un atac cardíac, que el bon públic, xop de pietat, l'aplaudí tendríssimament.

Finit el concert, Juli no restà pas satisfet d'ell mateix, puix estava segur de poder donar més del que havia donat, però tothom el felicitava i l'agombolava, i ell no tingué més remei que acceptar complaent tots els compliments.

—No han vingut ton pare i ta germana? li deia un amic.

—No, de casa ningú. Han temut emocionar-se massa.

—Bon concert —deia un altre—. Ara podràs anar a París, a Berlín, als festivals de Bayreuth de l'any vinent.

París... Bayreuth... potser sí, però calia de moment traspasar les tres creus roges de l'anònim, i això li omplia l'ànima de neguit.

Tard de la nit, Juli amb en Martí i els dos amics més cordials, es disposaren a anar a dormir. Pel camí tots s'esforçaren a treure i allargar derivacions, que interiorment reconeixien insubstancials, de llur conversa feixuga que es trencava a cada moment. Cada cop que es feia el silenci, cadascú sentia que els altres pensaven el mateix: un atemptat. Però llur incipient virilitat es rebrincava orgullosa i mentalment es repetien que per res del món deixarien Juli sol.

En una cantonada propera a la casa del violonista es creuaren amb un escamot de la ronda del sometent.

—Tant se val que me'n vagi amb aquests—va

dir Martí als seus amics— altrament ja sou a prop.

Sí, sí, podia anar-se'n tranquil, digueren tots tres, a l'uníson.

No havien fet cinquanta passes del centenar que els separava de la casa de Juli, quan de sobte, en mig de la foscor, petà quelcom que alçà violentament la pols a llur a prop. Un dels amics fugí com el vent amb la miraculosa facultat d'esvaïment peculiar en les escenes bíbliques. L'altre caigué tauper damunt la pols tan llarg com era. Juli sentí segar-se-li les cames i es trobà agenollat al costat del caigut. Obrí la boca per cridar, però no li eixí cap so. Amb els ulls esbatacats, dilatats en la foscor, amb quelcom d'inusitat que li impedia cloure'ls, esperava el tret imminent que el travessaria. I en la misèria d'aquell moment el desitjà, puix l'espera li esdevenia intensament dolorosa.

El silenci, però, s'allargava i el seu amic no es movia, segurament es dessagnava a poc a poc.

Pobre Miret! Juli pensà dobladament amb la mare de Miret, una llevadora, molt pigada i amb el Tenori de Zorrilla duent a coll Agnès desmaiada. Era grotesc, però ara ell hauria de traçar a coll el seu amic mort. Seria grotesc, seria també infinitament trist. Però llavors el mort es començà a moure's.

—No tiren? —va preguntar.

—No ets mort, no estàs ferit —belà a sacsades nervioses el pobre Juli.

—Eren dispers, oi?

—Trets, trets! —repetia Juli aspirant miquetes d'aire, treballosament.

—Potser eren rocs. Jo, si t'he d'ésser franc, no he sentit cap detonació. —I s'assegué damunt la pols palpant-se el cos per si descobria alguna ferida amagada. Després esclatà en una riallada:

—Potser ni rocs. Un gibrell d'aigua tirada d'un balcó amb fúria.

—No cridis tanmateix, caraina!

S'alçaren amb cautela i silenciosament ràpids, tement a cada moment l'esgarrifós inconegut, arribaren a casa. Miret es ficà tres portes més amunt de cal Juli.

Juli s'apressà a tancar la porta. Dalt la seva cambra es mirallà i no es reconeixia de tan lívid com estava. Batzegant-li tots els seus membres i petant de dents, es despullà i es ficà al llit.

S'abaltí. Sentia la xardor d'un forn al cap, traït a les orelles i el respirar estranyament pes-sigollós. Tossí. Quina picor i quina nosa més rares a la gola!... Tossí més fort volent allibe-rar-se'n i escupí quelcom dens i calent. Amb un calfred d'esglai, amb un pressentiment tenebrós, sobtadament encastat a l'ànima, Juli encengué el llum i mentre era obligat a tossir de nou veié horroritzat el mocador i el llençol tacar-se de vermell. "Sang!" va cridar-li una fuetada de gel a l'espinada. Ell hauria jurat que havia sentit el crit.

Lamentable, s'aixecà tentinejant i amb el mo-cador a la boca anà a la cambra de son pare.

—Pare, escupo sang! ploriquejà.

Son pare es despertà amb un esgarip animal i saltà del llit en una revolada.

Tothom es llevà. La seva tia corregué d'ací d'allà preparant aigua calenta, cataplasmes, bre-vatges espessos i bullents.

Juli, la resta de la nit, jagué ple d'escalfors i veia trens, molts trens passar encreuant-se l'un damunt de l'altre, veia una dona alta, estranya, igual que un violí, que impàvida, espremia quel-com de flonjo, i pel damunt de tot, desfocant-ho tot, sentia un angoixa profunda i una singular i esfereïdora por de caure.

JOAN DUCH.

BENJAMÍ CONSTANT

Si ens calgués un exemplar perfecte, demostratiu de l'etern triomf de la literatura damunt la política, no ens caldria escullir-ne d'altre que Benjamí Constant. Tota la seva vida, tan agitada políticament, s'ha salvat, resumint-se en una melangiosa cristal·lització, a través del prisma novel·lesc del seu «Adolf». L'home generós, que es dispersava enfora, però que restava sempre pur, a través de les psicològiques impureses, per dintre i al fons de la seva ànima apassionada, s'aguanta en la ment dels homes actuals i fructifica curiosament al llarg dels camps narratius, per la sola força del seu «Adolf». El bust ha viscut més que la ciutat. L'home d'art, a l'hora serena del centenari, triomfa encara de l'home d'acció...

ESTANCES

DEL MORTAL SOMRIURE

(Psalmòdies per a somniar)

*Oh Beutat! Somni d'or que amb ton somriure pàl·lid
als llavis dels morts fixes aparences de Cel:
calma els batecs d'un cor assedegat i càlid,
desesperat per l'ombra que creix sense recel!*

LA PARAULA

No oblidis més la paraula del savi,
que per a tu tot sol, illumina
la ventura i la desventura dels dies,
no oblidis mai la paraula que diu:
«L'home no sap ni d'on ve ni on va.
Al seu entorn només hi ha foscó.
Tanmateix, camina per la llum de l'esperit
car la terra porta l'expiació del Cel».

ROSES

Tremola davant d'aquestes roses
enganyadores com l'amor.
Ara embaumen el teu matí,
però així que arribi la tarda, expandiran
la malenconia de la mort.

PRIMAVERA

Somrius!
Neva...
Jo reneixo...

L'AURORA

Desvetlla't, ma bella amiga, desvetlla't.
La teva carn de nacre, la teva cabellera flamejant,
el teu somriure assolellat i les roses delicades de les teves galtes,
el verd canviant dels teus ulls i la blancor de la teva gorja,
vina, vina, vull que tu també les contemplis!...
Mira!... L'aurora s'aixeca!

EL SEU ESGUARD

Tots els planetes, tots els sols, tots els estels
i enllà, molt més enllà, el teu esguard
que puja, puja desesperadament
com si l'espai infinit
anés a tremolar d'amor per a tu.

PREGUNTA

La rosada!...
Es el nom d'una flor?
O és el nom de les llàgrimes de les roses?

INGRATITUD

He dit a la meva ben amada:
«La brisa del capvespre deu haver passat pel damunt dels lilàs»,
Ella m'ha respost tot somrient:
«El temps dels lilàs no és arribat encara...»
Ella se n'és partit
i jo només he sentit la brisa...

MARINA

Gavina d'ales de moarè
la lluna es posa damunt la mar
amb un vol dolç com un besar.

ALENADA

De quins jardins embaumats
vénen aquestes alenades cruels
que tornen tan preada la primavera?
—Del cementiri on reposa, sota els llorens,
la rosa que t'ha tornat insensible a les roses...

LA COQUETA

Tot passant, m'ha gitat
una branca d'ametller florit.
Per què, però? Ah, digueu-me, per què se n'ha anat tan de pressa?

NOCTURN

Vet ací la brisa del vespre, vet ací els perfums de la nit.
Una remor divina es solleva
i, encara més diví, el cant del rossinyol.
Silenci, amics, silenci!... No trinquem més
amb les nostres copes de cristall...

LA FALTA

—Li has dit que l'estimaves?
—Li ho he dit.
—I ell t'ha cregut?
—Pots dubtar-ne?
—Aleshores, filla meva, plora, plora pel teu amor.

DESFETA

La seva pupilla s'ha dilatat.
Els seus flancs s'han corbat.
Les seves mans, flors marcides, cauen i ja no sostenen la meva ànima esvanida.
I jo mateix, com un boc, m'abandono a la voluptat.

ELS PINSANS

Hi ha tot de rosers, al llarg del camí
que mena a la casa de la meva amada.
Hi ha tot de rosers, i en aquests rosers
hi ha pinsans...
Els rosers embaumen el camí de la meva amada,
però per què canten els pinsans?

EL BESAR

L'aigua que l'oronell esflora,
aquesta margaridoia lluminosa i tímida,
que hi ha al mig de la verdor de l'herba,
i l'orgullosa maiva-rosa,
per què em seran menys dolces
que la mentida del teu besar?

ADJURACIO

Oh sol, tornaràs mai a trobar
uns ulls tan bells,
uns flancs tan purs
i aquesta harmonia de gasela?...
Oh sol! Ets insensible, per ventura,
ja que deixes tancar aquests ulls
i deixes morir la gasela?
I doncs: què cosa és la teva puixança?

LA LIBEL-LULA

Guaita aquesta libèl·lula:
veus com adesiara es llança cap a tu i com després fuig?
Es potser una ànima tímida?

CICLADES

Com uns monstres domats,
les illes, damunt de la mar,
es solleven mandrosament...
I llur puixança ingènua
que les veles blanques acaronen,
omple d'una ventura inexplicable
les bromes blaves del matí.

BENAUANÇA PERDUDA

Jo no somreia, ni a les roses!
Adhuc evitava de refregar
les capricioses ridortes dels camps.
Per què, oh tu que passaves, per què m'has mirat?

DAMUNT DELS PUIGS

Damunt la cresta dels puigs,
així que la xibeca xiscla i la llum es va morint,
damunt les serres retallades em sembla llucar,
com al país d'Antsirabé, on hi ha les fredes mansions,
les fredes mansions dels morts,
em sembla veure com corren
fantasmes per dalt dels puigs...

L'AMBICIOSA

Aquest sol que se'n va, aquesta tarda,
més embriagador que mai,
voldries seguir-lo?
Pobreta! No saps que se'n va devés d'altres amors?
No saps que tornarà per riure's
de la teva indiferència pels meus besars?

LA DARRERA CIGALA

Lluny dels bambús massa tendres,
entre els cedres encara cremants,
la darrera cigala roman extenuada
de tant celebrar el sol que ha desaparegut...
Lluny de les ventures primerenques,
entre les cendres encara calentes,
el meu cant s'extenua, com el seu,
per reanimar el teu cor, oh pàl·lida perla d'Ofir!...

DEMA

Les flors dels cirerers encatifaran demà la prada
i aviat vindran els dies
en què la meva amada, les galtes de la qual rivalitzaran amb aquestes flors,
s'adelitarà amb tantes de cireres rosades...
Però qui, ai las, qui, digueu, es recordarà d'aquestes flors?

GELOSIA

Llença els pètals dels records
al foc de la llar d'un amor devastat!
Llença'ls! I guaita si les cendres
poden encara assecar aquestes roses, aquestes peònies
orgulloses com l'amor!

CANDIDESA

Ella ha murmurat:
—Voldria ésser l'àngel bo de la teva vida.
Jo l'he mirada:
—Insensata! No saps que hi ha un dimoni gelós que vetlla pel nostre amor?

TARDA

Llàgrimes a les meves parpelles.
L'olor cada vegada més envaïdora, de les xeringuilles.
Davalla, davalla, oh crepuscle!

EL SILENCI

La ronda dels estels fa el seu etern silenci.
Del gran tumulte dels planetes
no ens en arriba ni el mormoll...
No és forçós que senti,
com et batega el cor, oh ben amada,
i com sona en la nit el cant de cristall del grill?

NIT D'ABRIL

Les granotes que rasquen llur xerric-xerrac han callat.
Més dolç que les primaveres de les prades,
escolta el clam que el gripau
exhala devés la lluna,
perla glauca en la nit pàlida.
Escolta! En mig d'aquesta crida glauca i suau, en mig d'aquest clam resignat,
escolta créixer el silenci entre la nit blava
i créixer la pau en el nostres cors.

TARDA DE MAIG

Ha amainat el vent.
La nit, damunt dels arbres, com damunt d'una columneta florida
s'ha deixat caure dolçament.
Les lluernes teixeixen de flor en flor llurs garlandes
i allà dalt dansen eternament les de Déu.
La meva ben amada somriu i s'inclina.
—Per què, em diu, en veure els meus ulls plens de llàgrimes,
per què dubtaries encara de la felicitat?

TRAICIO

La dolça olor de les mimoses
embolcalla el paisatge.
Els puigs corren dessota els núvols,
immòbils en l'aire més tranquil,
més tranquil que el nostre cor, ma dolça amiga...
Quines ganes de fer altra cosa
sinó assaborir l'olor de les mimoses,
lleugera, lleugera com un remordiment?

GITANA

M'oferia unes roses vermelles i rosades:
—Aquí tens, va dir-me, les filles de la sang...
I com fos que jo l'allunyés de mi amb una mitja rialla trista:

—Prefereixes, va dir-me, aquestes anèmones?
Són nades de les meves llàgrimes.

LA TORTORA

Damunt la glicina del meu balcó,
aquest matí, una tórtora parrupa.
Aquest matí? I per què aquest matí?
Ah! maliciosa! Ara m'oblidava
de què era el natalici de la meva amada.

L'ABANDONADA

Escolta el vent del Sud...
I per què, d'ara en avant,
si només és el vent?

ROBATORI

La lluna damunt les xeringuilles...
Gelosa!
Voldrà furtar-los l'aroma?

HUMILITAT

El brolador, corferit,
panteixa, aquest vespre, devés la lluna.
Un rossinyol s'esgargamella en els rosers.
Del fons del bosc arriba el cant dolcíssim del cucut.
I proper, més dolç i tot, infinitament més dolç, la vida adalerada del puput...
I com gosaré dir a la meva ben amada que l'estimo,
mentre escolta aquestes veus paradisiàques?

IL-LUSIO

M'has dit:
—Voldria anar al cel amb tu.
—Criatura! Al cel, què retrobaràs d'allò que en mi et plau?

PRIMAVERA

El cucut en el bosc...
Les primaveres damunt les prades...
I en la meva mà la mà de la meva amada.

A MITJA VEU

- Ai las! I com cau la nit!...
—No sé.
—Què dius?
—No sé: Sóc al teu costat i somric.

ESQUERDA

Abans de somriure, he plorat.
Abans de riure, he sanglotat.
Abans de tornar-me a dormir, he somniat,
oh tristesa! en un altre jove,
el jove que em va oferir una branca d'ametller
la tarda de la teva traïció.

HARMONIA

Damunt l'aigua freda del rierol
s'inclina una clemàtide.
La meva ben amada és al convent...

HORITZO

Veus aquella ratlla de llum, allà baix?
Per què l'horitzó serva durant tanta estona el record del sol?
La terra, tindrà una ànima també?

DIFERENCIA

Una flor damunt l'abisme;
exactament com la nostra ànima,
menys la inquietud, tanmateix!

ANSIETAT

- Escolta, escolta aquest meravellós rossinyol!
—L'estic escoltant, amic, l'estic escoltant
i veig un collar de perles al coll de la nit
i veig, en els teus ulls, un misteriós enuig!
—No sents que em cal estimar la vida?

QUERELLA

Un pinsà s'ha posat damunt d'aquesta branca.
Mira, ma ben amada, com la branca s'ha doblegat...
...Es el pinsà o la branca, qui en té la culpa?

PAISATGE

La badia, sota la lluna, allargassa
el seu doble collar de llums...
No siguis pas gelosa, oh lluna,
car ara et contemplem tres vegades.

JOCS

Correu!... Les margaridoies volen pel damunt de la prada!...
Oh quimera!... Són els nois del poble que les han lligades
a les ales dels borinots.

SERENITAT

De la casa veïna m'arriba
una musica llunyana amb uns aires encara més llunyans...
Què t'inquieta, cor turmentat?
Com si les roses no haguessin de florir demà!

MATINADA

L'olor del bosc,
la boira com un mantell
i al sol, més feble encara que la rosada,
la folla cantúria de l'alosa...

NIMFIA CANTA

Oh vent! Entrelluco a l'horitzó els nacres del matí.
Oh vent! Roman silenciós, que cap remor no el desvetlli...
Estic gelosa de l'aurora!

SOMRIURE DE LA PRIMAVERA

El fresc brancatge de l'arbre
que dóna ombra al meu balcó,
¿no m'ofereix, cada any,

les delícies d'una nova primavera,
d'una primavera, cada any
més propera a la tomba?

BEATITUD

A la llinda de la terrassa,
una rosa es desfulla en silenci:
Lluny, molt lluny, ressonen les esquelles.
Un remat invisible torna, tot belant...
El crepuscle malva no és pas més dolç
que aquestes remors, que aquestes musiques, que aquest silenci, que el
[teu silenci, o ben amada!

AUTUMNE

Interroga el sol i conversa amb els planetes,
cava la fossa per a les teves despulles.
Però si tens seny, no demanis res
a aquests ulls d'on cau un esguard totpoderós...
No demanis res
i marxa devés la muntanya d'on vénen les brises de l'autumne.

LEÏLA CANTA

El ropatge de l'aurora és verd
com el de la Primavera.
El ropatge del crepuscle és roig
com el de l'Autumne.
Qui m'ha despullat de l'un
i m'ha posat l'altre?
Per què no m'haveu deixada
tota nua com la mar eterna,
nua com les cimes nevades del Líban?

ELS LILAS

Un vidre, només, em separa
de la noia que passa, tot flairant
una branca de lilàs...
Per què estic tan lluny d'ella
com aquest lilàs primaverat del meu cor eixut?

TARDA D'IDUMEA

Aquesta tarda hom respira quelcom més que perfums,
aquesta tarda hom sent quelcom més que silenci.
Hi ha sons harmoniosos que rodolen dolçament sota les palmes dels
[alts bananers;
hi ha dones, amb els braços i els turmells carregats d'argolles,
dones que han vingut de les ribes del Jordà
i que aixequen els braços i els agiten tot cantant suaument...
Les flaires de llurs cossos ondulants es barregen al cant de les arpes
com en els vells temps, quan David tornava victoriós!
—David? On és David? On són els dansaires de David? —murmura
[una veu en el crepuscle.

CANT D'EL-MANSUR

He volgut contemplar la meva Amiga.
I no ho he pogut fer, car el seu rostre resplendeix
com els raigs de l'Estel de set puntes.
I he cridat pels palaus:
—Doneu-me una pantalla de seda,
doneu-me un espill d'argent,
per tal que pugui esguardar
la seva cara més lluminosa que els pètals dels lliris,
la seva boca roja com les roselles de maig,
els seus ulls de lilàs i el seu coll de coloma,
per tal que jo contempli, sota la seva túnica de lli,
el seu cos que per la seva agilitat fa glatir d'enveja les lianes del bosc,
el seu cos, l'embriagadora flaire del qual
m'embolcalla com les glicines
embolcallaven la casa del meu pare...
Doneu-me una pantalla de seda!
Doneu-me un espill d'argent!
O bé deixeu-la ajupir-se damunt el llac on hi ha les Nimfees,
a fi de què jo pugui contemplar sense cremar-me els ulls
aquella que el Senyor m'ha reservat
i que la mort em prendrà
abans que els meus esguards estiguin lassos
del seu rostre esclatant, de la seva boca roja,
dels seus ulls d'heliotrop, del seu coll,
del seu cos aclaparador com les lianes del bosc...
Endueu-vos-en aquest espill d'argent,
endueu-vos-en aquesta pantalla de seda!

TARDA DE SETEMBRE

El gessamí embauma tota la vall.
Les collidores són pels camps.
I no saben que llur treball
ens embolcalla d'una desoladora embriaguesa
car no pensen que només per a la terra
i només per a ella renaixen els autumnes.

CONSOLACIO

Els et diran que el temps
no existeix i que continua la seva durada
entre la dansa sideral...
Somriu amb una boca amarga,
tu que has vist com es musteguen
els pètals d'una anèmora vivent,
els llavis de la teva enamorada.

RIALLES

Damunt d'aquest arbre, tants d'ocells com de fulles,
com d'homes damunt de la terra.
Entre els fullatges fan una remor d'assemblea...
I per què tot de sobte callen i fugen, fent unes grans rialles amb les ales?
L'esclat d'una rialla d'un vianant!

SOMNIS

El son que jo amava suara,
el son i els seus somnis encantats,
ara em desplauen i en fujo,
en fujo d'ençà que conec una noia d'ulls de vinca-pervinca,
d'ençà que conec unes carícies més embriagadores que tots els somnis.
Ai las! Quan tornarà la son, tornaran els somnis encantats?

NOCTURN

Les llüissors mortes de la llum cobreixen el llac amb una pàl·lida mortalla
Del coll de la meva amada degoten les llüissors apagades de les perles.
La seva carn és blanca com el lliri de la mort.
Llunes, perles, carn, oh fantasmes descolorits damunt del llac sense color!

LA ROSELLA

Una rosella massa vermella
entre els blauets i els blats...
El meu cor sangonós
i fins al confí de la plana els vostres somriures.

ORGULL

El sol m'ha esguardat debades.
No sóc morena com la Sulamita...
La meva carn és blanca com la llet de les meves cabres
i només la meva cabellera
ombreja de nit els meus ulls matisats...
Guaita: el sol no ha colpit ni la meva pell ni el meu cor
i corro pel bosc i allí, amb el punyal a la beina, he servat el meu secret...
Jo he respost a la fetillera:
—I qui t'ha fet creure que el sol et mirava?
No és per ventura el teu servidor?

OARISTIS

Sol sota les branques.
Papellons damunt la prada.
Aigua que remoreja i miralleja.
Besars que fan un bruit, sempre més lleuger,
que hom no gosa amb prou feines escoltar-lo...

NIT

La nit s'aixeca amb el seu silenci,
rica de mil sorolls miserables.
La nit s'aixeca com un sospir devés els astres...
Per què els astres no sospiren pas devés nosaltres?
Tot roman, com ahir, incomunicable.
Només l'Amor i la Mort encara ens consolaran
d'aquesta infinita solitud.

PRUDENCIA

No cullis aquesta flor,
no me l'ofereixis!
En moriria, ella!
I jo, amb el seu perfum més embriagador,
somniaant en tu, podria deixar-la defallir?
Podria deixar de pensar en les flors efímeres?

TARDA D'OCTUBRE

Una flauta en el bosquet...
Una flauta sota els àlbers blancs,
blancs com les fades de cabellera de jacint,
A l'entorn, res, sinó el silenci...
I la vida simple, infinitament...
El meu cor s'envola, s'envola suaument
cap als estels.

EL XIPRER

Ai las! Ai las! Irònic xiprer,
de què serveix d'erigir com ho fas,
damunt d'aquesta tomba que els líquens suaus esgrogueeixen,
i pel damunt d'uns manes per a sempre oblidats,
la teva verdor secular?

ANGOIXA

La lluna s'ha refugiat darrera dels núvols.
Un gos lladra, un gos lladra interminablement,
com si la veu fofa de la lluna
s'expandís per la plana infinitament.

EL VIDRE

La meva cambra és tranquil·la, molt tranquil·la.
Un vidre, només, em separa del món.
Contra aquest vidre, un arbre, com un damnat, agita,
el seu brancatge nu...
Què té, aquest arbre foll? Què té?

LA PRESO

El sol, la mar, les flors:
tres voluptats,
tres mortals enemics,
oh germà, del meu alliberament!

ENTERRAMENT A BOHEMIA

Recordeu, Apriliana,
aquell petit cementiri,
aquell cementiri de Bohèmia
on els arbres eren tan suaus,
on la mort viatjava

per les aigües negres de la lenta Vulta?...
De la Bohèmia d'aigües ombrívoles,
Apriliana, us en recordeu?

ESCLAT

Aquest ocell a punt de morir
panteixa febrosament
com si prengué l'embranchida
devés aquests mons desconeguts
que la teva ànima interroga debades
sense sentir que li responguin mai...

ENGANY

En el taüt, m'ha dit el Savi,
en el taüt, només, trobaràs la pau...
Avui, però, penso:
—Quan el meu cos jaurà allà, glaçat,
on seré jo i aquesta ànima meva freturosa de pau?

EPITAFI

Desvia't, vianant.
Trepitges un sòl on reposa
una ànima desolada
de no poder flairar mai més les roses.

LA GARBA

Amb els braços plens d'espigues massa feixugues
he corregut cap a l'horitzó.
Ell fugia com un llebrer,
i quan, massa carregat, he rodolat per terra,
les espigues feixugues s'han desgranat i s'han tornat lleugeres...
Ara l'ànima era feixuga i sense força.
Aleshores he ofert al sol la meva garba buida!

PAISATGE NORDIC

Al llarg del canal, sempre, sempre, aquests pollancs,
i paralela, la carretera, la carretera...
I què hi ha, al capdavant? Què hi ha?
Només boira, Déu meu! Només boira!

ANGOIXA

Deixeu-me, deixeu-me.

Aneu-vos-en amb els vostres plaers primaverals.

Ah! Deixeu-me lliurar, com el xiprer de les muntanyes,
a l'ombrívol vertigen de la solitud.

DIALEG

Ella.

Oh, mon amic! La meva ànima és feble davant de la mort!

Ell.

Oh, mon amiga! La meva ànima és forta davant de la mort!

Ella.

Creus en la Vida eterna?

Ell.

No crec en la Vida eterna.

EL FOC

On són? Què han esdevingut?

On són tots els que tingueren la sang ardent
i els llavis semblants als pètals de les roses
i totes aquelles que esperaven la nit?

Res. Ni la nit, ni pols tan sols;

Res, però quelcom més: l'ànima del foc?

SILENCI

Per què t'has d'afeixugar damunt d'aquests llibres?

Llurs fulls són tan fràgils com els pètals dels lotus,

llurs sentències són més efímeres que el pol·len dels lliris,

llur ciència és més pesada que el teu orgull, oh fill dels déus!

LLEGIT EN UNA ESTELA

Què saps tu de mi, que reposo sota aquesta llosa?

Què saps tu de tu, que somrius al cel clar?

La meva pau, digues, no val tant com la teva ventura?

L'ARAM

Edifica la teva obra, edifica-la.

Que sigui sòlida i dura com l'aram!

El mateix aram no dura...

ULTIMA

Insensat! T'afanyes
a esgotar l'encís de cada minut,
aquest encís que un sol minut esgotarà...

EL ROSSINYOL

La brisa de les comes em porta el cant del rossinyol.
Ai las! Aviat ja no sentiré
ni aquest cant ni cap altre so
ni sentiré damunt dels meus llavis
l'alè de la brisa matinal...
Oh, rossinyol! Hi ha un altre paradís?

LA FLOR DE LOTUS

—De què serveix això que escrius?
M'ha dit el Savi, amb una flor de lotus a la mà.
—Pregunta a la flor que portes, li he respost,
si la seva vanitat no et distreu pas de la mort?

EL ROSSINYOL I EL XIPRER

—Entreobra el teu fullatge atapeït, oh xiprer.
Voldria fer el meu niu entre les teves branques
—Vina, oh germà, vina, murmura el xiprer
i sàpigues que jo em deia Hafiz i que cantava!

GABRIEL BOISSY.

(*A. Maseras, trad.*)

CARLES GOLDONI

ELS ENAMORATS

COMÈDIA EN TRES ACTES I EN PROSA
REPRESENTADA PER PRIMERA VOLTA A VENÈCIA
DURANT LA TARDOR DE 1757

LA TRADUCCIÓ CATALANA FOU ESTRENADA
PEL TEATRE DELS POETES A L'«AUDITORIUM»
LA NIT DEL 18 DE JUNY DE 1925.

PERSONATGES

FABRICI, vell ciutadà .....
EUGÈNIA, neboda de Fabrici .....
FLAMÍNIA, neboda de Fabrici, vídua .....
FULGENCI, ciutadà, promès d'Eugènia .....
CLORINDA, cunyada de Fulgenci .....
ROBERT, gentilhome .....
RIDOLF, amic de Fabrici .....
LISETA, cambrera a casa de Fabrici .....
XUCLANESPLES, vell servidor de Fabrici .....
TONÍ, servidor de Fulgenci .....

ACTORS CATALANS

Sr. Viñas.
Encarnació Coscolla.
Roser Coscolla.
Sr. Cabello.
Senyoreta Sala.
Sr. Clarasó.
Sr. Molinas.
Frèsia Coscolla.
Sr. Cirera.
Sr. Blanes.

L'escena es representa en una sala de pas, a casa de Fabrici, a Milà.

ACTE PRIMER

ESCENA PRIMERA

EUG.—Què teniu, senyora germana, que em mireu amb tan mals ulls?

FLAM.—Eugènia meva, compreneu-me. M'irriteu de tal manera que d'ací endavant ja no us podré mirar amb amor.

EUG.—Aquesta és bona! Què us he fet que no em pugueu veure?

FLAM.—No puc sofrir aqueixa manera aspra, litigiosa, indiscreta, amb què soleu tractar el senyor Fulgenci. Ell està enamorat de vós perdudament: es veu, es coneix que es daleix per vós, que us adora i vós no procureu sinó inquietar-lo, i correspondre'l amb mala gràcia.

EUG.—En veritat em fareu riure. Tanta compassió teniu del senyor Fulgenci?

FLAM.—Tinc envers ell aquella caritat que mereix, i que vós hauríeu d'usar-li per justícia i per gratitud. És un home ple de civilitat; és un home ric i de cor boníssim. Considereu que vós teniu poquíssim dot; que el nostre oncle, tot despenent en futeses, ha precipitat la casa; que jo m'he maridat com el cel ha volgut i he sofert tres anys de pobresa amb el meu marit; i quan ha mort, he tingut pocs motius de plorar-lo. Això mateix i pitjor encara us podria esdevenir, a vós, qui no teniu millor posició que la meva. El senyor Fulgenci, qui us ama tant, i ha dit voler casar-se amb vós, és l'únic potser qui pugui fer la vostra fortuna. Però vós, cara germana, el perdreu; el perdreu sense remei; jo estic segura que ahir vespre s'ha disgustat més que de costum i trigareu a veure'l.

EUG.—Jo estic segura que no passaran dues hores que Fulgenci serà aquí i em pregarà; i, si vull, fins em demanarà perdó.

FLAM.—Vós l'haveu injuriat i ell us demanarà perdó?

EUG.—Oh! no seria la primera vegada!

FLAM.—Us fieu massa de la seva bondat.

EUG.—Ja pot ben bé donar fermança de l'amor que li porto.

FLAM.—L'estimeu, doncs, i tan malament el tracteu?

EUG.—I al cap i a la fi, què li he fet jo?

FLAM.—No res! En tot el temps que ve ací, ha passat mai un dia, ni un vespre, sense que l'haveu fet inquietar?

EUG.—I sóc sempre jo qui el fa inquietar? Em sembla que ell és força més busca-raons i punts que jo.

FLAM.—No és veritat.

EUG.—Oh, vós sempre teniu raó!

FLAM.—I especialment sempre el turmenteu a propòsit de la seva cunyada.

EUG.—La seva cunyada no la puc veure.

FLAM.—I què us ha fet aquella pobra dona?

EUG.—No m'ha fet res; però no la puc veure.

FLAM.—Aquest odi és dolent, cara germana. El cel us castigarà.

EUG.—Jo no li porto odi, però no la puc veure.

FLAM.—I amb tot, us ha fet moltes de fineses.

EUG.—Que se les guardi, les seves fineses; com menys la veig, més bé estic.

FLAM.—Però, què us heu posat al cap? Que Fulgenci s'ha trastocat per la seva cunyada? Prou sabeu que la serveix i assisteix perquè li va ser recomanada pel seu germà.

EUG.—Sí, està bé; però, quina necessitat hi ha que se'n vagi a passeig amb ella i em planti a mí ací tota sola, com una bèstia?

FLAM.—Vaja, senyora germana, jo us aconsello pel vostre bé que abandoneu tot mal pensament i d'aquesta dona us prego que no en parreu.

EUG.—Oh, sí! jo us prometo no parlar-ne mai més!

FLAM.—Si ho feu, fareu bé. Però us ho torno a dir, jo dubto que el senyor Fulgenci, almenys per avui, es deixi veure.

EUG.—Es possible? No ha estat mai un dia sense venir.

FLAM.—Si no estigués enutjat, a hores d'ara potser ja hauria vingut.

EUG.—Fins ho havia dit, que vindria aquest matí.

FLAM.—Doncs no vindrà.

EUG.—Gairebé, gairebé li enviaria a dir alguna cosa.

FLAM.—Us desplau, eh, que no vingui?

EUG.—Es clar que em desplau; jo li porto una estimació sincera.

FLAM.—I sempre el disgusteu.

EUG.—Tinc aquest temperament. Per altra banda prou ho sap ell, que l'estimo.
 FLAM.—Una mica més d'humilitat, germana.
 EUG.—Vós sempre el defenseu.
 FLAM.—Jo defenso la raó. (*A part.*) Pobres de nosaltres si no ho fés així: és un escorçó.
 EUG.—Qui ve?
 FLAM.—Es el servidor del senyor Fulgenci.
 EUG.—No us ho he dit jo? Creieu que ell està molt lluny d'ací?
 FLAM.—No parreu tan de pressa. Qui sap si no us tramet alguna ambaixada qui us desplaui.
 EUG.—El servidor porta alguna cosa.
 FLAM.—Pobre jove, tan gentil com és! Té un cor boníssim.

ESCENA II

DITS I TONÍ.

TON.—Servidor de les senyores.
 EUG.—Hola, Toní, què fa el teu senyor?
 TON.—Està bé. La saluda i li escriu aquest bitllet.
 FLAM.—I què porteu?
 TON.—Un poc de fruita.
 FLAM.—Pobre!
 EUG.—(*A Flaminia.*) Escolteu com m'escriu.
 FLAM.—Està ofès?
 EUG.—Voldria fer l'ofès. Però no el sap fer. Sentiu com comença: *Cruel més que cruel...*
 FLAM.—Veieu, veieu? és paraula d'amor.
 EUG.—*Em prenc la llibertat de trametre-us fruita perquè pogueu endolcir-vos aqueixa boca que teniu sempre amargada pel fel.*
 FLAM.—És amor, és amor!
 EUG.—*Hauria vingut en persona si no hagués temut d'augmentar els vostres desdenys.*
 FLAM.—Què us sembla!
 EUG.—Vindrà, vindrà. *Desitjaria dues ratlles de mà vostra per assegurar-me si us ha quedat en el cor alguna guspira d'amor per mi.*
 FLAM.—Oh! responeu-li i tingueu-li una mica de caritat.
 EUG.—Sou molt compassiva.
 FLAM.—Oh! jo no puc veure patir ningú.
 EUG.—Amb aquests homes no cal tenir tantes de contemplacions; i no sempre convé fer-los conèixer que els estimeu tant.
 FLAM.—Jo no l'he usada mai aqueixa política, ni la sabia usar.
 EUG.—Escriuiu-li vós per mi.
 FLAM.—Voleu que ho faci verament?
 EUG.—Sí, feu-ho, que us en sabré grat. Jo hi passo massa de temps a escriure; vós escriuiu millor, i més de pressa.
 FLAM.—Mireu que jo vull escriure a la meua manera.

EUG.—Sí, escriuiu com us sembli.
 FLAM.—Vull escriure per calmar-lo i no per irritar-lo més.
 EUG.—Creieu que jo hi trobo plaer a disgustar-lo? Senyora, no. Feu, doncs, una bona lletra que el consoli, el meu bell cor estimat.
 FLAM.—En nom vostre?
 EUG.—En nom meu s'entén.
 FLAM.—(*A Toní.*) Espereu jove; tot seguit torno amb la resposta.
 TON.—On voleu que posi aquest cistell?
 FLAM.—Doneu-me'l doneu-me'l. Mireu, Eugènia, quines fruites magnífiques! Sap que us agraden i en lloc d'entossudir-se a les seves, us tramet les fruites. Un home com aquest no el trobaríeu pas. Jo sé bé que si tingués un promès semblant, voldria talment adorar-lo. (*S'emporta la fruita.*)

ESCENA III

EUGÈNIA I TONÍ.

EUG.—A quina hora ha tornat a casa ahir a la tarda, el vostre senyor?
 TON.—Ha vingut abans de costum. No havien sonat encara les dues hores.
 EUG.—Què ha dit la seva cunyada quan l'ha vist venir tan aviat?
 TON.—Ha mostrat d'estar contenta.
 EUG.—Tenia companyia la senyora Clorinda?
 TON.—Oh, per ella no ve mai ningú. Ella és de natural melancòlic. El seu marit és fins i tot una mica gelós. Ha anat a Gènova per afers, l'ha recomana al seu germà i ella no tracta amb ningú més.
 EUG.—Li fa bona companyia el senyor Fulgenci?
 TON.—Quan és a casa procura distreure-la.
 EUG.—(*Amb una mica de despit.*) I la distreu força?
 TON.—(*A part.*) Si parlo no voldria fer mal. (*Alt.*) La distreu, vull dir, mengen plegats.
 EUG.—(*Fingint tranquil·litat.*) Riuen, a taula?
 TON.—Alguna vegada.
 EUG.—Es verament graciós el vostre senyor! M'ha dit que juga a cartes alguna vegada amb la seva cunyada. És veritat?
 TON.—Sí, senyora, juguen alguna vegada.
 EUG.—I van a passeig a la tarda?
 TON.—Això sí que no ho sé.
 EUG.—Per què m'ho voleu negar? Algunes persones m'han donat per cosa certa que els han vistos ahir vespre mateix.
 TON.—Podria ser.
 EUG.—Em faríeu venir la ràbia. Podria ser? Digueu que és, amb seguretat.
 TON.—La senyora ho sap del cert?

EUG.—Feu-vos compte que ho he vist.
 TON.—Bé, si ho sap, per què m'ho pregunta?
 EUG.—(A part.) Com s'hi ha deixat caure, el beneitó! (Alt.) I a quina hora han tornat a casa?
 TON.—A la vora de les tres.
 EUG.—I han dinat de seguida?
 TON.—De seguida.
 EUG.—I després deuen haver jugat una partideta?
 TON.—Han jugat una partideta.
 EUG.—(A part.) Que vingui, que ja està ben posat.

ESCENA IV

ELS DITS I FLAMÍNIA.

FLAM.—Heus ací la lletra ben acabada. La voleu escoltar?
 EUG.—Doneu; no porta pressa.
 FLAM.—No senyora; us la vull fer sentir. (Amb plasenteria.) Amor meu...
 EUG.—Sí, sí, meu!...
 FLAM.—Què voleu dir?
 EUG.—No res; dic que dieu bé.
 FLAM.—Escolteu. *Les vostres ratlles em duen tant de consol, que no tinc prou paraules per explicar-vos la joia del meu cor.*
 EUG.—I quina joia! (Amb ironia.)
 FLAM.—Voleu dir que no?
 EUG.—Sí! (Amb ironia burlanera.)
 FLAM.—Sou ben malagradosa. *Em sembla un segle que no us he vist, estimat amor meu!*
 EUG.—Sí, sí, meu.
 FLAM.—No us entenc.
 EUG.—Ja m'entenc jo.
 FLAM.—(Boja!) *Veniu a consolar la vostra cara joieta.*
 EUG.—(Amb ironia.) Amb aquella dolça gracieta.
 FLAM.—Què vol dir tot això?
 EUG.—Es que ho faig caure en vers.
 FLAM.—Jo sí que us en faria, de versos. Acabem: *Com veureu, jo no en sóc, de cruel; sinó la vostra fidel, sincera promesa, Eugènia Pandolfi.* Us sembla que no he escrit com cal?
 EUG.—Magníficament. Doneu-me la lletra, que la vull cloure jo.
 FLAM.—Oh, prou en sé jo, de cloure-la.
 EUG.—La vull donar jo a Toní, perquè pugui dir que l'ha rebuda de les meves mans.
 FLAM.—Potser teniu raó. Preneu-la. (Dóna la lletra a Eugènia.)
 EUG.—Veniu ací, Toní.
 TON.—Senyora.
 EUG.—Digueu al vostre senyor que la meva germana Flamínia, en nom meu, li ha escrit una lletra molt bonica, i que jo mateixa, amb les meves mans, l'he estripada. (Estripa la lletra.)

FLAM.—I ara! Us heu tornat realment boja? Aquestes escenes em feu?
 EUG.—I digueu-li que vingui a veure'm, que ja li donaré jo la resposta de paraula.
 TON.—Com la senyora mani.
 FLAM.—No li digueu que ha estripat la lletra.
 EUG.—Al contrari, li ho ha de dir. Toní, si li ho dieu, us dono aquesta moneda per a vós.
 TON.—Ho faré per la senyora. No deixaré de servir-la.
 FLAM.—Us dic que no li digueu res.
 TON.—Perdoneu. La vostra senyora germana té unes maneres molt persuasives. Aquesta moneda val a Milà, quaranta cinc sous ben comptats. (Se'n va.)

ESCENA V

FLAMÍNIA I EUGÈNIA.

FLAM.—I per què heu fet aquesta bajanada?
 EUG.—L'heu llegit mai, el llibre del per què? Doncs llegiu-lo i ho sabreu.
 FLAM.—Sou una malagradosa, us dic.
 EUG.—Tenia molta pressa ahir a la tarda, el senyor Fulgenci, per tornar a casa seva!
 FLAM.—Se n'ha anat de ràbia que tenia.
 EUG.—Ja ho crec! Se n'ha anat perquè tenia un compromís.
 FLAM.—I amb qui?
 EUG.—Amb el diable que se l'emporti.
 FLAM.—Eugènia, vós voleu portar un mal irremediabile.
 EUG.—Quan es tracta d'aquelles maleïdes falsedats, no el puc sofrir.
 FLAM.—Us ha dit alguna cosa el servent?
 EUG.—No res.
 FLAM.—No anéssiu a creure tan fàcilment...
 EUG.—Oh! jo ja no crec ningú.
 FLAM.—Fulgenci, ja el podeu creure.
 EUG.—Gens.
 FLAM.—I a mí?
 EUG.—Menys encara.
 FLAM.—Ja. Qui no parla com vós parreu, no té raó per a vós. Heus aquí el nostre oncle.
 EUG.—Qui dintre ve amb ell?
 FLAM.—Un foraster, em sembla.
 EUG.—Sempre ens ve amb gent importuna.
 FLAM.—Sens dubte; però, si l'escolteu a ell, us dirà que és algun gran personatge. Almenys de sang reial. Tot ho magnifica i tothom es riu d'ell.

ESCENA VI

DITES, FABRICI I ROBERT.

FAB.—Senyores nebodes, heus ací un cavaller qui us vol conèixer i afavorir: el comte d'Otrí-

- colí; una de les primeres famílies d'Itàlia, d'una riquesa immensa.
- ROB.—Em fa massa d'honor, el senyor Fabrici. Jo no mereixo cap d'aquests elogis.
- FAB.—Deixeu-lo dir, aquest és el primer cavaller del món. En matèria de cavalleria no n'hi ha d'altre en tota l'Europa. (*A les dones, amb cert respecte.*) Feu el vostre deure amb el senyor comte.
- FLAM.—Senyor, atribueixo a la meva singular fortuna l'honor de conèixer un cavaller de tanta estima.
- ROB.—Oh! l'honor és...
- FAB.—Veieu, senyor cavaller? Aquesta és Flamínia, la meva neboda. És vídua. Ha tingut per marit el primer marxant de Milà.
- FLAM.—(*A part.*) Ha mort a la misèria, el pobre desgraciat.
- FAB.—És una dona qui, per a una casa, no li cal companya. No hi ha en tot Milà, no hi ha en tota la Itàlia una dona com Flamínia.
- ROB.—Me n'alegro infinitament amb la senyora.
- FLAM.—El meu oncle se'n riu de nosaltres: no tinc aquests mèrits.
- FAB.—Vaja, senyora Eugènia, digueu-li alguna cosa, feu conèixer el vostre talent, la vostra vivacitat. No hi ha, veieu, no hi ha en tot el món una jove com ella. Balla d'una manera, que els primers ballarins han quedat esbalaïts. Després, canta amb un gust, que qui la sent es mor. Parla, que no hi ha hagut mai, d'ençà que el món és món, una parladora semblant.
- ROB.—Es admirable la senyora, per la virtut i pel mèrit de la bellesa.
- EUG.—Us prego de no secundar el meu oncle en el plaer de mortificar-me.
- ROB.—És encara soltera la senyora Eugènia? (*A Fabrici.*)
- FAB.—Sí, senyor, m'ha estat demanada per la primera noblesa de Milà; però jo no l'he volguda donar a ningú. Tinc per a ella idees grandioses.
- ROB.—En efecte, ella mereix una sort corresponent a les seves rares qualitats.
- FAB.—Avui dia cal anar amb compte a comprometre's. Hi ha més deutes que riqueses. Comtes d'Otricoli només n'hi ha un de sol al món.
- ROB.—Jo valc molt menys que els altres. La meva fortuna és prou limitada. Del que em preo és de la sinceritat i de l'honor.
- FAB.—Nebodes meves, aquest és l'exemple dels cavallers honrats; és el llibre obert, qui ensenya als homes la sinceritat.
- FLAM.—Deu fer molt de temps que el coneixeu. (*A Fabrici.*)
- FAB.—Aquesta és la primera vegada que tinc l'honor de veure'l.
- FLAM.—(*A part.*) I sembla que faci trenta anys que el coneix!
- FAB.—M'ha estat recomanat per un amic meu de Bolonya, qui és la flor dels galants homes, i el més gran pintor que hi hagi hagut al món d'ençà de Zeuxis i Apelles. Senyor comte, sens dubte us adeliteu amb la pintura.
- ROB.—Certament, m'hi adelito força.
- FAB.—Es clar; els homes grans, els homes de talent sublim, com el del senyor comte, no poden per menys que no entenguin de tota cosa. Veurà a la meva miserable casa, al meu pobre tuguri, a la meva humil cabana, tresors en matèria de pintures; coses estupendes. Coses que no les té el rei de França. Originals dels primers mestres de l'art. Senyores nebodes, conduïu aquest cavaller a veure la meva miserable galeria. Feu-li veure aquella taula meravellosa, aquella obra insigne del pintor dels pintors. Veureu, senyor cavaller, una pintura espaventatíssima del Tizià, per la qual m'han ofert dues mil dobles, i jo l'he haguda per cent sequins. Què me'n dieu, eh? Per cent sequins un quadro qui val dues mil dobles. Això vol dir entendre en les coses! I és que jo, a conèixer-m'hi, no cedeixo gens ni mica als primers coneixedors del món.
- EUG.—(*A part.*) Pobres diners llençats! només té còpies, i les hi han fetes pagar com a originals.
- ROB.—Es veu que teniu força bon gust. Tindré avinentesa d'admirar.
- FAB.—Oh, coses insignificants. Compadireu la misèria. Mireu, feu-li veure aquelles quatre peces estupendes del Van Dyck, aquelles dues Cenes singularíssimes del Veronese, aquella meravella del Guercino, aquella Aurora inimitable de Miquel Angel Buonarrotti, aquella Nit inestimable del Correggio. Tresors, senyor comte, tresors!
- ROB.—Vós, pel que sento, posseïu una galeria de monarca.
- FAB.—Petites cosetes de pobre home. Siau servit, feu la mercè d'anar amb les meves nebodes.
- FLAM.—Però nosaltres no hi entenem de pintures, i no les sabrem distingir com vós. (*A Fabrici.*)
- FAB.—No hi fa res: si no hi enteneu vosaltres, ja hi entén el senyor cavaller. Tinc un afer per ara qui m'entreté. Ateneu-lo mentrestant, que després també vindré jo, i li faré veure coses d'aquelles que no deu haver vist mai.
- ROB.—Em serà caríssima la vostra companyia. (*A part.*) Però més encara la de les seves nebodes.
- FLAM.—(*A Eugènia.*) Hi aniré jo, germana. No hi ha necessitat que vós vingueu.

EUG.—(A part.) Al contrari, vull venir.
 FLAM.—(A part.) Si arribés el senyor Fulgenci...
 EUG.—(A part.) Què m'importa que em trobi amb el foraster? Oh, bona fóra! No va ell a passeig amb la seva cunyada? Doncs jo també vull tractar amb qui m'agradi. (Se'n va.)
 FLAM.—(A part.) Ella sempre vol fer la seva! (S'en va.)
 FAB.—Aneu, senyor cavaller, si sou servit.
 ROB.—Usaré de les vostres amabilitats. (A punt de partir.)
 FAB.—Escolteu si us plau.
 ROB.—Què em comaneu?
 FAB.—Avui tindreu la bondat de romandre a menjar una mala sopa amb nosaltres.
 ROB.—Oh, això fóra massa...
 FAB.—No us cal respondre.
 ROB.—No, certament.
 FAB.—Ho dono per fet.
 ROB.—Ja en parlarem...
 FAB.—Me'n doneu paraula?
 ROB.—No sé què dir.
 FAB.—Compadireu la misèria, però gustareu un parell de plats, que semblants no els tindrà la taula de l'emperador i seran fets de les meves mans.
 ROB.—No puc recusar les vostres mercès. (A part.) Ell tot ho fa gran i jo em penso que no hi ha un boig més gran que ell. (Se'n va.)

ESCENA VII

FABRICI I XUCLANESPLES.

FAB.—M'he compromès a quedar bé. Vull que tots puguin dir bé de mí; quan jo vagi també a visitar-los per aquests móns de Déu, vindran a fer-me acollida amb les carrosses, i els tirs de sis cavalls, i les trompetes. Em desplaui no tenir ningú més sinó un servidor sol, vell, estordit; però, què hi puc fer? Els bons plats els farà jo. Ei? Xuclanesples?
 XUC.—Senyor.
 FAB.—Com estem a la cuina?
 XUC.—Bé.
 FAB.—El foc està encès?
 XUC.—Senyor, no.
 FAB.—Per què no està encès el foc?
 XUC.—Per què no hi ha llenya.
 FAB.—No facis el ximple, que avui tinc a dinar una Excellència.
 XUC.—Em plau molt.
 FAB.—Xuclanesples, què donarem per dinar a sa Excellència? (Rient confidencialment.)
 XUC.—Tot allò que comani vostra Excellència.
 FAB.—De vegades em faries enrabiar amb aquesta flema irritant.

XUC.—Jo estic disposat.
 FAB.—El saps fer, el pastell de macarrons?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Un fricandó a la francesa?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Una truita amb les herbetes?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Amb les costelletes?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—I amb els fetgets fregits?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Tens diners per despendre?
 XUC.—Se-nyor, no.
 FAB.—Amb tot t'he donat un sequí.
 XUC.—Quants dies fa?
 FAB.—L'has gastat?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—I el teu sou que et vaig donar, l'has gastat?
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—I no et resta ja ni un quatrí?
 XUC.—Se-nyor, no.
 FAB.—Maleït sigui el senyor sí, senyor no. No més sentiú de la seva boca senyor sí, senyor no.
 XUC.—Ensenyeu-me què haig de dir.
 FAB.—Cal pensar a trobar diners.
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Quants coberts hi ha?
 XUC.—Sis, em sembla.
 FAB.—Sí, eren dotze. Sis, els he penyorats, en resten sis. Som quatre, penyorem-ne dos.
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Ves i fes via.
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—I no em facis esperar dues hores.
 XUC.—Se-nyor, no.
 FAB.—Anirem a comprar quan tornis.
 XUC.—Se-nyor, sí.
 FAB.—Hi ha vi?
 XUC.—Se-nyor, no.
 FAB.—Hi ha pa?
 XUC.—Se-nyor, no.
 FAB.—Maleït siguis. Senyor, sí. Mala bastonada et donin...
 XUC.—(Se n'anava amb una reverència i torna). Se-nyor, no. (S'en va.)
 FAB.—Jo no sé com va a casa meua; no hi ha mai el necessari i ara he acabat els recursos. Però no importa; jo haig de tenir grans riqueses. Els grans personatges que jo tracto, els prínceps, els cavallers que jo serveix, em faran cavalcar amb estreps d'or. Sembro per recollir; la llavor que porto al cap ha de retre'm el cent per u. Penyorem i despenem i després amb carrossa, amb carrossa!

XUC.—(Traient el cap i entrant-lo tot seguit.)
Amb carreta.

FAB.—El diable que se t'emporti. (Corrent-li al darrera i anant-se'n.)

ESCENA VIII

LISETA I RIDOLF

LIS.—Què em mana el senyor Ridolf?

RID.—Tinc necessitat de parlar amb una de les vostres senyores.

LIS.—Digueu, però, a quina haig de fer l'ambaixada.

RID.—Verament, l'afer pertany a la senyora Eugènia, però em plauria més de parlar amb la senyora Flamínia.

LIS.—Perdoneu la curiositat. Sé que vostra senyoria és molt amiga del senyor Fulgenci; hi hauria potser alguna novetat entre ell i la senyoreta?

RID.—Justament hi ha una novetat prou important.

LIS.—La primera l'he endevinada: vull veure una mica si endevino també la segona. Veniu potser per tractar el com i el quan es faran aquestes noces?

RID.—Us diré pel què vinc, puix Fulgenci m'ha dit que ho digui públicament. El meu amic, per mitjà de mi es llicencia de la senyora Eugènia. Desitja fer-ho amb civilitat, però ací no el veureu mai més. (Si ella li ho digués abans que jo, em plauria molt).

LIS.—I per què aquesta resolució tan repentina?

RID.—Això no ens pertoca d'esbrinar-ho ni a vós ni a mi. Fulgenci i la senyora Eugènia ja en sabran prou la raó.

LIS.—Oh, és fàcil d'endevinar el per què: s'hauran disputat.

RID.—Pot ésser.

LIS.—Si s'han disputat, faran les paus.

RID.—Em sembla difícil.

LIS.—Els ha passat ja tantes vegades.

RID.—Aquesta vegada el meu amic està ben resolt. Per molt que jo li he dit que s'hi pensi, que reflexioni, que no precipiti una resolució d'aquesta naturalesa, no ha volgut escoltar res. M'ha respost com un ca enrabiad, i fins amb les llàgrimes als ulls m'ha pregat per caritat que vingui a treure'l del compromís.

LIS.—No ho crec ni ho creuré mai. N'he vistes tantes, d'aqueixes escenes, que no ho crec.

RID.—Bé, bé; de totes maneres vull desfer-me de la meva comissió, parlar amb una d'elles; explicar la intenció del meu amic Fulgenci i vingui el que vingui jo no vull més anar i venir d'aquesta manera.

LIS.—Si parleu d'això amb la senyora Eugènia la feu caure morta; almenys teniu-li consideració. No li doneu el cop tot d'una vegada.

RID.—Creieu-me que ho faig amb recança; he pregat el meu amic que me'n dispensi, i àdhuc li he dit que em sabria molt de greu si després d'haver donat aquest pas, el veiés penedit. De res no ha valgut; ell, obstinadíssim, ha volgut que jo ho fes. Crideu-me la senyora Flamínia.

LIS.—Ara és allà amb un foraster, a qui, per ordre del seu oncle, fa veure unes pintures.

RID.—I la senyora Eugènia on és?

LIS.—Ella també és de la colla... Oh, espereu. Es que potser el senyor Fulgenci ha sabut del foraster i s'ha ofès per això?

RID.—Qui sap; m'ha parlat d'una lletra; però no l'he entès. Vaja feu-me parlar amb l'una o l'altra.

LIS.—Pobra senyora! Hi vaig senyor... Oh, qui ve aquí?

RID.—Vatua el món! Es Fulgenci!

LIS.—No us ho he dit?

RID.—Deu venir a cercar-me.

LIS.—Sí a vós us vindrà a cercar! (Irònica.)

ESCENA IX

DITS I FULGENCI.

FULG.—(A Ridolf cridant-lo a part amb ansietat.)
(Una paraula).

RID.—(Encara no l'he poguda veure).

FUL.—(Ni li heu parlat?)

RID.—(Us dic que no).

FUL.—(No sap res la senyora Eugènia del que us havia recomanat?)

RID.—(Però si no l'he vista, a ella ni a la germana).

FUL.—(Liseta és informada d'alguna cosa?)

RID.—(Sí, alguna cosa li he dit).

FULG.—Car amic, compadiu-me per caritat. Tot just us n'heu anat de vora meu, m'he sentit gelar les sangs; hauria caigut per terra si el meu servent no m'hagués sostingut. Ah! aquell indigne servent ha estat la causa de tot! La pobra Eugènia és gelosa, i l'excés de la seva gelosia és produït per un excés d'amor. Sort per mi que no haveu parlat. Liseta, per l'amor del cel, no digueu res a la vostra senyora. Preneu aquestes poques monedes, fruiu-ne per amor meu. I vós, Ridolf amadíssim, perdoneu les meves febleses, i rebeu les meves excuses amb aqueixa tendra, sincera abraçada.

LIS.—(Em semblava impossible que no hagués d'ésser així).

RID.—Amic, us perdono; però no em poseu mai més en aquestes empreses.

FUL.—Teniu raó. Regracieu el cel, d'haver sortit en bé. Liseta, on és la senyora Eugènia?

LIS.—Es allà que es vesteix. (No li dic res del foraster).

FUL.—Si volgués fer la gràcia de venir.

LIS.—(Anant-se'n.) Li ho diré, senyor.

FUL.—Escolteu. Està enutjada?

LIS.—Em sembla que no.

FUL.—Prompte. Crideu-la.

LIS.—(Oh, aquests sí que s'estimen de debò!).
(Se'n va).

ESCENA X

FULGENCI I RIDOLF

RID.—Amic, a reveure.

FUL.—Us en aneu?

RID.—Voleu que romanguí?

FUL.—No, no, si teniu pressa, aneu-vos-en.

RID.—Sí. Me'n vaig. Conec perfectament que el romandre sols no us desplaui. Us comprenc; permeteu-me, amb tot, que us digui per amistat una cosa. Si coneixeu que la persona que estimeu mereix l'amor vostre, disposeu l'ànim a ésser més sofert. Tots en aquest món ens hem de perdonar els uns als altres, i especialment la dona mereix ésser una mica més compadida. Quan us sembli tenir just motiu per queixar-vos d'ella, penseu-vos-hi primer, abans de resoldre; però quan haureu pensat, quan haureu resolt, no permeteu que la raó us abandoni, que la passió us encegui, i us abaixi fins a tal punt. (Se'n va).

ESCENA XI

FULGENCI, DESPRÉS EUGÈNIA

FUL.—Diu bé el meu amic, diu molt bé. Convé sofrir alguna cosa de les dones, especialment quan es sap que una dona estima. No està bé mirar massa prim, no està bé pesar les paraules amb la balança de l'or i esguardar els mosquits amb un microscopi, per engrandir-los. Sóc massa fogós, ho reconec; però, d'ací endavant, vull absolutament corregir-me, vull moderar-me. Ja sé que m'estima. Si vol dir, deixar-la dir. Heus-la ací. Vulgui el cel que estigui de bona humor. Em sembla portar la cara alegre. Però algunes vegades sap fingir. No voldria que dissimulés. Vaja, vaja, no comencem a mirar prim.

EUG.—Serventa humilíssima, senyor Fulgenci.
(Fingint alegria de veure'l).

FUL.—Aquest *humilíssima* s'hauria pogut quedar dintre el tinter.

EUG.—Se m'ha escapat sense voler. Saludo el senyor. Com va? Està bé?

FUL.—Sí, estic bé jo. I la senyora com està?
(Torbant-se una mica).

EUG.—Beníssim, òptimament.

FUL.—En sóc content. Esteu molt alegre aquest matí.

EUG.—Quan estic en gràcia vostra estic sempre alegríssima.

FUL.—(L'escolto i no voldria inquietar-me; però tinc por de no poder-me contenir).

EUG.—Què me'n diu el senyor d'aquest temps magnífic.

FUL.—Amb aquest senyor per ci i amb aquest senyor per lla, m'heu torbat una mica, senyora meva.

EUG.—Es que aquest matí he tingut de fer molts compliments i m'ha quedat el senyor a la boca.

FUL.—A qui heu fet compliments?

EUG.—A certes amigues qui han vingut a saludar-me. Fins m'han dit que volen venir aqueixa tarda per portar-me a passeig amb elles.

FUL.—I què els heu respost?

EUG.—Que hi aniré de molt bon grat.

FUL.—Sense mi?

EUG.—Es clar.

FUL.—Em plau molt.

EUG.—Es clar; m'hi heu portat una sola tarda a mi, a passeig?

FUL.—No us hi he portat perquè no m'haveu ordenat de fer-ho.

EUG.—Dieu més bé perquè teniu altres compromisos.

FUL.—Jo? quins compromisos?

EUG.—Vaja; no dissimuleu: si teniu a casa algun joc de cartes qui no us serveixi, digneu-vos de portar-me'l, que em distreuré a jugar una partida amb la meva germana.

FUL.—Què vol dir tot això? Quines paraules són aquestes? Què s'amaga sota d'aquest raonament vostre?

EUG.—No res, senyor; ho dic per no anar-me'n a dormir tan aviat. Vós teniu pressa d'anar-vos-en per les tardes i trobo que feu molt bé, perquè teniu els vostres interessos, teniu afers importants, i jo em quedaré a divertir-me amb la meva germana o me n'aniré a passeig amb les meves amigues.

FUL.—Vaja, missenyora Eugènia, ja ens coneixem.

EUG.—També això ho prendreu a mala part?

FUL.—Ens coneixem, us dic, ens coneixem.

EUG.—Sí, ens coneixem i ens coneixem.

FUL.—Però el meu criat a casa vostra no hi vindrà mai més.

EUG.—I a mi què em fa que hi vingui ni el criat ni el senyor?

FUL.—Molt bé, aquestes són les seves bones gràcies de sempre.

EUG.—No sé de què us les haveu!

FUL.—Si he anat a donar un tomb amb la meva cunyada...?

EUG.—Què té de veure amb tot això la vostra cunyada? Què n'haig de fer jo de la vostra cunyada?

FUL.—Jo sé el què dic; i no tindreu més la satisfacció de fer garlar més aquell estúpid del meu criat.

EUG.—Em fa meravella que parreu així. Us torno a dir que no m'importa ni d'ell ni de vós.

FUL.—Ni de mi? (*Passejant, irat, amunt i avall.*) No us importa de mi? Ni d'ell ni de mi? No us importa?

EUG.—Atureu-vos, que em feu rodar el cap.

FUL.—Ni d'ell ni de mi? (*Es dona un cop de puny al cap.*)

EUG.—Ja feu escenes?

FUL.—Ni d'ell ni de mi? (*Es colpeix la testa amb les dues mans.*)

EUG.—Vaja, acabeu aquestes ximpleries. (*Entre l'enúig i l'amor.*)

FUL.—No puc més. (*Es deixa anar sobre una cadira.*)

EUG.—Mireu que sou verament foll.

FUL.—Sóc foll? Sóc foll? (*Continua colpejant-se.*)

EUG.—No voleu acabar? (*Amb una mica de tendresa.*)

FUL.—Dolenta! Cruel!

EUG.—Bella amor! A la més petita cosa, de sobte s'ofèn, s'enutja, no pot sofrir res, el senyor delicat. Al cap i a la fi el qui estima ha d'ésser indulgent i a una dona cal cedir-li una mica. Bella manera de fer-se estimar!

FUL.—Si teniu raó. (*Apaiugat.*)

EUG.—Cada dia estem amb les mateixes.

FUL.—Perdoneu-me; no ho faré més.

EUG.—No em feu aquestes criaturades, que no les vull.

FUL.—Anireu a passeig aquesta tarda? (*Somrient amorós.*)

EUG.—Si em semblarà. (*Joguinejant amb amor.*)

FUL.—Amb qui hi anireu?

EUG.—Eh! (*Com abans.*)

FUL.—Hi anireu amb mi?

EUG.—Es clar. (*Irònica.*)

FUL.—No voleu venir-hi amb mí? (*Una mica enutjat.*)

EUG.—Si vinguéssiu de bon grat.

FUL.—Però, estimada Eugènia, és possible que encara no estigueu certa de l'amor meva? Fa gairebé un any que tinc el conhort de la vostra

cara estimació: digueu si us he donat escasses proves d'amor? Encara em voleu fer el tort de posar-la en dubte? Sé que no us podeu treure del cap aquella bona cunyada meva. Però sabeu el deute que he contret. El meu germà qui l'estima tendrament me l'ha recomanada amb gran afecte. Sóc un home ben educat, sóc un home d'honor. No puc abandonar-la. No puc tractar-la sense cortesia; si sou una dona raonable, creieu en la meva honestedat, feu-vos càrrec de les circumstàncies en què em trobo i per amor del cel, Eugènia meva, no em turmenteu.

EUG.—Es cert, teniu raó. No us turmentaré més! Perdoneu-me, conec que he obrat malament.

FUL.—Prou, prou, que el cor se'm trenca de tendresa.

EUG.—Seguireu, doncs, estimant-me?

FUL.—Creieu-me que preguntant-me això m'ofeneu.

EUG.—Us ho pregunto, perquè voldria sentir-m'ho repetir tot hora i tot moment.

FUL.—Sí, cara, us estimaré eternament i si el cel ho vol, no passarà massa de temps que seureu meva.

EUG.—I què espereu, doncs?

FUL.—El retorn del meu germà.

EUG.—No podeu casar-vos sense ell?

FUL.—Les conveniències demanen que jo l'esperï.

EUG.—Ja ho sé, ja, perquè diferiu.

FUL.—Per què, digueu?

EUG.—Perquè teniu por de disgustar la vostra cunyada.

FUL.—Maleïda sigui la meva cunyada; maleït sigui jo, quan en parlo.

EUG.—Es clar, ni parlar podem.

FUL.—Però si sempre em provoqueu!

EUG.—Acabaré que no diré una paraula.

FUL.—No podeu parlar sense dir nicieses.

EUG.—Les nicieses les dieu vós, senyor insolent!

FUL.—Ara veureu el que vaig a fer!

EUG.—Qui hi ha per aquí? Veniu!

FUL.—No crideu ningú. (*Enutjat.*)

EUG.—Esteu foll.

FUL.—Me n'aniré.

EUG.—Aneu-vos-en.

FUL.—No tornaré mai més.

EUG.—No m'importa.

FUL.—Diable, emporta-te'm. Emporta-te'm, diable. (*Surt corrents.*)

EUG.—Quina vida és aquesta? Quina amor malaurada! No puc resistir-ho, no puc més. (*Se'n va.*)

TELÓ

ACTE SEGON

ESCENA PRIMERA

FLAMÍNIA I RIDOLF.

FLAM.—Excuseu, senyor Ridolf, la llibertat que m'he pres.

RID.—Al contrari, és una honor per a mi de poder obeir-vos.

FLAM.—Quan de temps fa que heu vist el senyor Fulgenci?

RID.—L'he vist ací encara no fa dues hores. Em penso que s'hauran reconciliat amb la senyoreta Eugènia.

FLAM.—Oh, senyor Ridolf, són coses que gairebé no es poden creure ni es poden dir. S'havien reconciliat i de sobte, s'han disputat de bell nou, i el senyor Fulgenci se n'ha anat cridant el diable, com una ànima desesperada.

RID.—Es possible que hagin de fer sempre aquesta vida? S'estimen o no s'estimen?

FLAM.—Estan enamoradíssims, però són tots dos molt puntosos. La meva germana és buscaraons. Fulgenci és vehement, intolerant. En fi, es podria fer sobre ells la més bella comèdia del món.

RID.—I què puc fer jo per servir la senyora Flaminia?

FLAM.—Jo us ho diré, senyor. Jo tinc per naturalesa bons sentiments, em plau de fer bé a tothom, si puc. Especialment a la meva germana, a qui estimo com a la meva sang i que, fora d'algunes petites febleses produïdes per aquesta amor seva, és la més bona minyona d'aquest món. Em desplaia de veure-la afligida. D'ençà que s'ha retirat el senyor Fulgenci d'aquella manera, com us he dit, se n'ha anat a la seva cambra, s'ha posat a plorar desesperadament, i no hi ha manera de poder-la aquietar. Suplico, per tant, el senyor Ridolf que es vulgui prendre la molèstia de cercar Fulgenci i convèncer-lo de bona manera que torni ací, per consolar aquesta pobra noia, i digueu-li que plora, que es desespera, i convenceu-lo que sigui una mica més humà, una mica més tolerant, i, sobretot, us suplico per amor del cel, que l'insinueu de deixar tot escrúpol, superar tota dificultat i concloure aqueixes noces; i us prego de dir-li també que la meva germana m'ha promès que tindrà més compte d'ací endavant i que no li donarà més disgustos, ni li parlarà més d'aquella persona que ell sap; feu també el favor de dir-li...

RID.—Atureu-vos, senyora meva; tantes coses em dieu que no en recordaré cap.

FLAM.—Doncs tornem a començar.

RID.—No bastaria que jo li digués que vingúés ací?

FLAM.—Si, però voldria que vós el previnguéssiu...

ESCENA II

DITS I FABRICI, XUCLANESPLES, AMB EL CISTELL.

FAB.—Flaminia, prepareu-me una camisa, que vinc tot suat. (*Ridolf el saluda.*)

FLAM.—Digueu-ho a Liseta, senyor; justament és a la vostra cambra.

FAB.—Saludo el senyor Ridolf.

RID.—Adés jo us saludava.

FAB.—Perdoneu-me, he caminat tant, m'he fatigat tant, que el cap em roda. Després, he fet una despesa que ni el governador. No és cert, Xuclanesples?

XUC.—Se-nyor, sí.

FLAM.—(*A Fabrici.*) Aneu a mudar-vos.

XUC.—Que me'n vagi? (*A Fabrici.*)

FAB.—Espera't.

XUC.—Amb aquest pes?

FAB.—Espera't, deixa'm veure aquell capó. S'ha vist mai d'ençà que el món és món, un capó semblant? Deixa'm veure aquesta vedella; ah! no és digna de pintar-la? no és cosa rara? Eh! la vedella que jo tinc no l'heu ningú. Senyor Ridolf, aquesta vedella és una mantega, és un bàlsam. Quedeu-vos a menjar-ne una mica amb nosaltres.

RID.—Us regracio, senyor...

FAB.—No, no, absolutament. Mireu aquests pedrers, quines peces! quin plat! quina exquisidesa! N'heu de menjar un, vós.

RID.—Vos ho suplico; dispenseu-me...

FAB.—No em feu enutjar. Després, després, ah! Quins colomins! Heu vist mai colomins semblants? Senyor, no i senyor, no. Aquest són colomins que els crien solament per a mí. Ja veureu quina salsa els faré. Jo, jo mateix, amb les meves mans. I el senyor Ridolf es quedarà a fer-los l'honor, amb nosaltres.

RID.—Sou tan amable, que no se us pot dir no.

XUC.—(*A Fabrici.*) Una paraula.

FAB.—(*Acostant-s'hi.*) Què vols?

XUC.—(*A poc a poc a Fabrici.*) I els coberts?

FAB.—(*Es veritat.*) (A mi me'n posaràs un d'estany; posa'l bé sota el tovalló, que no es vegi.)

XUC.—Se-nyor, sí.

FAB.—Prompte, veste'n a la cuina a treballar.

XUC.—Se-nyor, sí. (*Se'n va a poc a poc.*)

FAB.—Ves de pressa.

XUC.—Se-nyor, sí. (*Se'n va molt poc a poc.*)

FAB.—Fes via.

XUC.—Se-nyor, sí. (*Com abans, se'n va.*)

FLAM.—Senyor oncle, pel què veig, seurem a taula molt tard.
 FAB.—No tingueu por. Si jo vaig a la cuina, en tres quarts d'hora faig menjar per cinc centes persones.
 FLA.—Oh, quin disbarat!
 FAB.—Es un dir, és un dir.
 FLA.—I no aneu a mudar-vos?
 FAB.—Sí, ja és hora. On és Eugènia?
 FLA.—A la seva cambra.
 FAB.—I el senyor comte, on és?
 FLA.—Es mira les pintures.
 FAB.—Ho comprenc. No es pot deixar de mirar-se-les. Aneu-lo a cercar, el senyor comte, que es digni venir ací.
 FLAM.—I per què ha de venir ací? No està bé on és?
 FAB.—Digueu-li que vingui ací. Li vull fer conèixer aquest digne gentilhome de senyor Ridolf. Veureu un gran cavaller, senyor Ridolf, un gran personatge d'aquells qui fan tronar i ploure. Aneu, aneu, crideu-lo. (*A Flaminia.*)
 FLAM.—No cal que em molesti, heus-el ací; ve tot sol.
 FAB.—Es un tresor de ciència. Un monstre de virtut, en sereu meravellat. (*A Ridolf.*)

ESCENA III

DITS I ROBERT.

ROB.—Aquestes senyores s'han avorrit amb mi, ho comprenc. Han cregut millor deixar-me sol.
 FAB.—On és Eugènia? De pressa, crideu-la.
 FLA.—Altra feina tinc que anar-la a cridar!
 FAB.—Oh, sou ben poc amable. Liseta!
 LIS.—Què maneua?
 FAB.—Digues immediatament a Eugènia que vingui ací.
 LIS.—I si em pregunta per què?
 FAB.—Digues-li que vingui ací, que una persona la vol veure i li vol parlar.
 LIS.—(Potser el senyor Ridolf li ha de dir alguna cosa de part del senyor Fulgenci.) (*Amb aquesta esperança la faré venir.*) (*Se'n va.*)
 FLA.—(Aneu, senyor Ridolf a trobar el senyor Fulgenci, feu-lo venir ací i digueu-li tot el que us he dit.) (*Poc a poc, a Ridolf.*)
 RID.—(Sí, si puc recordar-me'n.) Amb el vostre permís, senyor Fabrici.
 FAB.—Com? us en aneu? No m'havíeu donat paraula de romandre amb nosaltres?
 RID.—Tornaré vers l'hora del dinar.
 FAB.—Us espero. No seurem a taula sense vós. Senyor comte, aquest és el primer advocat de Milà, el primer curial del món, el més fort

home de lleis de tot el reialme de la jurisprudència.

ROB.—En tinc una satisfacció infinita.
 RID.—L'amistat que té per a mi el senyor Fabrici, li fa exagerar les seves lloances.
 FAB.—Té algun plet a Milà, el senyor comte?
 ROB.—En tenia un, si haig de dir la veritat; però estem a punt de reconciliar-nos amb l'adversari i concloure amigablement.
 FAB.—No. No concloeu amigablement. Deixeu-vos servir pel senyor Ridolf, el príncep dels curials. Us el farà guanyar amb tota seguretat.
 ROB.—Però si jo ja tinc els meus advocats.
 FAB.—Què, advocats! Què, advocats! Són una colla d'ignorants. Aquest és l'advocat i no n'hi ha d'altre fora d'ell. Feu com jo, poseu-vos a les seves mans. Senyor Ridolf, aneu a casa del senyor comte. Feu-vos informar i que us doni totes les escriptures.
 RID.—Però si estava per arranjar-se. (*A Fabrici.*)
 FAB.—No hi ha d'haver arranjaments. El senyor comte vol ser servit com li correspon; amb qui us penseu tractar? Amb el primer cavaller de l'estat romà, posseïdor de feudes amb senyoria absoluta, conegut de tota l'Europa i estimat i venerat de potentats i de prínceps.
 ROB.—Prou, prou, senyor Fabrici. No em poseu en ridícul.
 FAB.—Parlo amb tot el respecte. Sé el què em dic, i la veritat s'ha de dir.
 FLAM.—Aneu, que es fa tard. (*A Ridolf.*)
 RID.—Amb el vostre permís. Me'n vaig, i torno tot seguit. (*A Fabrici.*) (*Se'n va.*)

ESCENA IV

FLAMÍNIA, FABRICI, ROBERT I DESPRÉS
 XUCLANESPLES.

FAB.—És un gran home, és un gran home. Quedareu molt content d'ell.
 ROB.—(Digui el que vulgui, no vull començar un altre plet per complaure'l).
 FLAM.—Com, senyor oncle, no us heu mudat encara?
 FAB.—Ja em mudaré, vull anar a la cuina a treballar pel meu senyor comte d'Otricoli. Digueu-me: us agrada la salsa verda?
 ROB.—Sí, senyor; m'agrada.
 FAB.—Bé, es farà la salsa verda pel meu senyor. Digueu-me: us agrada l'estofat?
 ROB.—Moltíssim.
 FAB.—Es farà l'estofat pel meu senyor. Xuclanesples?
 XUC.—Senyor.
 FAB.—L'estofat i la salsa verda pel meu senyor.
 XUC.—Senyor, sí. (*Se'n va.*)

FAB.—És un home llest. No és per dir-ho, però un servidor com ell no es troba. Fiat, atent, sol·lícit, puntual, gran cuiner, estalviador; és l'oracle dels servents.

ESCENA V

DITS I EUGÈNIA.

EUG.—Què em mana el senyor oncle? (*Trista.*)

FAB.—Estigueu-vos aquí fent companyia a aquest cavaller.

EUG.—No hi és el senyor Ridolf? (Si ho sé, no vinc.)

ROB.—La meva companyia, no plau a la senyoreta?

FAB.—I ara! Què dieu! Us rep per gràcia, per honor, per glòria. Seieu, seieu. Una cadira al senyor. (*Porta una cadira a Robert.*) Heus ací dues cadires per a les meves senyores nebodes. (*Porta dues cadires.*) Estigueu alegres, divertits; que jo me'n vaig a treballar, que jo me'n vaig a fer de cuiner. (*Se'n va.*)

ESCENA VI

FLAMÍNIA, EUGÈNIA i ROBERT. Tots asseguts.

ROB.—Es sempre tan jovial, el senyor Fabrici?

FLAM.—Alabo la bondat vostra; hauríeu de dir tan exagerat.

EUG.—Té bons sentiments; però fins els bons sentiments, quan són exagerats, es tornen supèrbia. (*Contínuament trista.*)

ROB.—Què té la senyoreta Eugènia, que em sembla melancòlica? (*A Flam.*)

FLAM.—No sé, deu tenir-ne motius.

EUG.—Digueu-li francament si té gust de saber-ho. Jo no m'avergonyeixo de manifestar una veritat qui no em fa deshonor. Estic enamorada, senyor, d'un home qui hauria de ser el meu espòs; sé que li he donat un disgust, em desplaui, i no estaré contenta que no el vegi tranquil·litzat. (Així no m'enutjarà més amb les seves importunitats.)

FLAM.—Veieu quin bell caràcter és el de la meva germana? La veritat, no hi ha or qui la pagui.

ROB.—Em plau tant la veritat, en boca d'una donzella! I sóc tan poc habituat a trobar-la-hi, que la senyora Eugènia m'obliga sempre a reverenciar-la i estimar-la.

EUG.—Resto obligada a la vostra bondat i em sap greu que useu inútilment de la vostra reverència i de la vostra estimació (*Amb serietat.*)

ROB.—No per això deixaré d'esperar.

EUG.—I en què voleu esperar?

ROB.—En els tombs de la fortuna, en els casos qui poden impensadament esdevenir. En algun exemple de canvis altres vegades esdevinguts. Qui sap, les grans amors es troben subjectes a llurs peripècies; fins quan les coses han arribat a l'excés, generalment són forçades de tornar enrera, de minvar. Si mai el vostre enamorat no us fos tan fidel com vós li sou, penseu que us faig a bestreta la meva honesta declaració.

FLAM.—No diu mal el senyor comte; el seu amor no us compromet en res ni vós ni el senyor Fulgenci, i no es poden preveure els casos. (*A part.*) No puc veure ningú descontent.

EUG.—Per a mi no poden haver-hi altres casos. O de Fulgenci o de ningú altre.

ROB.—Així heu de dir i em complau que així digueu; de casos, però, bé podrien esdevenir-ne.

EUG.—No voldria que fóssiu ocell de mal avenir.

ROB.—Oh, senyora. No m'atribuiu mala intenció.

FLAM.—És un galant cavaller el senyor comte. Cal comprendre-la. Parla així perquè està enamorada. (*A Robert.*)

ROB.—Estigueu-ho i que el cel us ajudi; però estigueu tranquil·la. Jo no us molestaré més en aquest punt. Distraiem-nos; parlem de coses alegres. (*A Eugènia.*)

EUG.—És impossible, senyor; tinc el cor massa anguniat.

ESCENA VII

DITS I LISETA.

LIS.—(*A Eugènia.*) (Senyora. He vist venir el senyor Fulgenci).

EUG.—(Com l'has vist?)

LIS.—(Per la finestra.)

EUG.—(Anava sol?)

LIS.—(Parlava amb el senyor Ridolf.)

EUG.—(Et sembla si estava enutjat?)

LIS.—Ans m'ha semblat joiós; l'he vist venir amb pas alegre vers la casa.

EUG.—(Gràcies al cel siguin donades. Ridolf l'haurà calmat. Ha fet bé la meva germana a servir-se d'ell). (*A part.*)

ROB.—(*En veu baixa a Flamínia.*) Li esdevé alguna cosa agradable a la senyora Eugènia?

FLAM.—(*Poc a poc a Robert.*) Crec que ha vingut el seu promès.

EUG.—(*Rient.*) Flamínia.

FLAM.—(*A Eugènia.*) Ha vingut?

EUG.—(*Rient.*) Sí.

ROB.—(*A Eugènia.*) Lloat sia Déu, que ja us veig riure.

FLAM.—(A Eugènia.) Qui sap si ha vist el senyor Ridolf.
EUG.—Sí, l'ha vist. Està content. No és cert, Liseta?
LIS.—Certíssim.
EUG.—Heus-el aquí, heus-el aquí.
ROB.—(Fa enveja un amor com aquest).

ESCENA VIII

Els dits i FULGENCI.

FUL.—(Entra i veient Robert, resta una mica suspès.) (A part.) Qui és aquest?
FLAM.—Veni, veni, senyor Fulgenci. Aquest cavaller foraster acaba d'arribar en aquest moment. (A Robert.) No és cert? És un amic del nostre oncle i se'n va tot seguit de Milà. No és cert?
ROB.—Com vós dieu, senyora.
FUL.—(Amb serietat.) Servidor humilíssim del senyor foraster i de les senyores.
EUG.—(Alegre.) Sempre es fa desitjar el senyor Fulgenci.
FUL.—(Afectant indiferència.) Massa favor senyora, jo no mereixo ésser enyorat.
FLAM.—(A Fulgenci.) Seieu.
FUL.—(Pren una cadira i la posa vora de Flamínia.) De bon grat.
EUG.—Una cadira, porta una cadira, Liseta. (A Fulgenci.) Seieu, si us plau, vora meu.
FUL.—Gràcies. Estic bé com estic.
EUG.—(Amb alegria.) Veniu ací. Amb llicència d'aquest senyor haig de dir-vos una cosa.
FUL.—(Fingint alegria.) No ens mancarà temps.
EUG.—(Joiosa.) Quan tenim temps, no cal deixar-lo passar.
FUL.—Està molt alegre la senyora Eugènia. (Enutjat, a part.) Aquesta és la pena que sent quan m'allunyo d'ella.
ROB.—(Amb serietat.) La seva alegria és fruit de la vostra arribada, senyor.
FUL.—De la meva arribada?
ROB.—Sí, us felicito perquè teniu la sort de posseir el més bell cor del món.
FUL.—El senyor foraster acaba d'arribar i ja està informat per la senyora Eugènia?
EUG.—Us desplaureu que sàpiga que ens estimem?
FUL.—No senyora. No em desplaureu si es digués la veritat.
EUG.—Per part meva, no hi ha cap dubte. Si per la vostra no us trobeu en estat de confirmar-ho...

ESCENA IX

ELS DITS I FABRICI, amb un davantal de cuina.
FAB.—Flamínia.
FLAM.—Senyor; bella figura!

FAB.—Sabeu on és el sucre?
FLAM.—Sí, senyor; és a l'armari de la meva cambra.
FAB.—Vull fer un dolç magnífic, per al meu senyor.—Oh, perdoni el senyor Fulgenci; l'havia pres pel senyor Ridolf. Bravo; veig que ha vingut a afavorir-nos; n'estic molt content. Vol romandre a dinar amb nosaltres?
FUL.—Us regracio, senyor...
FAB.—Senyor comte, teniu inconvenient que inviti a dinar amb nosaltres aqueix noble ciutadà? És una perla, vegeu; és or pur.
ROB.—No sou vós senyor a casa vostra?
FAB.—No, mentre el senyor comte sigui a Milà, serà el senyor de casa meva.
FUL.—(A Fabrici.) I s'hi estarà molt el senyor comte a Milà?
FAB.—Oh, s'hi estarà prou de temps. Té un plet i li porta aquell home cèlebre de senyor Ridolf.
FUL.—(I aquestes senyores m'han donat entenent que se n'anava de seguida.) (Les mentides no es diuen endebades.)
FAB.—Senyor comte, tinc molta feina; no podré estar-me constantment al vostre servei; heus ací una persona qui us farà bona companyia. El primer literat d'Europa; ell honora la sang pura, puríssima, de la més conspícua ciutadania qui remonta a l'època dels Longobardi; ell entén de tot i sobretot de pintures. (A Robert.) Heu vist la meva petita galeria?
ROB.—Sí, senyor, l'he vista i l'he admirada.
FAB.—Però en dues hores no es pot veure tot.
FUL.—(A Fabrici.) Fa dues hores que és ací el senyor comte?
FAB.—Sí, certament. Ha vingut a afavorir-nos una bella estona.
FUL.—(I m'han dit que acabava d'arribar. No diran pas que miro massa prim; són mentides paleses).
FAB.—Avui, senyor Fulgenci, tindreu l'honor de dinar, amb el primer lluminar de la noblesa, amb l'astre més resplendent d'Itàlia, amb el més ric cavaller privat dels nostres jorns.
ROB.—(No es cansarà mai d'exagerar!)
FUL.—Però jo, senyor, no puc gaudir-me de les vostres amabilitats.
FAB.—Oh, per què no?
FUL.—No, certament.
FAB.—Cal decidir-vos.
FUL.—No puc.
FAB.—Sóc jo qui ho vull. Mano jo en aquesta casa... No, no mano jo, mana el senyor, i el senyor us pregarà que resteu.
ROB.—(A Fabrici.) Senyor, si ell no pot o no vol, per què voleu obligar-lo?
FUL.—(Aquest no voldria que jo em quedés. Con-

vindrà, doncs, que em quedi per descobrir els propòsits).

EUG.—(A part.) M'estranya que no li faci plaer de romandre a dinar amb mi. Es veu que, amb mi, no hi pensa gaire.

FAB.—Vaja, senyor Fulgenci, feu una acció heroica.

FUL.—(A part.) Em sorprèn que Eugènia no em digui res de romandre, senyal que tant se li'n dóna.

FLAM.—M'estranya molt, senyor Fulgenci, que us feu pregar tant.

FUL.—Em faria pregar menys si no tingués por de fer destorb a la reunió.

EUG.—Quines raons insignificants! Digueu que no voleu romandre, perquè teniu pressa de tornar a casa, per no deixar sola la senyora Clorinda. Heus-la ací la raó, senyor oncle. No l'obligueu a causar un desplaer a aquella pobra senyoreta.

FUL.—(A part.) Sí; vol fer-me càrrecs, perquè jo no pugui fer-n'hi a ella.

EUG.—(Ara s'empassa el verí; ho conec; així m'agrada.)

FLAM.—(Si fos filla meva, li donaria una bufetada.)

FAB.—Vaja, senyor Fulgenci, deixeu-me anar a la cuina. Feu-me el goig de dir-me sí, d'una vegada.

FUL.—Per fer veure que algú s'enganya, roman-dré a fruit de les vostres amabilitats.

FAB.—Oh, bravo!

EUG.—(A part.) Ara estic contenta.

FLAM.—Molt bé, senyor Fulgenci.

FAB.—Fem, però, les coses ben fetes, senyor Fulgenci; la meva neboda us prega que li feu una mercè.

EUG.—Què diable voldrà dir?

FUL.—Jo no sóc digne que em mani la senyora Eugènia.

FAB.—Vaja, no ho refuseu; ens coneixem. Eugènia, la meva neboda, vos prega, vos suplica, que aneu tot seguit a casa vostra, que prengueu la senyora Clorinda, la vostra cunyada, i que la porteu ací a dinar amb nosaltres.

FUL.—La senyora Eugènia em prega això?

EUG.—Jo no he somniat aquesta estupidesa.

FAB.—D'això en dieu una estupidesa?

EUG.—Es clar, us sembla ben fet de molestar una senyora en aquestes hores?

FAB.—Aquesta és una hora impròpia? Manquen dues hores per a migdia; disposa de tot el temps que vulgui per vestir-se, per agençar-se i venir sense presses.

FLAM.—Sembla que s'hi fiqui a posta el diable.

EUG.—Prou. Jo deixo fer el senyor Fulgenci.

FAB.—Pregueu-li-ho vós, Eugènia.

EUG.—Oh, això sí que no!

FAB.—Li ho pregaré, doncs, jo.

FUL.—Dispenseu-me'n. Estic cert que la meva cunyada no vindrà.

EUG.—(És cert que no vindrà, com que sap per ell que no em pot veure.)

FAB.—Proveu-ho, aneu a dir-li-ho en nom meu.

FUL.—No; de cap manera. Excuseu-me, però no hi aniré.

FAB.—I voleu que mengi allà tota sola? No feu ben fet.

FUL.—Preferiria no quedar-me jo tampoc.

EUG.—Sí; més s'estimarà anar-se'n amb ella a fer-li companyia, deixeu-lo anar, deixeu-lo anar.

FUL.—(Si no esclato, serà un miracle.)

FLAM.—(Déu meu, quin cap té aquesta noia.)

FAB.—Vaja; no cal pensar-s'hi tant. (Ja sé el que em toca fer. Aniré jo a invitar-la.) Xuclanesples!

ESCENA X

DITS I XUCLANESPLES.

XUC.—Senyor.

FAB.—Pren aquest davantal, que torno de seguida; i escolta, procura afegir-hi per a dues persones més.

XUC.—I els coberts?

FAB.—(Ah diable; com ho farem?)

XUC.—Com ho farem?

FAB.—Enginya't.

XUC.—(Hi ha aquells de fusta.)

FAB.—(Beneït, i la reputació? Calla, ja ho tinc. Me'n faré deixar un parell per la senyora Clorinda. És una dona excellent; no en dirà res a ningú. Et sembla si faré bé?)

XUC.—(Se-nyor, sí.)

FAB.—(Ves a treballar.)

XUC.—Se-nyor, sí. (Se'n va.)

FAB.—Amb permís dels senyors.

FLAM.—On aneu, senyor oncle?

FAB.—Xuclanesples ha oblidat de comprar una cosa. Hi vaig jo i torno de seguida. (A traçut no hi ha qui em guanyi. Quin paper magnífic faria en una cort: majordom, primer ministre. Encara no sóc mort, qui sap!) (Se'n va.)

ESCENA XI

FLAMÍNIA, EUGÈNIA, FULGENCI I ROBERT.

ROB.—En aquesta casa s'hi passa l'estona admirablement.

EUG.—Em sap greu el sacrifici que avui ha de fer el senyor Fulgenci.

FUL.—I a mi em desplaui que tot sacrifici sigui tan mal acceptat.

ROB.—(A Eugènia i a Fulgenci.) Senyors meus, amor no es nodreix d'enuigs, sinó de dolceses.

FLAM.—(A Robert.) Bravo, digueu-los vós alguna cosa que no estiguin sempre contrapuntats.

FUL.—Jo seria més afortunat si posseïa els mèrits del senyor comte.

ROB.—Jo no posseeixo cap mèrit, però us dic que, si tingués una promesa com aquesta gentil senyoreta, em tindria per afortunat.

FUL.—I qui us priva d'una tan gran fortuna?

ROB.—No em plau de fer tort a ningú.

FUL.—Si parreu per mi...

EUG.—(A Robert.) Si parreu per ell, em renuncia solemnement.

FUL.—Ella interpreta els meus sentiments a mesura de les seves inclinacions.

FLAM.—El senyor comte és incapaç d'interrompre el curs de les relacions vostres.

FUL.—Sí; acaba d'arribar en aquest moment i se'n va tot seguit de Milà.

FLAM.—Jo he dit això...

EUG.—Oh, deixeu-lo dir. No sabeu com és. Sempre vol trabocar les coses.

FUL.—I vós teniu desig de veure'm fer bogeries; però aquest gust no us el donaré mai més. M'he proposat de no cremar-me més les sangs per vós. Senyor comte, és permès demanar-vos d'on veniu ara?

ROB.—De Roma, senyor.

FUL.—I què em dieu d'aquella gran ciutat?

ROB.—Bella, magnífica, plena de meravelles.

FLAM.—A nosaltres no ens importa de Roma.

EUG.—Deixeu-lo dir, deixeu-lo que es distregui.

FUL.—Em diuen que a Roma hi ha dones formoses, no és cert?

ROB.—Sí, és cert, i tenen una galanteria sorprenent.

FUL.—I són tan obstinades com les milaneses?

FLAM.—(A Fulgenci.) Oh, això que dieu, permeteu-me...

EUG.—(A Robert.) I a Roma senyor, d'homes impolits, n'hi ha?

ROB.—Vaja, vaja, no us deixeu portar de la còlera.

FUL.—Amb tot, em plauria molt d'anar a Roma.

EUG.—Aneu-hi, que sereu la consolació de Pasqui.

FUL.—(S'aixeca fingint indiferència, però es veu que tremola.) Fa calor avui, em sembla.

FLAM.—(Senyor comte, us voldria pregar d'una finesa).

ROB.—(Maneu.)

FLAM.—(Fem veure com si tinguéssim a fer alguna cosa. Anem-nos-en una mica.)

ROB.—(A Flàminia.) Sí, és just, deixem-los sols, en llibertat. Senyora Eugènia, recordeu-vos dels

casos qui poden esdevenir-se. Amb llicència dels senyors. (Se'n va.)

ESCENA XII

FLAMÍNIA, EUGÈNIA I FULGENCI.

FUL.—Quins casos vol dir?

FLAM.—Qui sap? Hi penseu vós? Nosaltres ni tan sols ens en ocupem. Eugènia no el pot veure.

FUL.—Així ho crec jo també.

FLAM.—Car senyor Fulgenci, sou molt desconfiat.

EUG.—No parreu, germana, que tot seguit el fareu posar furiós.

FUL.—Oh, no hi ha dubte. No hi ha perill que em veieu enfuriat. He adoptat un altre sistema; m'he tornat pacífic. Les sangs ja no se m'encenen.

FLAM.—Vaja; sigueu bo. La meua germana, pobreta, creieu-me, us estima de bon cor. L'he vista plorar...

EUG.—(A Fulgenci.) No és cert. No ho cregueu. Ho diu per arranjar les coses.

FLAM.—De què serveixen ara aquestes escenes? No les vull en absolut. Me'n vaig allà perquè el senyor comte no digui... (En veu baixa a Eugènia.) Germana, tingueu seny. (En veu baixa a Fulgenci.) Tingueu benvolença, senyor Fulgenci. (A tots dos.) Oh, pobres enamorats! (Se'n va.)

ESCENA XIII

FULGENCI I EUGÈNIA.

FUL.—(Es passeja.) El que és per mi, ja he acabat d'estimar.

EUG.—(A part.) Abans voldria lligar-me una pedra al coll, i anar a llençar-me al Naviglio.

FUL.—(Com abans, a part.) Es veu clar que està enutjada contra mi.

EUG.—(A part.) Es veu que ja no m'estima.

FUL.—(A part.) Em jugaria el cap que el comte li agrada.

EUG.—(Com abans.) Fingidor! doble com les cebes.

FUL.—(Com abans.) Sóc ben foll de perdre el temps i la salut i el repòs per ella.

EUG.—(A part.) Un cec ho veuria, que té més inquietud per la cunyada que per mi.

FUL.—(Com abans.) Jo patiré una mica, però jo em sobreposaré a aquesta amor indigníssima.

EUG.—(A part.) Si ara em tracta d'aquesta manera, pobra de mi quan serà el meu espòs.

FUL.—(Com abans.) Faré un viatge i l'oblidaré.

- EUG.—(A part.) Té una cara que sembla el mateix dimoni.
- FUL.—(Com abans.) Estic segur que no em dirà res.
- EUG.—Què haig de fer amb aquest passejaire? Val més que me'n vagi. (Fa acció d'anar-se'n.)
- FUL.—(Alt.) Bon viatge.
- EUG.—(Es gira.) Felix retorn.
- FUL.—Aneu, aneu, que el senyor comte us espera.
- EUG.—Per què no va a dir a la senyora cunyada, que es queda a dinar fora de casa?
- FUL.—(Va enutjant-se poc a poc.) Dolenta!
- EUG.—Per què no aneu a demanar-li llicència per estar-vos ací?
- FUL.—(Com abans.) Quina boca mal intencionada.
- EUG.—Però, ara que hi penso, no voldreu que ho sàpiga la vostra senyora cunyada que us quedeu ací; tindríeu por, tindríeu miraments.
- FUL.—(Com abans.) Pugui sentir-la per última vegada.
- EUG.—Em desplauria que hagués de disgustar la seva cunyada.
- FUL.—(Encès de còlera.) Deixeu estar la meva cunyada.
- EUG.—Oh, oh, quin senyor ple de cortesia.
- FUL.—(A part, traient-se el mocador.) No puc contenir-me.
- EUG.—No dubteu que prou heu acabat d'enrabiari-vos per culpa meva.
- FUL.—(Estripa el mocador amb les dents.)
- EUG.—Quin greu em sap el temps que he llençat com una folla.
- FUL.—(Segueix estripant el mocador.)
- EUG.—Consoleu-vos que ja podreu dormir tranquil.
- FULG.—(Es treu d'amagat un ganivet.)
- EUG.—(Pobreta de mi!) Escolteu, senyor Fulgenci! (Temorenca, veient el ganivet.)
- FULG.—Què voleu de mi?
- EUG.—Què teniu a la mà?
- FULG.—No res.
- EUG.—Ho vull veure!
- FULG.—No hi tinc res, us dic.
- EUG.—No feu criaturades.
- FUL.—Tinc l'honor de saludar-vos (En acte de partir.)
- EUG.—Atureu-vos!
- FULG.—Haveu de demanar-me alguna cosa?
- EUG.—Què teniu en aquella mà?
- FULG.—No res. (Mostra la mà buida.)
- EUG.—I en aquella altra?
- FUL.—No res.
- EUG.—No feu escenes, us dic!
- FULG.—Quines escenes, quines escenes? Sou vós qui feu escenes. Jo no en faig d'escenes.
- EUG.—Guardeu-vos aquest ganivet!
- FULG.—Què somnieu d'aquest ganivet?
- EUG.—No dissimuleu; no em feu enrabiari, doneu-me'l. (S'acosta per prendre-li).
- FULG.—Què penseu que vull fer-ne d'aquest ganivet?
- EUG.—Ho sé jo, el què voleu fer-ne?
- FULG.—Vull pelar una poma.
- EUG.—Fulgenci! (Entendrint-se).
- FULG.—Deixeu-me estar. (Amb més ànim).
- EUG.—Per caritat!
- FULG.—Per a mi no hi ha caritat, ni amor, ni compassió. (Com abans).
- EUG.—Escolteu, almenys, una paraula.
- FULG.—Què voleu dir-me? (Amb enuig.)
- EUG.—Una paraula sola.
- FULG.—Vaja, digueu-la.
- EUG.—Calmeu-vos, si voleu que parli.
- FULG.—Ah! (Sospira enutjat.)
- EUG.—Doneu-me aqueix ganivet.
- FULG.—Senyora, no.
- EUG.—Vos ho demano, si no per l'amor que em porteu, per aquell, almenys, que m'heu portat.
- FULG.—Ah! (Deixa caure el ganivet de la mà.)
- EUG.—(Maleït ganivet!) (El pren veloçment i el llença.)
- FULG.—(Em sento morir.) (A part.)
- EUG.—Tan odiosa us sóc que més voleu morir que estimar-me?
- FULG.—Sí, vull morir abans de veure-us en braços d'un altre.
- EUG.—Però com és possible, que us passin pel cap pensaments tan indignes de vós i de mi? Jo estimar un altre qui no sigui el meu Fulgenci? Jo ser d'un altre, i no del meu bé, de l'ànima meva, del meu tresor? No serà mai, no serà mai. Em moriria abans de fer-ho.
- FULG.—Ho puc creure?
- EUG.—Si no ho dic de cor, que el cel em fulmini!
- FULG.—Doncs, per què franquejar-vos amb el senyor comte? Per què tractar-lo d'antuvi amb confiança i fer-li saber l'enuig que teniu contra mi? Per què donar-me entenent la vostra germana que ell partia tot seguit, i feia poca estona que havia vingut? Per què dir-me mentides? Per què donar-me avinentesa de sospitar?
- EUG.—O Fulgenci! no sóc pas jo qui dóna avinentesa de sospitar; ans la poca fe que teniu en mi, us fa inquietar i insulta la meva honorabilitat. Quines franquesses he practicat amb el senyor comte, més enllà de l'honesta polidesa de seure en conversa, únicament per tal de complaure el meu oncle? M'imputeu el delictes d'haver-li palesada l'amor que tinc per vós? Ans lloeu-me d'haver-ho fet. Senyal que us estimo de veres i que la meva sincera declaració tendeix a desenganyar qui per ventura volgués lloar-se de mi. La meva pobra germana coneix el vostre temperament. Li haurà semblat veu-

re-us entrar enutjat i ple de sospita. Amor l'ha induïda al desig d'aquietar-vos, i la debilitat li ha donat el mal consell. Tot això no seria res, si no estiguéssiu mal previngut. I quin motiu teniu per scspitar de mi? Us he donat escasses proves de l'amor meva? Us sembla que sigui envers vós poc amorosa? No us basten les meves llàgrimes, els meus sospirs? Sóc inquieta, és cert; però les meves inquietuds, d'amor són vingudes. Us turmento, sí, alguna vegada; però qui ama verament, tolera un cert sofriment en gràcia de la persona que estima. Fulgenci meu, no us turmentaré més. Vós m'abandonareu, i jo us amaré eternament. Trobareu una promesa més amable que jo, més rica, més meritòria; però no més tendra, ni més fidel. Si us fa pena de veure'm, priveu-me que us vegi; però conserveu-me la vida vostra; viviu, oh! estimat, si no per a mi, almenys per a vós mateix. Encara que no fóssiu meu, sí, us ho jur, jo seré sempre vostra, i ho seré mentre visqui i ho seré amb la més gran tendresa del cor.

FULG.—Anima meva dolcíssima, cor meu estimat, us demano perdó, compadiu-me per caritat. (*S'agenolla als peus d'Eugènia i s'estan tots dos sense parlar.*)

ESCENA XIV

FABRICI, CLORINDA I DITS.

FAB.—Oh, heus aquí la senyora Clorinda.

FULG.—Pobre de mi! què dirà el senyor Fabrici, si m'ha vist en aquesta postura!
(*Fabrici i Clorinda resten una mica endarrera, admirats.*)

EUG.—(Ah, tremola per la cunyada. Li dol que l'hagi vist als meus peus.) (*A part.*)

CLO.—(Pobre senyor Fulgenci, em desplaui que hagi quedat desconcertat. Comprenec l'amor seva, i em recordo que el meu car espòs feia el mateix amb mi.) (*A part.*)

FAB.—Eugènia, què ha passat? Li ha vingut algun mal, al senyor Fulgenci?

EUG.—Sembla que sí; pregunteu-li-ho a ell.

FAB.—Us ha vingut algun mal, senyor? (*A Fulgenci.*)

FULG.—Sí, certament m'ha vingut un rodament de cap; no heu observat que havia caigut per terra? (Que no sàpiga que em llançava als peus de la seva neboda.)

EUG.—(S'excusa a causa de la cunyada.)

FAB.—I ara, com us sentiu?

FULG.—Una mica millor.

FAB.—Espereu que us vull guarir del tot. Vaig a prendre un meravellós, magnífic remei del

famosíssim, magnificentíssim Cosmopolita. (*Se'n va.*)

ESCENA XV

EUGÈNIA, CLORINDA I FULGENCI.

CLO.—Excuseu, senyora Eugènia, si he vingut a molestar-vos. El senyor Fabrici, a còpia de bones gràcies, puc dir que m'ha fet venir per força.

EUG.—Efectivament, sense una violència, no es podien esperar tals gràcies.

FULG.—(Déu meu, preveig algun nou desastre.)
(*A part.*)

CLO.—Vós em mortifiqueu, senyoreta. Vós sabeu que tinc per vós aquella estima i aquell respecte que mereixeu; però d'ençà que va anar-se'n el meu marit, no he sortit de casa.

EUG.—Ni tan sols a la tarda?

CLO.—Ah, sí; una tarda amb el meu cunyat; us ho ha dit ell?

EUG.—Oh, ell no m'ha dit res. Ell no em fa mai semblants confidències.

CLO.—Mal fet, senyor cunyat; quan s'estima, es diu tot.

EUG.—Què té el senyor Fulgenci que ha emmudit?

FUL.—No res, senyora. (Déu meu, ajudeu-me!)

EUG.—Ho fa així a casa, senyora Clorinda?

CLO.—No, si haig de dir la veritat, s'hi mostra més aviat jovial.

EUG.—Sí; no fa cara ferrenya sinó quan em ve a veure. Es ací on li ve el mal geni.

FULG.—Senyoreta, no podeu dir que hagi estat sempre així.

EUG.—Es cert; és cosa de fa poc temps; d'ençà que us he esdevingut enutjosa.

CLO.—I amb tot, em parla de vós amb una amor grandíssima. (*A Eugènia.*)

EUG.—Juga, a casa seva, el senyor Fulgenci? (*A Clorinda.*)

CLO.—Sí; alguna vegada.

EUG.—I amb mi crida, flastoma, es treu ganivets... (*Fa acció de cercar el ganivet.*) (On és aquell maleït ganivet? ara vull tornar-l'hi!)

CLO.—(Per què li feu aqueixes escenes?) (*En veu baixa a Fulgenci.*)

FULG.—Perquè, perquè... ara no puc parlar. (*Amagant-se d'Eugènia.*)

EUG.—Què són aquests secrets? Si teniu secrets, no teniu temps de comunicar-vos-els a casa? Ací també veniu a fer ci, ci? Això és voler provocar el meu sofriment. (*Se'n va.*)

CLO.—Què vol dir aquest discurs? (*A Fulgenci.*)

FULG.—Que maleït sigui el moment que heu entrat ací. (*Se'n va darrera Eugènia.*)

CLO.—(Quines maneres són aquestes? El meu cu-

nyat em perd el respecte? Eugènia està gelosa de mi? Això fóra un insult massa gran per al meu decor. Sort que no és lluny l'arribada del meu espòs. Què faré? Em quedo o me'n vaig? La prudència ensenya a dissimular. Sabré fer-ho amb el senyor d'aquesta casa, però no amb l'incivil del meu cunyat.)

TELO

ACTE TERCER

ESCENA PRIMERA

LISETA I TONI

LIS.—Oh quin dinar enrabiad hem tingut avui.

TON.—No puc endevinar per què.

LIS.—Ha esdevingut una disputa entre la senyora Clorinda i el senyor Fulgenci.

TON.—La meva senyora és de temperament quiet i pacífic. Ningú no ha tingut mai res a dir de les seves relacions amb el marit; i amb el seu cunyat s'estimaven com a germans.

LIS.—Doncs aqueixa amor innocent, i aqueixa bona correspondència entre ells és el que fa delirar la senyora Eugènia.

TON.—Me n'he adonat aquest matí, quan m'ha cridat a part per tal de saber el que fan i deixen de fer. Jo he parlat a la bona de Déu no creient que fos gelosa d'una cunyada.

LIS.—No és cert que sigui gelosa.

TON.—Què és, doncs?

LIS.—Es puntosa. No li desplauen les atencions que usa el senyor Fulgenci envers la senyora Clorinda perquè els sospita enamorats, sinó perquè voldria ser ella sola servida, cortejada, distingida, i no pot sofrir que el seu enamorat tingui l'atenció més petita sigui a qui vulgui d'aquest món. El voldria sempre aquí, el voldria sempre amb ella. Es pensa que la diligència envers la cunyada distreu el senyor Fulgenci de l'assiduitat a servir-la; s'imagina que li poden insinuar coses poc favorables per a ella. Sap que té poc dot. Li fa enuig que la senyora Clorinda hagi portat a casa seva sis mil escuts. Dubta que el senyor Fulgenci no l'estimi i la veneri també per això, i que senti menyspreu envers la seva pobresa. Nosaltres, dones, per si no ho sabeu, som generalment ambiciosetes. Ens enutgen aquelles qui són o aquelles qui poden més que nosaltres. Cadascuna voldria ésser l'única estimada, l'única reverenciada i amada, sobretot per aquell qui s'ha declarat per ella; i tota cosa li fa ombra; i qui més, qui menys,

dubta, sospita, s'inquieta. I heus ací les fonts d'on deriven les manies de la senyora. Amor, temença, vanitat i sospita.

TON.—I quina d'aquestes passions en el cor de la senyora Eugènia és la dominant?

LIS.—Oh l'amor, l'amor. Si no amés tant, no seria ni malfiada, ni primmirada envers aquestes coses. La vanitat d'ésser distingida, prové d'amor; què li faria que el senyor Fulgenci fes l'amor a la cunyada si no tingués envers ell tendresa, i si no cregués que ell l'estima?

TON.—Però quan se'ls acabaran aquests deliris?

LIS.—Tot seguit que el senyor Fulgenci l'hagi esposada.

TON.—I per què no la esposa?

LIS.—Vaig sentir a dir, que no ho farà fins que el seu germà torni.

TON.—Doncs jo em penso que serà ací a no trigar gaire. Una lletra vinguda aqueix matí, em sembla que el fa no molt lluny de nosaltres.

LIS.—Vulgui Déu que acabin de patir. Us asseguro que de les extravagàncies de la senyoreta Eugènia, me'n ressentó jo també.

TON.—Em sembla sentir soroll allà on mengem.

LIS.—Ara són al moment de beure. Deuen tenir els esperits en moviment.

TON.—Tinc curiositat de sentir. Sempre tremolo pel meu senyor.

LIS.—Espereu. Sense que aneu allí, per aquesta porta es pot copsar alguna cosa. (*Se'n va a la porta i mira pel forat del pany.*)

TON.—(Es una mica massa fogós el meu senyor.)

LIS.—Diantre! No estan pas alegres, no. He sentit paraules fortes. (*A Toní, separant-se de la porta.*)

TON.—Deixeu que escolti! (*S'acosta a la porta.*)

LIS.—Mireu pel forat del pany. (*A Toní.*) (Dubto que això acabi bé). (*A part.*)

TON.—Sento planys. La meva mestressa plora. (*Separant-se de la porta.*)

LIS.—Plora la senyora Clorinda? (*Corre a veure-ho a la porta.*)

TON.—(Aquella bona senyora no mereix aqueixes afliccions.)

LIS.—El senyor Fabrici està ple de còlera; ha llençat el tovalló, s'ha aixecat de taula. (*Estant-se prop de la porta.*)

TON.—I el meu senyor, què fa.

LIS.—Espereu. (*Mira.*)

TON.—(Em temo una catàstrofe.)

LIS.—Està assegut davant la taula amb la testa amagada entre els braços. He vist que el senyor Ridolf li parla però ell no respon.

TON.—Deixeu-me veure una mica. (*S'acosta a la porta.*)

LIS.—Sí, sí, feu. (*Es retira de la porta.*)

TON.—(Voldria no ja no estar al seu servei,

però ni tan sols coneixel. Em fa compasió.) (*Mira.*)

LIS.—(Certament, si continuen fent aquesta vida, jo no m'hi estic.)

TON.—La senyora Eugènia s'ha aixecat de sobte. (*A Liseta.*)

LIS.—Deixeu-me veure. (*Corre a la porta i mira.*)

TON.—Què fa? (*Amb ansietat.*)

LIS.—Se'n va. (*Observa.*)

TON.—I la meva senyora?

LIS.—No es mou. (*Com abans.*)

TON.—I el senyor?

LIS.—No es mou. (*Com abans.*)

TON.—I la senyora Flamínia?

LIS.—Sembla que també plori (*com abans*).

TON.—I aquell foraster?

LIS.—Pren tabac i no parla (*com abans*).

ESCENA II

ELS DITS I EUGÈNIA

EUG.—Què feu ací a la porta?

LIS.—No res, senyora.

(*Liseta i Toni s'esparveren*).

EUG.—Aneu-vos-en.

LIS.—Perdoni la senyoreta. (*A Eugènia.*)

TON.—Perdoni. (*A Eugènia.*)

EUG.—Aneu-vos-en d'aquí, us dic.

LIS.—(Oh, certament està enutjada!) (*Se'n va.*)

TON.—(Pobre senyor! Vull veure si té necessitat d'alguna cosa.) (*S'en va.*)

ESCENA III

EUGÈNIA SOLA

(*Asseient-se despagada.*) No, no vull fer més aquesta vida. Si continués així, em tornaria tísica, em moriria desesperada. Prou veig jo mateixa, que dia per dia vaig emmagrint-me i, per qui? Per un ingrati. No cal dissimular-ho: Fulgenci és un ingrati. Ha fingit sempre estimar-me, però no m'ha estimat mai. En aquestes avinenteses és quan es coneix qui estima. Si tingués envers mi aquella diligència, que hauria de tenir, què li importaria disgustar per causa meva la cunyada? Oh! La hi ha recomanada el seu germà. El germà és el germà, i el promès és el promès; i si em cal amar, vull ser amada, i qui m'estimi caldrà que es desprengui de tot altre afecte. Però és impossible; em dirà algú, de trobar un home com tu el voldries. Bé, si no n'hi ha, no m'importa. Me n'aniré a un retir,

m'allunyaré del món. Al cap i a la fi, el senyor Fulgenci s'ha cansat de mi, i té raó, perquè sóc massa primmirada. S'ha calmat moltes de vegades i s'ha humiliat; m'ha demanat perdó, no voldrà tornar-ho a fer i jo no vull ser la primera a fer-ho. Més val així; estic resolta; vull anar a tancar-me en un retir. Així estarà content; no em veurà més. Haurà finit de veure's turmentat. Servirà la seva cunyada, trobarà una altra promesa, es casarà. (*Poc a poc li vénen ganes de plorar.*)

ESCENA IV

DITA I FLAMÍNIA

FLA.—Què feu ací tota sola?

EUG.—No res, amagant les llàgrimes.

FLA.—Vaja.

EUG.—Deixeu-me estar. (*Com abans.*)

FLA.—Sembla que ho feu aposta perquè el senyor Fulgenci es cansi i us perdi l'amor.

EUG.—Què n'haig de fer de la seva amor?

FLA.—Bo, ja sabem que us importa.

EUG.—No, certament; ara ja no hi penso gens.

FLA.—Es aquella maleïda bilis qui us fa parlar així.

EUG.—Espereu demà, i ja veureu si és bilis o què és.

FLA.—I què voleu fer demà?

EUG.—Vull retirar-me del món.

FLA.—Bé, bé, consulteu amb el coixí, i no serà res.

EUG.—Germana, vós encara no em coneixeu.

FLA.—Us conec prou i massa. (*Un xic alterada.*)

EUG.—No sóc gens raonable, és cert. (*Enutjada.*)

FLA.—Teniu hores bones, però també hores molt dolentes.

EUG.—Ara em trobo en les hores pèssimes, deixeu-me estar. (*Com abans.*)

FLA.—El nostre oncle està fora d'ell.

EUG.—I què li he fet jo?

FLA.—Què heu fet a la senyora Clorinda?

EUG.—Sí, tots la protegeixen, aquella gran senyora. Jo sóc el gos dels ossos.

FLA.—Hauríeu de respectar el senyor d'aquesta casa qui l'ha invitada.

EUG.—Però què li he fet jo?

FLA.—Què sé jo! Ha vingut a taula amb les llàgrimes als ulls.

EUG.—Sabeu per què ha vingut amb les llàgrimes als ulls? Perquè ha trobat ací el seu cunyat.

FLA.—Jo sé que s'ha queixat molt d'ell, i diu que li ha perdut el respecte.

EUG.—Sí, té raó; vol que no es mogui del costat d'ella, que s'estigui amb ella mentre dina, per ventar-li la sopa si crema, i si no ho fa, diu que li perd el respecte.

FLA.—Al cap i a la fi, tot això no pot durar gaire.

EUG.—Per què no pot durar gaire?

FLA.—Així que arribi el seu espòs, el senyor Fulgenci haurà acabat.

EUG.—Quan vindrà, aqueix espòs d'ella?

FLA.—He sentit a dir que l'esperava avui.

EUG.—Avui? (*Un xic calmada.*)

FLA.—Així ho diu la senyora Clorinda.

EUG.—Bé sí! i quan tornarà el seu marit, no continuaran vivint plegats? (*Alterada.*)

FLA.—Potser que no; si el senyor Fulgenci es casa amb vós, no fóra cosa il·lícita que li demaneu de viure a part.

EUG.—I ell ho faria? (*Calmada.*)

FLA.—Estic segura que sí. Ja sabeu que no pot refusar-vos res.

EUG.—Sí, mireu quin interès es pren. Fa un pas per venir-me a veure? Sap desprendre's ni un moment de la cunyada?

FLA.—Heus-el aquí, ara ve.

EUG.—No li digueu pas que jo havia resolt deixar-lo.

FLA.—Jo no faig aquestes follies.

EUG.—Ve molt a poc a poc. Deu estar enutjat.

FLA.—Parleu-li humilment.

EUG.—Jo haig de pregar-lo? Això sí que no.

FLA.—Ell ho ha fet tantes de vegades amb vós.

EUG.—Prou! si m'esperés que les coses succeïssin com vós dieu, i si verament ell m'estimés...

FLA.—Si no us estimés, ell no vindria...

EUG.—Calleu, calleu. Vejam què dirà.

ESCENA V

DITES I FULGENCI

FULG.—Senyora Eugènia, em permetreu que us digui una cosa que potser no heu previst. Em plau que la senyora Flamínia sigui davant.

FLA.—(Això va malament! Mai no l'havia vist tan malcarat.)

EUG.—(Oh, és que vol fer el coratjós.)

FULG.—Ja sabeu que us estimo; però també sabeu que sóc un home d'honor. (*A Eugènia.*)

EUG.—Jo no en sé res, d'aquestes coses.

FULG.—Com! Posaríeu en dubte la meva honorabilitat?

FLA.—No en feu cas, senyor Fulgenci. Jo la conec prou, aquesta noia; ho diu expressament per fer-vos enrabiard.

FULG.—La senyora Eugènia pot dir el que vulgui; pot riure's de mi, escarnir-me, insultar-me, però no em pot arribar a l'honor.

EUG.—Si jo fos un home, potser em desafiaria a l'espasa.

FULG.—Feliç de vós qui podeu fer ironia. En l'estat que em trobo, massa faig, si em resta alè per parlar. L'amor que us porto ha arribat a l'excés, ha arribat a fer-me perdre la raó; he esdevingut brutal, enemic dels homes i de mi mateix. Però tot això seria poc si no em fes ésser indiscret, incivil, i, el que és pitjor, ingrat a la meva sang, i no em fes menysprear el decor de la meva família. Què dirà de mi el meu germà? Què dirà quan sabrà que per vós he perdut el respecte a la seva muller?

EUG.—Oh, oh, heus aquí, heus aquí, d'on vénen les follies del senyor Fulgenci. Heus aquí l'esforç de la delicadesa d'honor. Ha dit una paraula forta a la seva delicadíssima cunyada. Ha comès una falta grandíssima. Es sent morir d'haver-ho fet. Cal retre satisfacció a aquella illustre senyora. Voleu que vagi jo mateixa a demanar-li excuses per vós?

FLA.—Quines maneres són aquestes? Ho vull dir al senyor oncle. Per l'amor de Déu, senyor Fulgenci; no us l'escolteu. (*A Eugènia.*)

FULG.—No poseu en ridícul una cosa greu. (*A Eugènia.*)

EUG.—Vull riure quan em plagui.

FULG.—Rieu tant com vulgueu. La vostra rialla en un cas semblant, depèn o de poca amor, o, perdoneu-me, de poc seny.

EUG.—Sí, sóc una boja, no ho sabíeu?

FULG.—No senyoreta; prou sabeu tenir seny, quan voleu tenir-ne.

EUG.—Però aquesta vegada sóc boja. Digueu-m'ho francament.

FLA.—Si no ho diu ell, ho diré jo.

EUG.—Vós no teniu res a fer ací, senyora. (*A Flamínia.*)

FLA.—Mereixeríeu que tothom us abandonés.

EUG.—Ja en tinc prou que Déu no m'abandoni.

FLA.—Déu no assisteix a qui diu les coses que vós dieu.

EUG.—Què voleu dir? Es que sóc una bèstia, jo? Jo no mereixo que Déu m'assisteixi?

FLA.—La ingratitude és odiosa als homes i al cel. Vós tracteu malament, qui us estima; vós procureu afligir les persones innocents; vós odieu qui us aconsella fer bé; us traïu vós mateixa, trepitgeu allò que Déu us dona i no us avergonyiu de vós?

FULG.—Prou, senyora Flamínia, no l'afligiu més encara. No tinc cor per veure-la mortificada. Eugènia es prou raonable per poder conèixer ella mateixa els transports de la passió. Jo

ESCENA VI

FULGENCI I EUGÈNIA

he estat més dèbil i més foll que ella; sóc jo qui hauria de ponderar el pes de les seves paraules; comprendre-la i perdonar-la. La còlera m'ha tret fora de mi; no és ella qui m'ha empès a insultar la meva cunyada, sóc jo qui ha estat l'incaute, el mal mirat, el furiós. Eugènia m'estima, i és per amor gelosa.

EUG.—Jo no estic gelosa de la vostra cunyada.

FULG.—Ja ho sé, és un enuig que sentiu per temença de no ésser la preferida; però, cara Eugènia, desenganyeu-vos, us amo, us estimo sobre totes les coses d'aquest món.

FLA.—(Parla d'una manera que faria enternir les pedres. Es possible que vulgui ésser tan insensible?)

EUG.—Ja que sabeu el motiu de les meves inquietuds, per què no cerqueu la manera, de conhortar-me'n? (A Fulgenci.)

FULG.—Sí, estimada us demano excuses dels pocs miraments que he pogut tenir envers vós; procuraré d'ací endavant, de merèixer millor l'afecte vostre; i espero que no trigarà el moment de poder-vos donar el més veritable testimoni de l'amor meva.

EUG.—Ja fóra temps que el meu cor es tranquil·lités.

FLA.—Tingueu seny. Puix que ja esteu en pau, sapigueu continuar-hi.

FULG.—Eugènia caríssima, heu de concedir-me una gràcia.

EUG.—Es que no podeu comanar-me com vulgueu?

FULG.—Però me l'haveu de concedir de bon cor!

EUG.—Si només desitjo complaure-us.

FULG.—Haveu de permetre'm que pugui tornar la meva cunyada a casa seva.

EUG.—Si l'ha conduïda ací el senyor oncle, per què no ha de ser ell qui la torni allà d'on l'ha presa?

FULG.—El senyor Fabrici està enutjat; no es deixa veure: després, està a punt d'arribar el meu germà, i no em plau que trobi desordre a casa.

EUG.—Sí, sí teniu raó. Aneu, aneu a acompanyar-la. (Dissimulant.)

FULG.—M'ho dieu sincerament?

EUG.—Sí, sí.

FULG.—Tinc por que no volgueu dissimular i que interiorment no estigueu pas contenta.

FLA.—Per què voleu mirar tan prim? Es una cosa justa, ella ho comprèn i ho concedeix. Féu aquest acte d'honestedat, de deure, i torneu de seguida. (A Fulgenci.)

EUG.—No, que no es molesti a tornar.

FULG.—La sentiu, senyora Flamínia?

FLA.—Tant l'he sentida, que ja no vull sentir-li ni una paraula més. (No sé què li faria.) (Se'n va.)

FULG.—Aquesta és la gràcia que havíeu promès concedir-me?

EUG.—Jo no us privo que l'acompanyeu.

FULG.—Però de mal grat.

EUG.—No us ocupeu del meu ànim; basta que satisfeu el vostre.

FULG.—No m'empeny d'altre propòsit, sinó el compliment del meu deure.

EUG.—Compliu-lo.

FULG.—Sí, costi el que costi, jo el cumpiré! Tot vos ho puc sacrificar, sinó la meva honor, i la de la meva família. Si aqueix acte del meu deure, ha de costar-me la pèrdua de l'amor vostre, en serà conseqüència la fi de la meva vida; però no perquè ho sigui, un home d'honor ha de preferir al bon nom la seva passió.

EUG.—Almenys doneu-me una satisfacció.

FULG.—Oh, Déu!

EUG.—Aneu, acabeu d'una vegada, i no em turmenteu més.

FULG.—I haig de deixar-vos en aqueix estat?

EUG.—Un home d'honor no ha de preferir la passió al seu bon nom. Però què dic de passió? Aneu, aneu, que ja estic prou desenganyada.

FULG.—Oh, enemiga de la raó, enemiga meva, i de vós mateixa.

EUG.—Advertiu que no estic disposada a sofrir insolències.

FULG.—Prenc una resolució desesperada.

ESCENA VII

DITS I RIDOLF

RID.—Amic, una paraula.

FULG.—Oh, Ridolf, ajudeu-me, per caritat.

EUG.—Ajudeu-lo el pobre infortunat. Traieu-lo de la presència d'aquesta dona irraonable, d'aquesta ingrata. (A Ridolf.)

RID.—Perdoneu-me senyoreta, si parlo contra vós. M'hi obliga l'honor d'un amic. La senyora Clorinda ha resolt d'anar-se'n sola. Refusa la seva companyia, refusa la de qualsevol altre, si no l'acompanya el seu cunyat.

EUG.—I per què no l'acompanya? Fa una hora que li ho estic dient, i ell persisteix a importunar-me.

RID.—Aneu, doncs, recordeu-vos del germà, i feu el vostre deure. (A Fulgenci.)

EUG.—Com més us veig aquí, més em causeu molèstia. (A Fulgenci.)

FULG.—Anem. (*A Ridolf, enutjat contra Eugènia.*)
 RID.—Tota honestedat ho demana. (*A Fulgenci.*)
 FULG.—Sí, anem.
 RID.—Però si ella mateixa us ho diu. (*A Fulgenci, assenyalant Eugènia.*)
 FULG.—Sí, us dic: anem.
 RID.—Teniu-li compassió, senyora Eugènia.
 FULG.—Bàrbara! (*A Eugènia tremolant.*)
 EUG.—Ja n'estic cansada.
 FULG.—Ingrata! (*Com abans.*)
 EUG.—Hi aneu vós o hi vaig jo?
 FULG.—Jo hi aniré, maleïda. (*Se'n va corrents.*)
 RID.—Compadiu-lo. (*A Eugènia.*)
 EUG.—Aneu, aneu amb ell. (*Enutjada.*)
 RID.—Esteu enutjada amb mi?
 EUG.—Aneu, senyor protector. (*Com abans.*)
 RID.—Protector de qui?
 EUG.—De la parentela.
 RID.—Us perdono perquè sou una dona. (*Se'n va.*)

ESCENA VIII

EUGÈNIA SOLA

Gràcies a Déu, haurem acabat. Més val així. Si Fulgenci fos el meu marit, no tindria una hora tranquil·la; i si complís els meus desigs, ho faria per força. Es veu clar que no m'estima. I jo seria folla si volgués estimar-lo. Aquesta angúnia del cor que sento ara, no és amor, és enuig. I enuig, no perquè el pèrfid m'abandoni, sinó contra mi mateixa per haver-me'l cregut. I seré tan boja que me n'aniré a recloure'm en un retir per la pèrdua d'un ingrati? Li donaré aquesta satisfacció, perquè se'n vani i vagi contant als seus amics la meva desesperació, com un triomf de la seva pèrfidia? No, que no ho pugui dir; que faci ell el que vulgui i que admiri la meva constància. Però, quina constància, si em sento morir?

ESCENA IX

DITS FABRICI I ROBERT

FAB.—Vàtua...! Qui sóc jo en aquesta casa? Sóc l'amo o sóc algun ximple?
 EUG.—Contra qui us les haveu, senyor oncle?
 FAB.—Les he contra vós.
 EUG.—Contra mi?
 FAB.—Sí, contra vós. Jo sóc l'amo; i no hi ha en aquesta casa altres amos, sinó jo; i una ne-

boda qui depèn de mi, no ha de fer l'amor, sense que jo ho sàpiga. i molt menys parlar de maridar-se: insolent!
 EUG.—(Ara em sentirà si segueix dient bajanades.)
 ROB.—Senyor, no la mortifiqueu d'aquesta manera. (*A Fabrici.*)
 FAB.—La veieu, senyor comte? Doncs és la noia més estúpida del món. No sap què es fa, no sap què es diu; no és bona per a res, i parla de maridar-se.
 EUG.—(No voldria que em rebaixés massa.)
 ROB.—Però vós, senyor, me n'havíeu fet grans lloances, i fins m'havíeu dit que no hi ha una senyoreta com ella.
 FAB.—Doncs ara em desdic del que us deia. Es una imbècil, una impertinent.
 EUG.—Senyor comte, així com no heu donat fe a la lloança, espero que no creureu el blasme, amb el qual em voldria desacreditar.
 ROB.—Tant és cert que no ho crec gens, que si mai per ventura esdevinguessin casos no previstos, no trobaria dificultat a oferir-vos la meva mà.
 FAB.—Com? El senyor comte es dignaria esposar la meva neboda?
 ROB.—Sí, certament; em consideraria feliç, si tingués la sort d'aconseguir-la.
 FAB.—Ah, neboda, aquesta seria per a vós una gran fortuna, i per a mi una glòria immortal. El senyor comte d'Otricoli, cavaller sublim, honrat, cèlebre, ric; tany illustre d'excelsos progenitors, la flor de la noblesa, l'exemple de l'honorabilitat, el prototipus de la veritable cavalleria. Feliç de vós, feliç de mi, feliç de la vostra casa. (*Al comte.*) Ho dieu de veres?
 ROB.—Jo no posseeixo totes les qualitats amb les quals em carregueu; però m'alabo de la meva sinceritat, i us ho dic de bon cor.
 FAB.—Escolti el senyor meu, la còlera fa dir totes les follies; mirant-ho bé, Eugènia és un prodigi; fa enveja a totes les dones, és una joia, és un encís. Sap de tot, sap fer de tot, posseeix una intel·ligència claríssima, un cor bellíssim; assenyada, morigerada, obedient: és ornada de totes les bones qualitats imaginables de la bondat.
 ROB.—Ho crec tot, però el seu cor està ocupat per un altre home.
 FAB.—Tan boja esteu pel senyor Fulgenci? Per aquell estúpid? Per aquell ignorant? Un home vil, indigne de la meva casa, vagabund, plebeu?
 EUG.—Senyor, ja no us recordeu haver-nos-en fet grans lloances?
 FAB.—Què, lloances? què, lloances? Jo no em digno pensar en tal mena de gent: a casa

meva no hi vindrà més. I si goséssiu estimar-lo...

EUG.—Tranquillitzeu-vos: que ja hem acabat. He acomiadat Fulgenci.

FAB.—Oh, magnífic! Sentiu, senyor comte? D'això se'n diuen dones! Això és pensar just, pensar amb prudència.

ROB.—Senyora Eugènia, hauria arribat per ventura la desitjada avinentesa?

EUG.—(Ah, la meva venjança prou serà oportuna!)

FAB.—Vaja, decidiu-vos. En un moment podeu tornar-vos una gran dama, una gran senyora, una princesa.

ROB.—(A Eugènia.) No tant, senyoreta, però una posició avinent no us mancarà.

EUG.—(Cal decidir-me. Potser aquell ingrati tremolarà, i es desesperarà, i es penedirà, quan em vegi amb un altre.)

FAB.—(A Eugènia.) Vaja, cor meu, decidiu-vos.

EUG.—(A Fabrici.) Senyor, disposeu de mí.

FAB.—Oh, boca d'or! (A comte.) L'heu sentida?

ROB.—(A Fabrici.) Ara a vos pertoca d'acabar de conhortar-me.

FAB.—Per mí ja la teniu concedida, en aquest mateix moment.

ROB.—(En veu baixa, a Fabrici.) Senyor, la vostra neboda val un tresor; però les conveniències de la meva casa exigeixen algun dot.

FAB. (Dot!) (A Robert, amb sorpresa.)

ROB.—La voleu maridar sense dot?

FAB.—(A part.) Sempre haig de tractar amb miserables.

EUG.—Senyor, el meu dot prou deu existir. Me'l va deixar el meu pare i el meu oncle no me'l pot negar.

FAB.—Ara cal veure si el senyor comte pot assegurar-lo.

EUG.—(A Fabrici.) Un cavaller tan ric?

FAB.—Ric! Ric! Què sé jo si ho és, de ric!

ROB.—Millor faríeu, senyor d'exaltar menys les persones que no coneixeu, i estalviar els insults als cavallers honorables. Vós m'heu promès la vostra neboda, ella hi ha consentit; ja procuraré que em sigui feta justícia. (Se'n va.)

ESCENA X

FABRICI I EUGÈNIA

FAB.—(A Eugènia.) Doncs bé, no vull compromisos. He donat paraula, caldrà que la mantingui.

EUG.—Però, senyor...

FAB.—No hi ha més remei, senyoreta: caldrà que jo trobi el dot: i vós haureu de casar-vos. (Se'n va.)

ESCENA XI

EUGÈNIA SOLA

Pobra de mí! Què he fet! No: he fet bé. Que Fulgenci em vegi esposa d'un altre i es mori de gelosia. Sé que no viuré gaire: que ja en aquest moment em comença a devorar el verm d'una tràgica desesperació; però abans de morir, tindrè el conhort de veure'l desesperar i delirar. Desesperar-se i delirar? Per què? I si no sent per mí aquella amor que jo em pensava, de què es desesperarà, per què delirarà? Nícia de mí; més aviat riurà, quan pensarà que m'he lligat amb un altre home per despit. Jo em faré violència, procuraré que el comte m'agradi, insultaré la indiferència d'aquell pèrfid, d'aquell inhumà... Oh Déu! Heus-el ací: Per què ve a turmentar-me, l'indigne? No puc resistir la seva presència. Valdrà més que me'n vagi. (A punt d'anar-se'n.)

ESCENA XII

DITA I FULGENCI

FULG.—Atureu-vos, senyoreta Eugènia.

EUG.—(Amb despit.) Què preteneu de mí?

FULG.—Escolteu-me per caritat!

EUG.—(Amb ironia.) Ja heu servit la senyora Clorinda?

FULG.—No, encara no ha sortit.

EUG.—(Amb despit.) I què fa a casa meva? Per què no l'acompanyeu?

FULG.—Ha acabat la meva obligació de servir-la, ha terminat per a mí l'encàrrec d'acompanyar-la.

EUG.—(Seriosa.) Per què?

FULG.—Perquè ha arribat de Milà el seu consort.

EUG.—(Menys seriosa.) Ha arribat el senyor Anselm?

FULG.—Sí, ha arribat no fa gaire. No va trobar a casa la seva esposa. Va saber on era, ha vingut ell mateix a veure-la i abraçar-la. Ara fa els seus compliments al senyor Fabrici i a la senyora Flaminia. Ha demanat per vós, li ha estat respost que sou a la vostra cambra retirada, i se'n va tot seguit acompanyada del seu espòs.

EUG.—(Emocionada.) I vós?

FULG.—Jo romandrè aquí si m'ho permeteu.

EUG.—No voleu anar amb el vostre germà per parlar dels vostres afers?

FULG.—En dues paraules, he tractat ja amb ell, i conclòs el més gran afer que em preocupava.

EUG.—Voleu dir que li heu donat compte de la custòdia de la seva esposa.

FULG.—No, ingrata. Li he confessat l'amor que us tinc, li he expressat el meu desig que sigueu la meva muller; i el meu estimat germà m'ho concedeix afectuosament; em permet d'anar a viure a casa meva. Està disposat a dividir, si ho vull, la nostra casa i els nostres interessos. M'estima tant que res no pot refusar-me: i, permeteu-me que us ho digui, si l'oncle vostre no us pot fer a mans el dot, el meu germà, que només pensa a tenir-me content, no tindrà envers vós menys estima ni menys respecte.

EUG.—(*Plena de neguit i plorosa.*) Ah incauta! ah, ingrata! per què em comprometia amb el compte?

FULG.—Déu meu! Així acollíu una nova la qual jo em creia que us conhortaria? Gosaríeu témer que jo arribés a freqüentar amb passió la meva cunyada? No li feu, no em feu aqueix tort. Però si la impressió en l'ànim vostre no es pogués esborrar per ara, us prometo, us juro de no tractar-la, de no veure-la mai més.

EUG.—Pobra de mí! Sóc morta! (*Es deixa anar en una cadira.*)

FULG.—Eugènia, què vol dir això?

EUG.—Ah, sí, Fulgenci, maltracteu-me, menyspreeu-me, que prou raó teníeu per a fer-ho.

FULG.—No, estimada. Vull amar-vos tendrament.

EUG.—No mereixo l'amor vostre.

FULG.—Vós sereu la meva cara esposa.

EUG.—No, no haig d'ésser-ho, abandoneu-me.

FULG.—No heu d'ésser-ho? Per què, ànima meva?

EUG.—Perquè he donat a un altre la meva paraula.

FULG.—I a qui? (*Tremolós.*)

EUG.—Al comte Robert.

FULG.—Quan?

EUG.—Fa uns moments.

FULG.—I per què?

EUG.—Per venjança.

FULG.—Contra qui la venjança?

EUG.—Contra mi mateixa, contra el meu cor, contra la meva culpable feblesa. Pobra de mí! Jo em moro. (*Es cobreix amb el mocador i es queda així.*)

FULG.—Oh, pèrfida! oh, deslleial, aquesta era la vostra amor? Aquesta la vostra fidelitat? No, que no en teníeu d'amor per mi. Han estat sempre fingits els sospirs vostres. Mentides són ara les vostres paraules. Prou me n'havia adonat de la vostra inclinació envers el meu rival. Eren pretextos per tal de fer passar les gelosies mal fonamentades, les sospites injurioses, les invectives i els insults. Frueix, o dona sense ànima, de la desesperació meva, triomfa de la meva bona fe, riu-te'n d'un miserable, qui mor per tu, però tem la justícia del cel. Et deixo en presa a la teva vergonya; que parlin per mí

els teus remordiments; i com a última ofrena d'aquell que tu menysprees, rep la seguretat que no em veuràs mai més. (*Fent acció d'anar-se'n.*)

EUG.—(*Desmaiada, cau sobre una cadira.*)

FULG.—Pobre de mí! Què és això? Eugènia, Eugènia, ajut, socors. (*Sentint soroll, es gira.*)

ESCENA XIII

DITS, FLAMÍNIA I LISETA.

FLAM.—Què passa?

LIS.—Què ha estat?

FULG.—Socorreu-la!

FLAM.—Germana!

LIS.—Senyora, senyora! (*L'aixequen i la tornen a deixar a la cadira.*)

FULG.—(Ah, si no m'estimés... Però Déu meu, podria fingir? I per què fingir si no m'estimés).

LIS.—Gràcies a Déu, ja es retorna.

FLAM.—Ah, germana meva, ja us ho he dit. Sou enemiga de vós mateixa.

EUG.—Oh, deixeu-me morir.

FULG.—No, no, viviu. Déu em vol infeliç, així sigui. Us estimaré lluny de vós, encara que no sigueu meva.

FLAM.—I per què no ha d'ésser vostra? (*A Fulgenci.*)

FULG.—Perquè s'ha compromès amb un altre per venjança.

FLAM.—Voleu dir, perquè ha donat paraula al comte Robert? (*A Fulgenci.*)

FULG.—Oh sí, comte afortunat!

FLAM.—Afortunat vós podeu anomenar-vos, que teniu el meu ajut; afortunada Eugènia, perquè te una germana qui l'estima. Jo he obert els ulls del comte. Ell ha sabut que Eugènia ho feia per despit, per caprici, per desesperació. No és tan foll que vulgui nodrir en son pit un serpent; i deixa en llibertat la noia.

EUG.—Oh, és veritat el que dieu? (*Aixecant-se amb tendresa, a Flàminia.*)

FLAM.—Així, germana, Fulgenci és vostre.

EUG.—No, no serà meu.

FULG.—Per què no, cruel!

EUG.—Per què no ho mereixo.

FULG.—Reconeixeu el tort que em fèieu?

FLAM.—Prou, no digueu res més. (*A Fulgenci.*)

EUG.—Deixeu-lo dir, que té raó. (*A Flàminia, amb tendresa.*)

FULG.—Abandonar-me per una cosa tan insignificant! (*A Eugènia.*)

FLAM.—Prou, he dit... (*A Fulgenci.*)

EUG.—Sí, insulteu-me, que prou en sóc digna. Connec l'amor gran que per mi teniu; sé que no el mereixo. Teniu-me caritat si us plau; sigueu

amb mi rigorós, si el vostre cor ho comporta; feu el que feu, em sap greu d'haver-vos ofès, i us demano perdó.

FULG.—Ah, prou, prou, ídol meu.

EUG.—Sí, perdoneu-me.

FLAM.—(Déu els beneeixi!)

LIS.—Em fan plorar.

ESCENA XIV

DITS I FABRICI

FAB.—Què fa aquell temerari?

FLAM.—Preneu paciència senyor. Aquest ha d'ésser l'espòs de la meva germana.

FAB.—No és digne d'emparentar-se amb mi.

FLAM.—Escolteu, s'hi casarà sense dot.

FAB.—Sense dot? (A *Flamínia*.)

FLAM.—Sí, senyor.

FAB.—Vós la preneu sense dot? (A *Fulgenci*.)

FULG.—No hi tinc cap inconvenient.

FAB.—Estimat nebot, que el cel us beneeixi!
(*L'abraça.*)

per les meves raons, es contentarà que el senyor Fabrici li presenti una senzilla excusa.

FAB.—Excuseu-me, senyor comte. Déu ho ha volgut així. La meva neboda és digna de tot, i la fortuna li ha concedit com a espòs el rei dels gentilhomes, el jove més amable d'aquest món, el més culte, el més noble ciutadà milanès.

ROB.—Excuso en vós la més sonora, la més ridícula caricatura del món.

FAB.—Que visqui molts anys el comte dels comtes, el cavaller dels cavallers.

FULG.—Permeteu-me que us estrenyi la mà. (A *Fabrici*.)

FAB.—Sí, generós nebot, heroi del Tici, glòria del nostre segle.

EUG.—Car espòs, finalment sou meu, vostra sóc. Oh, quantes extravagàncies han estat produïdes per l'amor nostra! Mutuals han estat les nostres gelosies, els nostres afanys, les nostres penes. Qui podrà dir que hem estat, que no estem enamorats? Oh, quants s'hauran vist reflectits en nosaltres! Almenys aquells qui es trobin en el cas nostre, que alcin les mans i aplaudeixin a la nostra reconciliació.

ESCENA ULTIMA

J. FARRAN I MAYORAL, trad.

DITS, ROBERT I RIDOLF

RID.—Heus aquí el senyor comte, qui, convençut 1 de gener de 1925.

MAURICI VILUMARA

Si Déu feia el món de debò, l'escenògraf li mostrava una bella rèplica de paper pintat. I, de vegades, Déu dubtava entre escollir les coses tal com són o tal com les reinventava l'escenògraf. Així els homes passen sis dies cada setmana «fent» llur vida de debò; i el diumenge a la tarda s'en van al teatre, a veure la rèplica de llur vida «feta» pels actors davant el món de paper dels escenògrafs. Ara que és mort, Maurici Vilumara, a l'ombra de Déu, escenògraf suprem, podrà «fer» decorats de debò. Però és molt possible que enyori els frívols enginys de paper, damunt els quals retratava, purament i finament, l'espectre virolat de la vida del món...

POEMES DE RUPERT BROOKE *

Versió de Marià Manent.

EL PEIX

Viu en un món fred, onejant,
i ondula amb èxtasis obscurs.
L'esmunyiment dolç i magnífic
faisona l'univers que ell sent,
coneix i és; el corrent que l'aferra
clou la seva memòria, obscureix el seu somni,
besa les arrels de la platja, i llisca,
superb, en ones que no tornen.
Les aigües callades teixeixen
per a ell un món flotant, mudable i obscur,
on masses onejants s'encorben i s'esberlen,
misterioses, i on cada forma
mor a l'instant, pel remolí i el buit,
i on la forma i la línia i la massa segueixen
la massa, la línia i la forma, somniant,
fantàstiques, avall del corrent eternal;
un món obscur, un món canviant,
bulbós o bé afinat en fletxes primes, corbades,
o serpejants o engegades amb fúria,
o bé en llisquents tranquils o en el congost de Març.
Allí l'ona llisquívola i la platja es confonen,
i també el jonc i el fang. No hi ha cap raig de sol,
ans cada color s'esvaeix en l'abisme
(com somnis ignorats en el son);
l'agitada transparència illumina
el cristall de la mòbil foscor;
l'estranya pregonesa, de mans suaus, sotmet

(*) Les edicions de LA REVISTA i l'autor d'aquesta versió fan constar el seu agraïment al marmessor literari de Rupert Brooke i als editors Srs. Sidgwick & Jackson. Ltd., de Londres, que han autoritzat gentilmente la seva publicació.

allí els colors ofegats, però, negra als colors
com la mort als vivents, descomposa
la vermella foscor del cor de les roses,
l'atzur brillant dels cels morts, sense estrelles,
i l'or que hi ha darrera els ulls,
la ignorada, inefable blancor orba
que és la flama essencial de la nit,
l'apagada púrpura, el verd emboirat,
les mil colors que hi ha entremig
de tenebra i tenebra!...

I tot és u,
gentil, abraçador, quiet, ombrívol,
el món on reposa, el món que coneix,
sempre corbant-se. Però —creix
un remolí en aquell caure ordenat,
un saber en la foscor, un jonc
que fa senyal en les ones, un brill en el fang—
el foc obscur salta en la seva sang;
sense edat i immortal, orb i tranquil,
l'impuls intrincat fa la seva volença;
el seu món teixit es fa enllà; i ell,
sense providència, sense memòria,
inconscient, arrossegat,
s'esvaeix en un moll, suficient paradís.

Oh món dels llavis, oh món del riure,
on fuig l'esperança i a l'encalç li va el pensament;
oh món de llums en la clara nit, de crits
que passen al llarg de l'onada i s'enlairen,
tènues, vers les estrelles que brillen,
tu saps les mans, els ulls de l'amor!
La lluita dels membres, l'orba abraçada,
la distància infinita i el cant
que llança el vent, com una flama de sons,
el brill, les flors i, vast, al volt,
l'horitzó i, damunt, les altures—
saps el sospir, la cançó de l'amor!

Però allí la nit és closa, allí
la tenebra és freda, estranya i nua;
i els abismes secrets no tenen murmuris;
i el ritme és l'única delícia;

i la joia és el corrent bategant
i els seus dits intrincats baten i llisquen
en harmonies confuses
de trèmuls contactes; i la música és
l'exquisit colpir de la sang.
Ja no hi ha espai, dessota el llot;
la seva benaurança més que el sol és antiga.
Silencioses i tenses, corren les aigües.
Les llums, els crits, els saules obscurs
i l'ona ombrívola es fonen amb ell.

L'ENCIS

Es plany en la foscor la remorosa mar
i s'estremeix la terra i tots els mals s'arrosseguen
pels seus viaranys.

Oh, ara, saber-te adormida!
Sol, eixint de l'afany, del remolí engegador,
eixint de la lluita lenta i grisa,
un pensament per volar—cap a tu, mentre dorms,
en una cambra fresca, que és oberta a la nit,
jaient mig descotxada, respirant suaument,
una mà blanca damunt el blanc
llençol sense arrugues, i l'inquiet cabell
immòbil, encalmat a la fi!...

Ta bellesa i ta força
com pujols al migdia o el sol daurant un arbre,
bo i dormida, dominen en la terra i en l'aire.
Volen, brunes i blanques, en la dolça foscor
les carícies nocturnes; i els vents de la nit
passen, suaus, al volt de ta cambra, i et miren.
I en les hores que fan més basarda,
els arbres i les aigües i els pujols han servat
la sacra vetlla, mentre dorms,
i han deixat un camí de rosada i de flors
que petjaran els teus peus matinals.
I encara oneja la fosca al voltant del teu llit.
Quieta i estranya i de mena amorosa, tu dorms.
I es vessa un sacra joia en la terra
i benaurança en l'abisme.

LA DEESSA EN EL BOSC

En una vall florida estava Venus,
corpresa de dolor. Sota el matí, un
llunyà corn daurat, dins l'or dels arbres i el sol,
ressonà un instant i callà... Ella pensà com el bosc
romania més encalmat. Ales, fulles i estanys de claror
oblidaren la dansa. Era mut l'immòbil corrent;
la vida, en un instant eternal, s'alçà en somnis,
destriant-se del temps, quieta en un cim daurat...

Fins que un ràpid terror va trencar l'hora abrupta.
Les ones d'or murmuraven, entre el verd, damunt d'ella
i un ocell va cantar. Amb un bleix agitat,
vora branques plenes de sol i flors quietes,
els membres immortals van brillar per a l'amant mortal
i els ulls immortals per esguardar la mort.

EL DIA I LA NIT

Al palau del meu cor s'apleguen innúmers Pensaments,
i allí, tranquil·la, com un infant assenyat,
seus en el soli enlairat, graciosa. Durant tot el dia
grans Esperances, armades d'or, Fantasies alegres
i Somnis pelegrins i Sospirs com petits mendicants
s'inclinen al teu beneir, i segueixen la ruta.
I el greu cortesà enjoiellat, el Record,
et ret homenatge i t'estima i serveix tot el dia.

Però quan dormo i els meus pensaments van errívols,
quan l'alta sessió del dia és closa
i arriba la foscor; llavors, en la llum que declina,
per donzelles com lliris servida en el camí,
orgullosa del soli avesat, amb pas magnífic,
tu, talment una reina, vas passant en la nit.

DESERCIÓ

Erem tan lleugers i tan rectes, tan bella brillava la fe,
i el camí era tan clar!... Quan jo vaig ser lluny,
quina cosa muda et mirava? Era quelcom que senties,
va sê un crit sobtat, perquè, suaument, sense dir ni paraula,

tu frenquessis la fe i, estranyament, feblement, t'esvaïssis?
Vas cedir—tu, el del cor orgullós, el del cor que no es dóna!
Era això, amic, la fi de tot el que nosaltres sabíem?
I has trobat el millor, has trobat el repòs per a tu?
Vas saber tot d'una (sense mi al teu costat!)
alguna història contada en veu baixa, que arrabassà la glòria al cel blau
i acabà tots els somnis esplèndids, i et feia partir,
tan ombrívolament, de la lluita, de la llum que sabem?

Oh infidel! la fe roman i em cal passar
camí avall, i tot sol. Sota l'herba
tu esperes; es mou l'oreig en els arbres, i crida i s'agita
i et cobreix de pètals blancs i lleugers.
Allí es marcirà, lleu i bell, sota el sol,
oh petit cor!, el teu cor fràgil; fins que el dia s'acabi
i s'apleguin les ombres i, molles de rou quan la llum ja declina,
murmurin i plorin i llisquin vers tu. Bona nit i bon son!

EL DIA ESTIMAT

Tendrament, dia estimat, et cloc els ulls,
t'amoixo el front immòbil i plego les teves fines mans mortes.
Els grisos vels de la mitja claror s'apregonen; i els colors van morint.
Et porto, càrrega lleu, als arenys abrigats,

on t'espera el teu bot, guarnit amb garlandes
de boira marina, coronat amb totes les algues grises de l'aigua.
Allí et deixarem, sense por de cap somni, ni esperant que mai et desvetllis
i sobre el mar immòbil i sense cap so

unes mans lleus et faran enllà, lluny del nostre esguard,
i nosaltres tindrem els braços estesos i els ulls com a buits, damunt el brill llunyà
de la sorra de marbre...

Més enllà del mudable crepuscle glaçat,
més enllà d'on va el riure o les llàgrimes, més enllà que els ensomnis,

no hi haurà cap port, cap illa que l'alba illumini! Sinó el terrible
desert enfosquint-se, i, després, l'última flama en l'abís.
Oh, l'últim foc—i tu allí, no besat, sense amics!
Oh, el roig acabament del camí solitari, i sense nosaltres allí per plorar!
(Et trobarem, pàllid i quiet, i estranyament coronat de flors,
gentil i secret com un infant. Amb nosaltres vingueres,
feliç, dant la mà a les joves hores dansaires,

en els alts planells de l'alba!) Buides ara i ombrívoles,
les sorres grises s'encorben enfront...

De terra endins, de les prades,
fragants de juny i de trèbol, flota la fosca i omple
la còncava faç morta del mar amb petites ombres que llisquen
i a muntanya el blanc silenci omple la buidor dels avencs.

S'aclofen, estretes, al niu les ales cansades,
callen totes les joioses veus, i els que tant t'estimàvem,
ens en tornem a llevant, a la llar, tots sols i plens de records...
Dia estimat, oh dia estimat!: ja la Nit és ací!

1914

I. PAU

Ara dem gràcies a Déu, que ens ha posat a l'abast la seva hora,
i ha copsat la nostra juvenesa i ens ha desvetllat del son,
amb mà esdevinguda ferma i ull clar i una força més viva,
per deixar — com nedadors que es llancen a la mar neta —
joiosos, un món envellit i fred i cansat,
per deixar els cors malalts, que l'honor no podia commoure,
i els mig-homes i llurs cants tèrbols i tristos
i la mesquina buidor de l'amor!

Oh, els que havíem sabut la vergonya hi hem trobat alleujança,
allí, on no hi ha mal ni dolor, i el son hi té esmena,
on, sinó el cos, res no es trenca, i res no es perd sinó el bleix,
on no hi ha res que pertorbi la pau llarga i alegre del cor,
sinó, només, l'agonia, i aquesta s'acaba;
i el pitjor amic i enemic no és sinó la Mort.

II. SEGURETAT

Amics! en aquesta hora el més feliç, el més benaurat
el que ha trobat la nostra seguretat oculta,
segur en les fosques onades del món en repòs,
i ha oït la nostra paraula: «Qui més segur que nosaltres?»
Segurs, amb totes les coses que no són moridores:

els vents, el matí, les llàgrimes dels homes i l'alegria,
la nit profunda, els ocells cantadors i els núvols que volen
i la son i la llibertat i la terra autumnal.
Hem bastit una casa que el Temps no pot esfondrar.
Hem guanyat una pau que mai cap dolor no podria commoure.
La guerra no té cap poder. Segura serà ma partença,
secretament armat contra tots els ardits de la mort;
segur, encar que tota seguretat fos perduda; segur allà on cauen els homes;
i si moren aquests pobres membres, jo seré el més segur.

III. ELS MORTS

Soneu, oh pífans, sobre els Morts tan rics!
Cap d'ells, antany, no va ser tan solitari ni pobre
que, morint, no ens deixés uns presents més rars que no l'or.
Renunciaren al món; van abocar el vi vermell
i dolç de la juvenesa; abandonaren els dies futurs
de treball i de joia, i aquella serenor sense esperança
que els homes anomenen edat; i els que havien d'ésser un dia,
llurs fills, també deixaren llur immortalitat.

Soneu, pífans, soneu! Ells ens portaren per a la nostra misèria
la Santedat, de tant temps freturada, i l'Amor i el Dolor.
L'Honor ha tornat, com un rei, a la terra,
i ha donat als seus súbdits una paga reial;
i de bell nou la Noblesa petja els nostres camins
i hem entrat en el nostre heretatge.

IV. ELS MORTS

Aquests cors eren teixits d'alegries i angúnies humanes,
meravellosament rentats amb dolor i amatents a la joia.
Els anys els havien tornat més suaus. D'ells era l'alba
i el ponent i els colors de la terra.
Havien vist moviment i oït música; sabien
la son i el deixondir; havien amat; orgullosos, havien anat amb amics;
la sorpresa els havia estremit; havien segut, solitaris;
i tocat flors i pells i galtes. Ara tot ha acabat.

Unes aigües hi ha que riuen als vents mudadissos
i que il·luminen els rics firmaments, tot el dia. I després,

el gel, amb un gest, atura les ones que dansen
i la beutat errabunda. Deixa una blanca
i intacta glòria, una resplendor densa,
una pau ampla i brillant, sota la nit.

V. EL SOLDAT

Si em moria, penseu de mi això, només:
que hi ha un indret d'una terra estrangera
que és per sempre Anglaterra. Hi haurà
en aquesta terra preciosa una pols més rica amagada,
una pols que Anglaterra infantà, fisonà, féu sensible,
a la qual donà un dia les seves flors per amar i els seus camins per anar vagarívol;
un cos que a Anglaterra pertany, respirant aire anglès,
rentat pels rius, beneït pel sol de casa.

I penseu que aquest cor, ja llibert de tot mal,
batec en la ment eternal, torna encara
els pensaments que li dava Anglaterra:
les seves imatges i sons; els somnis felïços igual que el seu dia;
i el riure, après dels amics; i la gentilesa
dels cors en pau, sota d'un cel anglès.

EL TRESOR

Quan el color es reclogui en els ulls
i les llums brillants de bell nou siguin closes,
amb noies que dansen i crits dolços d'ocell,
darrera els portals de la ment;
i aquell enloc que els donava naixença tanqui
l'arc-en-cel i la rosa:
encar, potser, el Temps servarà un espai d'or
on desfaré aquell tresor perfumat
de cants i flors, de celatges i rostres,
i comptaré, tocaré, giraré
tantes coses, pensívol; talment una mare
que ha esguardat els seus fills tot el dia abundós,
seu, amb les mans quietes, en la llum que s'apaga,
quan dormen els infants, abans de la nit.

UN DIA

Avui he estat feliç. Tòt el dia
el teu record m'omplí el pensament, i he teixit
la seva joia amb la llum dansant de l'escuma
i pel cel he escampat lleus núvols d'amor,
i t'he fet seguir les blanques onades
i amb fantasies lleugeres he coronat el teu cap,
perdudes poncelles d'aquella antiga pols de tristesa,
i era joiós amb una nova, folla alegria tranquilla.

Així, descurós, jo jugava amb els ombrívols records,
com un infant, sota els cels de l'estiu,
juga, hores i hores, amb una estranya pedra brillant,
per la qual (i ell no ho sap) hi hagué antany ciutats preses de flames
i l'amor va ésser traït i fou llevada la vida
i grans reis es tornaren una mica de pols amargant.

REMEMBRANCES

En el gris tumult d'aquests anys
sovint cau el silenci; els cridaires seguits se m'allunyen
i un lleu eco de llàgrimes que em porta el record
al fons del cor el confús clamoreig apaivaga;
i com una ombra, entre els rengles moguts de la joia i les fams
arborades i tantes dolors i passions entristides,
ben perdut, del bell fons de l'oblit, immortal,
el record de ta calma torna a mi com un èxtasi.

Talment una pobra animeta, darrera els seus rius emboirats,
és plena de dubtes estranys, de somnis que fugen,
records, d'una vida d'abans del Leteu, records d'homes,
d'estrelles i roques i carn, coses inintelligibles,
i de llum en l'herba onejant, però no sap quin indret,
i de peus que passaven corrent, però no sap on anaven.

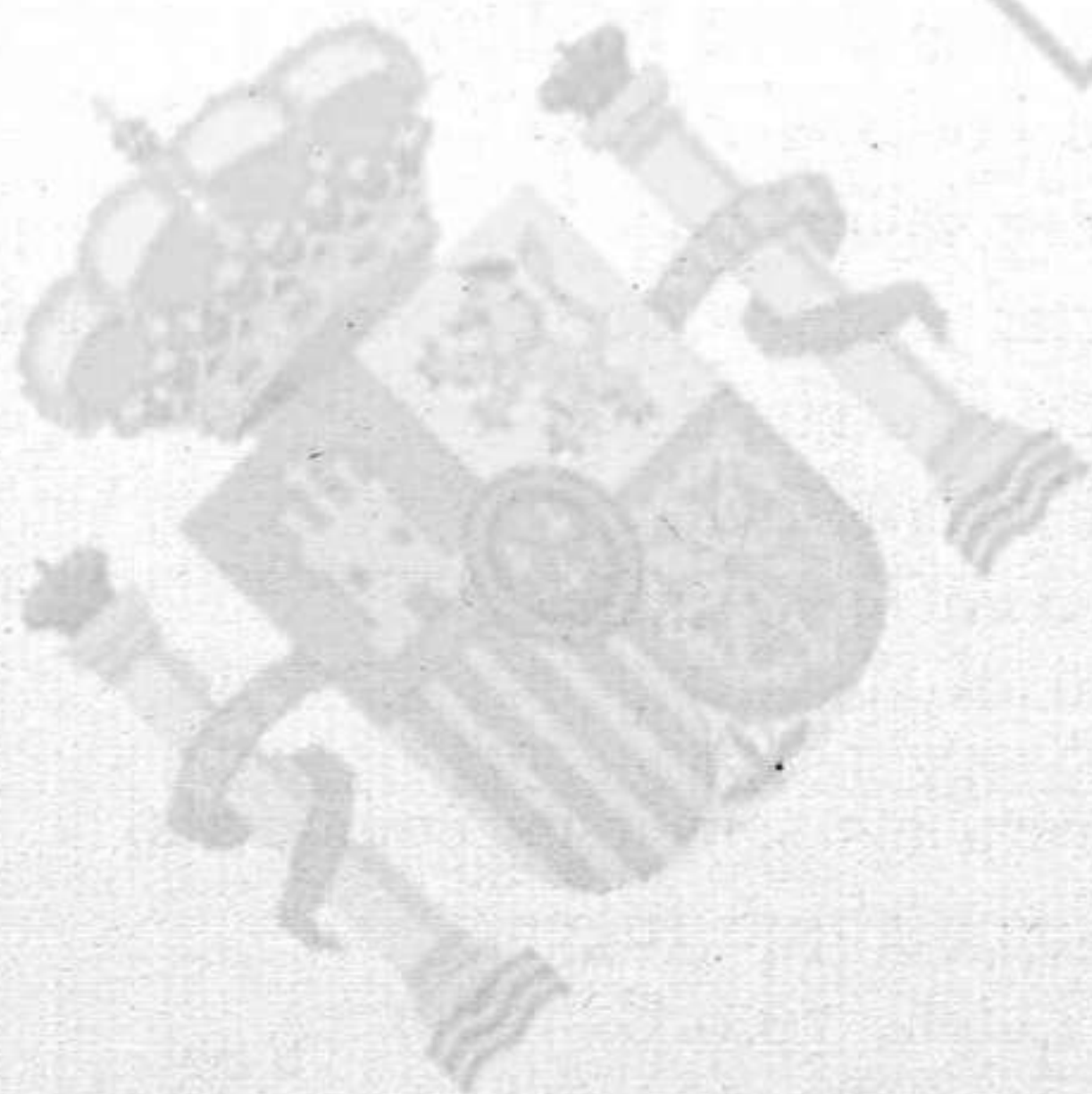
NUVOLS

Sota la blava nit infinites columnes s'estrenyen
en un callat tumult; s'esberlen, onegen i llisquen;
adés petgen el Sur llunyedà, o alcen cercles de neu

a la blanca beutat oculta de la lluna.
Alguns s'aturen en llur greu solitud vagabunda,
i tomben amb un gest pregon, vague i pausat,
com si fessin pregària pel món i sabessin,
bo i beneint, que llur beneir és endebades.

Diu que no moren els Morts, sinó que romanen
vora els rics hereus de llur tristor i de llur joia.
I penso que floten en l'aire-cel encalmat, com els núvols,
greu seguici majestuós, malencònic,
i esguarden la lluna i els mars quiets o enfurits,
i els homes, anant i venint en la terra.

MINISTERIO
DE CULTURA

A P O R T A C I O N S

ANGELO JOSIA

»DALLA RELIGIONE DELLA POESIA ALLA POESIA RELIGIOSA«

Pirandello.—Ens cal considerar ara un fenomen de religiositat, el més interessant, de molt, entre tots els altres: la conversió que ha operat, en gran part, la guerra, amb una rapidesa tal que només podia ésser determinada per un esdeveniment d'aquesta enorme importància.

La guerra ha estat, evidentment, la nova font de misterioses forces espirituals.

Ella ha suscitat un desvetllament religiós i ha habituat a considerar la vida com un deure.

Ens mena encara a considerar la vida, i per tant l'art, com un bé que cal multiplicar: fins a D'Annunzio, la vida és encara poesia; avui, és la poesia la que es fa instrument de vida. La postguerra se'ns presenta com un múltiple experiment d'aquestes exigències vitals.

Certament, no serem pas nosaltres, als quals aquestes coses no són pas desconegudes, els que farem el meravellat si sota un semblant amuntegament d'experiència ha estat possible, en algun moment de possible abandó, perdre el control de nosaltres mateixos, lliurant-nos enterament a la barreja confusa d'imatges monstruoses que, en un oneig seguit, pullulaven sota els nostres ulls obscurs infernalment i ens velaven la visió de les possibles probabilitats de salvació a les quals aspiràvem constantment. No és, doncs, per a nosaltres, una gran culpa, si havem tingut accents durs, amb cruesa de sarcasme, o si havem volgut, fingint un lleuger però amarguíssim humorisme, amagar-nos a nosaltres mateixos una tragèdia, l'exacta consideració de la qual potser ens convenia més defugir, tota vegada que no ens trobàvem en estat de sostenir-la cara a cara amb forces mesurades.

Tal vegada encara guaitem entorn i ens preguntem: on som? què ha estat de nosaltres?

Ens sembla haver-nos perdut en un somni horrible i no sabem encara quina serà la via que ens menarà a la llum. Quina desillusió! I, no obstant, nosaltres hauríem cregut sempre, a desgrat dels bons ensenyaments, que era materialment possible viure al món, fent-nos forts en ell com en una residència ferma, contra la por de la mort o les adversitats de la malaurança. Com ha estat, doncs, que experimentéssim precisament el contrari? On anà a raure aquell sentit de des preocupada seguretat que un dia constituí el nostre més invencible orgull? No existia ja. I de què es tractava? Què era? La facultat de sofrir, la força de vèncer il·limitadament, aquesta mateixa sofrència sense ja més límits: resistir, enfortir-se, oposar una força victoriosa i jove: l'esperit, damunt la matèria que s'esquerda i es desfà. Però com que de sobte no podia pas restablir-se l'equilibri, car ens trobàvem mancats de preparació i sense la calma necessària de l'esperit perfectament conscient, caiguérem en tota mena d'esforços angoixosos per superar la pròpia incapacitat, en una fretura, una mania, un anhel fortíssim d'enriquiment espiritual, de creixença, una febre agitadora en tots els sentits, una aspiració dura que estreny. Tot un pullular de crisis, un desvetllar-se de ferments, ràpids, vertiginosos, que s'em-paiten, s'afanyen, es topen, es compliquen, es dispersen infinitament: constitueixen un cercle de vivíssimes i inquietes energies confuses, que es barregen tèrbolament, nerviosament. Comencen aleshores les fugues desesperades que l'ímpetu empaita i sobreexcita; és un cercar desorbitat, pertot arreu, un recordar-se a cada instant de Déu, en mig de les tenebrors sensuals; entre les veus de l'atracció terrenal, hom escolta de tant en tant els crits de l'alliberament. Des d'aquest infern, no

serà mai possible veure el cel o, si més no, sentir-ne la esperança.

Heus ací com madura el fenomen de l'aparent centralisme de Luigi Pirandello, el *caos* que creu justificar-se en el *jo*. Donant proves de sospitar, darrera d'aquell *caos*, Déu i la salvació.

A desgrat de totes les acusacions que puguin llançar-se contra l'art de Pirandello, compresa la més greu de totes, o sigui la de creació mancada, cal reconèixer sempre l'alta força d'aquest esperit tan violentament sotraguejat per una aspiració febril a la recerca de Déu com a centre de la vida Universal i de la seva mateixa vida interior. No és un mèrit petit suscitar a cada instant un món allucinat d'imatges sense perdre-s'hi com en una trista presó de formes buides. No hi ha ni un sol fragment que sobrevisqui a la ruïna tremenda d'un món precipitat a la seva fi, interminablement, sota els cops infernals que l'abaten, en una potent disgregació, el qual, si bé reduït a bocinets d'ironia o a partícules d'hostilitat, no intenti de sobte aplegar-se en un impuls d'amor vers la suprema aspiració de la unificació total. Tot dóna la impressió d'un remolí, inestable i velocíssim, tant, que no pot resistir-lo llargament la nostra mirada sense adonar-se d'un símptoma de vertigen i de cansament, sense, però, que deixi de tenir mai un centre vital entorn del qual escampar les mol·lècules infinites de la seva força, rica en ferments i en possibilitats innombrables.

Es, en un mot, la ruïna que s'emmiralla en l'ordre, la follia que es reflecteix en la raó, la mort que ressuscita en la vida.

Ens trobem acarats amb un món de desordre i de barreja, que no perd, però, la neta consciència de tot això i per aquest motiu no oblida la idea sobirana de l'Harmonia que ha de predominar sempre en la vida, en l'art i en totes les coses. Es, en suma, pertot arreu, un ímpetu, una ardència anhelant, qualitats aquestes que si no cristallitzen, certament, en una cohesió orgànica líricament aconseguida, serveixen per a situar en una clara esfera espiritual allò que altrament restaria caòtic en la inconsistència.

Pel camí de Pirandello, hi ha algú que no disposa de tant vigor; el misteri el domina i el sobrepassa: el cas Svevo.

... ..
... ..

Borgese.—Veurem ara un dels màxims exponents de tot aquest ferment contemporani que es mou a la recerca de Déu: G. A. Borgese.

Borgese és, veritablement, la imatge viva del nostre temps. Esperit anhelant, es gira inquiet vers tot arreu, amb una ànsia viva, afanyosa, que mentre tots mostren els senyals d'una vella lassitud, s'omple d'un estupor sempre fresc i nou.

Paral·lelament, desitja travessar tots els aspectes visibles de les coses: indaga, vol comprendre, es lamenta de tenir en si una tan escassa disponibilitat de respir, car voldria cloure el món sencer en el palpit de la seva ànsia. Finalment, es retreu amb desencant: hom el creuria vençut. I no ho és; ara es precipita amb no menor velocitat, ple de genialitat llampegadora, en les cavernes profundes del sotaterra humà i aventurar-se no sé ja si amb agilitat i elegància o amb gran por disfressada de perfecte atreviment. En veure'l, ningú no diria que estigués exhaurit: ha conegut abismes i tempestes subterrànies, ha entrellucat monstres horribles, que vagaven, estranys i incomprensibles, pel mig d'aquelles mateixos misteris paorosos de l'esperit humà; ara està més desillusionat que abans; i no obstant, amb gran fe espera el moment de reprendre el seu viatge per camins ja conegudíssims, però des dels quals, encara que només sigui per un moment, hom pot descobrir un nou miratge, una esperança nova.

Aquest és el drama íntim de Borgese; massa ample i divers per a ésser copsat en les seves matisacions infinites, però ja prou clar per a ésser abraçat amb un esguard de conjunt. Com és possible no sentir que aquest esperit condemnat a les dures necessitats dels vincles humans, se n'allibera amb un crit?

Tot just acaba d'alliberar-se'n, i ja s'enlaira, s'escampa pertot arreu en l'infinit, amb voluntat frenètica i joia inenarrable, corre a enfonsar-se en l'oneig animós de la vida com en una fontana sacra de frescor i de força, i s'hi banya com en la llum eixida de Déu. Per a què li calen els sistemes, per a què les fórmules, si la vida és una mar prepotent d'energies complexes, que muda constantment sota una llei del bé? Qui pot resistir la fascinació innombrable que d'ella emana? Qui pot restar perplex davant el tumulte de problemes que ella proposa?

Heus ací, doncs, com una sola certitud hi ha

contrària a la vida, impacient i mudable com ella: la fretura d'intuïció, de coneixença.

La curiositat: heus ací allò que caracteritza millor el Borgese: una intelligència tota ulls, tota llum, que pertot arreu on passa penetra i illumina les profunditats, sincer de mil maneres diverses, i que de mil maneres la descomposa i la restitueix al seu primer aspecte, amb una mateixa visual, multiplicant les probabilitats i allargant infinitament els límits de les coses més minses, per a copsar, fins en els mínims rastres, un signe suprem de revelació. El centre de la recerca, contínuament voluble, es divisa estable en la seva mateixa inestabilitat. Ha estat dit ja, però no d'una manera suficientment repetida, que no hi ha angle de l'ànima contemporània pel qual el Borgese no hagi passat per recercar, que val tant com dir per creure.

Rubé, però encara més *Els Vius i els Morts*, del qual el primer és sens dubte la preparació, són la demostració més viva i certa d'aquesta absoluta veritat. No hi ha, d'altra part, ni el més remot tombant de la cultura del qual no hagi extret quelcom d'espiritualment útil, sense que se li descobreixin senyals d'invitació aparent, i sempre absorbint per vies secretes la força vital que augmentarà l'ímpetu ja prou enèrgic de la creació; i si després haguéssim d'aturar-nos en el Borgese per millor fer ressortir les seves qualitats d'artista, què més ens caldria dir sinó que disposa d'una sensibilitat bregada, rica, exuberant d'imatges, tota vessant de sensacions rares i no obstant genuïnes, de commocions intenses i profundes? Però encara hi ha més: un vigor mascle, fet d'energies vives i segures, no prou sostingut, però, que a la llarga no es converteixi en una necessitat generosa de cordialitat humana i derivi suaument en dolcesa lleu plena d'exquisides subtileses.

Adhuc quan una robusta sensualitat tota isolada s'anuncia amenaçadora d'esgarrifances i de batecs i esguarda, més adusta, per invadir-lo, tot domini inèdit ple de gravetat hostil, hi ha sempre una força que la reté a temps, l'observa des de dalt, l'espia amb vivacitat, i finalment la mena de nou, amb seny i amb calma, a una inesperada solució d'harmonia.

Ell, el Borgese, mentre una inquietud viva no li permet d'abandonar-se a l'oblit de si mateix, en virtut d'una espiritualitat per la qual pot domi-

nar amplament tot el seu món interior amb sensacions i imatges, obra el miracle d'una completa transfiguració i redueix a una necessitat de figura i de sobrietat allò que onejava incert en el tumulte d'una dura i desordenada passió. En això rau, verament, el senyal darrer del fort tremp d'artista: en un equilibri constantment mantingut amb gràcia i sense esforç visible. Però com que en això està el seu més alt mèrit, és molt natural que degui trobar-se també en això el pitjor defecte: quan el foc de la inspiració original es dispensa, hom copsa tot seguit una certa manera reflexa, una mena de ressò ostensiu, que segurament li prové de la cultura, però també de la seva menys sincera natura sensualística i carnal. Hom sent l'obstacle, el procedir lent, angoixós, de qui es complau a destillar les imatges, afilerar-les ordenadament, assaborir-les com drogues picants, lleugerament. I aleshors hom té també la impressió que tot això té lloc extramurs de l'activitat intrínseca de l'escriptor, humiliat i retirat al marge només, tant, que en els moments de major concentració espiritual, la natura més sàvia i comprensiva del poeta, tan sofridora per si mateixa, deurà sincerament arrepenir-se'n.

Papini.—De Giovanni Papini no se'n pot parlar sense fer esment, abans, encara que sigui de passada, de la nostra ingratitud envers un home tan complex i tan interessant que només el pensar a analitzar-lo, tan complet ens apareix en la indissoluble unitat del seu esperit, ja ens representa un esforç veritablement angoixant. De fet, no és possible seguir-lo a través de les seves infinites pelegrinacions a un món complicat de deduccions que mostra característiques dramàtiques freqüentíssimes, sense sentir que hom perd l'alè. Ell no el perd pas: no s'atura; cap obstacle no és prou fort per a barrar-li el pas; i és tan gran l'ímpetu que el mou, que ni es fixa en els obstacles. Quin aspecte hi haurà en les coses, quin en la altura, que no li ofereixi matèria de recerca per a comprendre la vida dels homes en la seva real entitat, comunicant amb l'Infinit que és Déu? Les pàgines abstruses de Kant i la primera estrella del capvespre desvetllaran les mateixes ànsies en el seu esperit assedegat de veritat. En principi, és interessant d'observar com aquest esperit, àdhuc abans d'abandonar-se a la voluptat de la fe, visqué com a adversari, sempre, orgullosament, enfront del vell panteisme hellenístic ves-

tit amb moderns hàbits romàntics: preferirà més aviat, uniformement a la necessitat de sofrir, una manera violenta, enèrgica d'entendre l'essència universal del cosmos: serà pragmatista, es cenyirà la turmentosa definició com una cuirassa robusta que li permetrà d'enfortir-se en la voluntat de creure i de sentir-se impetuosament viure a cada instant.

Un home, Papini, i això és el que més interessa fer ressortir, en el més ample sentit del mot, àdhuc en mig de les més oposades contradiccions, viu i present: constret de pertot arreu a la realitat més cruel del seu sofrir, enfangat fins al coll en la més absoluta impossibilitat de moure's i de tornar a alçar-se, heus-el ací, encara, corrent a la lluita, àgil, animós, i cancellar pel camí a tota pressa, algun mal record de llàgrimes vessades, refer-se jove i festiu, com si es moguéssin en una esfera de llibertat.

I no obstant, no té la fe. I quan cerca la manera de passar de la tragèdia de la cultura a l'íntim fervor de la poesia, ens apareix de sobte com incapaç d'alliberar-se, com privat d'atrevir-se, com sord als dolços reclams de la humilitat del cant.

La seva poesia (aquelles poques tímides pàgines de *Un uomo finito*) vibra de combativitat. Una combativitat, però, que no polemitza en buit, però que és capaç, en virtut d'una innata força creadora, de donar una sòlida petja damunt la matèria més freda de la negació. Rellegant encara ara *Un uomo finito*, l'obra del Papini més acerba i descoratjada, hom hi troba tots els senyals d'un vigor fresc, jovençà, que ja anuncia tímidament la poesia. Però reaccionem contra la llegenda d'un Papini crepuscular. Poden haver-hi hagut moments d'extrem fàstic, que fins i tot poden haver degenerat en símptomes de lassament, però això no ha d'esborrar-nos la clara visió de les qualitats substancials, tant més quan ni aleshores, en el moment en què predomina la gravetat del descontent, no es perd un to eloqüent, un vigor masculí de paraules que no ressonen en va. D'atra part, accents d'orgull no en manquen: seran els senyals de la tempesta, els crits de la batalla; i és tant més fèrvida i viva quant més neix del dolor i de l'angoixa mal continguda.

Tímid, però no feble. Angoixat, però no afaenyat. Ha vist, entrevist, diríem, la poesia: però

no ha volgut apressar-se per atrapar-la. Heus ací el fons dels nostres dubtes sobre la seva conversió.

Després de dir això, seria ingenu imaginar que la conversió hagi pogut operar un capgirament de les primitives actituds crítiques i polèmiques del Papini, natura fonamentalment batallera i a la qual calen contrastos per a desfogar la seva força eloqüent, la seva ira i el seu odi, fets, en fi, d'immensa passió.

Es molt natural que una fe aconseguida a través de recerques desesperades, barrejant-se amb un fervor de tanta força i riquesa espiritual, no pogués generar més que un sentiment d'irrupció, majorment animat amb la benaurança de la fe.

No s'ha volgut comprendre prou que un esperit actiu i fecund com el de Papini mal hauria pogut adaptar-se a creure de la manera com creu la beateria falsa, això és, refugiant-se en la fe com en un assegurament gratuït contra els infortunis del més enllà. Com podem meravellar-nos si el catolicisme del Papini, tot i restant integral en els principis filosòfics informadors, sofreix totes les esgarrifances violentes d'un temperament revolucionari i es renova en tot allò que l'esguarda sentimentalment, portant en si mateix les traces d'un innat vigor i d'una frescor sensual?

Ell que, si volgués, podria viure en pau, braços plegats, lloant Déu per la seva salvació, àdhuc a aquest consol renuncia i generosament s'aferma en una necessitat de creure al mig dels homes i dividir amb ells el pes amarguíssim de la creu.

En el dubte, es mantingué clos en ell mateix, àdhuc quan hagué sofert terriblement.

La fe li ha ensenyat ara que aquesta seva vella i forta capacitat de sofrir pot ésser recomençada a fi i efecte d'obtenir una igual comprensió vasta, i un amor universal. Drama, sofriment: heus ací els termes expressius que cal escollir per a copsar en el Papini, àdhuc i especialment després de la conversió, una naturalesa de creient, tendra i iracunda, simple i complexa, suavíssima i amarga. La ironia i el desdeny augmenten el gust de la fe, la xopen de balsàmiques essències, si espremen tot el suc d'embriaguesa i d'amor. Els sentits, amb l'ímpetu de llur fermentar, ajudaran a nodrir la flama.

Però per què, doncs, no ha arribat a la concreta

poesia de la caritat? I encara amb més motiu, si tanta vehemència de passions i tanta freqüència de gràcia han rectificat la seva vida moral?

Si el temps i el lloc ens ho permetessin, ens plauria demostrar als nostres lectors que la poesia del Papini està formada per la dolorosa alternativa d'una tentativa de cant, frustrada de tant en tant i submergida en el gel empedreïdor de la

literatura i de la distància. Papini s'avergonyeix de fer-se reconèixer humilment com allò que és: una pobra criatura de Déu.

Guaiteu-lo en els seus parèntesis literaris: amaga sota el vel de la caritat militant el posat i la cara del jutge. *L'Omo selvatico*. Oblidant que és un acte sumament cristià *no judicar*.

Trad. A. E.

MAGÍ SANDIUMENGE

En dir-li adéu, hem acomiadat la bohèmia universitària heroica i sentimental dels primers nou-cents i una mica també el diletantisme pre-dorsià i el desig orsià de servir, que fou la nostra adolescència.

El càstig de Sandiumenge era el nostre càstig.

Voldriem que del seu darrer exemple de voluntat, de la seva noble decisió de tornar a començar en plena maduresa, ens en pervingués un major afinament del nostre sentit de responsabilitat.

TEATRE JAPONES A BARCELONA

Una bona companyia ens ha dut la fina riquesa colorística de l'escenografia japonesa i la ingenuïtat o la truculència de les seves obres dramàtiques. Hem pogut veure un aspecte, limitat, del repertori Kabuki. En aquest teatre, representatiu de la democràtizació de l'escena japonesa dels temps dels Nô (la Revista de Poesia en publicà unes belles mostres) han estat incorporats tragèdies i guinyols a la japonesa, harakiri, degollaments, etc., que donen la nota roja al costat del rosa pàl·lid de la poesia tènua i acolorida del temes dels Nô.

El teatro Kabuki —respecte dels Nô— és més vulgar, menys intel·lectual, menys aristocràtic i més alliberat de l'hermètic metodisme tradicional japonès. Es el pas cap al Realisme —amb la nota sensacional aguditzada— d'un teatre fonamentalment poètic.

LÍRICS ITALIANS DEL DARRER QUART DE SEGLE

MEMORANDUM

Llegim en el fascicle gener-març de 1930, del *Messaggero della Libreria Italiana (La vita del libro italiano all'estero)*, de Roma, que dirigeix Marino Parenti, un estudi del Prof. Carlo Boselli, intitulat *Il libro italiano in Spagna*. Lamentem que la penúria de documentació o que l'excessiva rapidesa de l'esguard retrospectiu hagin fet caure l'autor en omissions deplorables. Si en lloc de recollir noms i dades d'una importància relativa o nulla, pel que fa a la coneixença de la literatura italiana a Catalunya, s'hagués aventurat fins a fullejar les colleccions de LA REVISTA, les seves estadístiques haurien estat més completes i més serioses. Corresponent amb elegància al silenci absolut en què són deixats els italianòfils amics de LA REVISTA en l'estudi del Prof. Carlo Boselli, publiquem a continuació unes traduccions de poemes italians moderns, triats entre els que figuren en el llibre *La poesia italiana di questo secolo, de Pietro Mignosi (Edizioni del Ciclope. Palermo, 1929), col·lecció I libri della "Tadizione"*.

CECÍLIA DENI

L'etern misteri

Ajusta la porta en silenci
per tal que l'infant no vegi entrar
la Mort en el seu petit regne!
Que no senti el nostre plor, ni vegi
el cotxe dels morts davant de casa, ni sàpiga
que algú aquest vespre marxarà
per a sempre! Un papalló subtil
es crema les ales en el llum encès
i s'atura damunt l'infant adormit
que es desperta plorant sense saber per què...
Esguarda, tremolós, les cares tristes
que passen i es fonen en l'ombra

i a través d'un petit espirall
de llum, escruta amb els ulls humits
l'etern misteri.

GIUSEPPE LONGO

La petita promesa

Altres temps, Maria, eres de tots: de la flor
del magraner, que deixava caure
al teu pas els pètals com ales de papallones ro-
[ges;
del niu entre les fulles, de les orenetes del cel.
El teu petit cor tremia com la fulla al vent
al reclam de totes les coses i de totes les veus.
Era la teva gràcia dispersa damunt tot com la
[llum
del sol que les roses beuen amb avidesa.
I l'ànima nostra era atreta per la gràcia trèmula
del teu somriure, com per una fresca font.
Ara s'és fosa, oh Maria, que lliures a un de sol
[el teu cor,
la teva gràcia tremolosa, oh petita promesa!

ENRICO CARDILE

La treva

I després d'haver llegit tots els llibres
i d'haver caminat per totes les rutes
trobar-se un dia, en fer-se fosc,
indecís
en una cruïlla
amb un gos que lladra als teus turmells...
Desesperació de l'hora que no té pau,
del camí que no té límits,
del terror que no té ulls:
desesperació de la carn i de l'espirit:
així m'he trobat en una cruïlla,
indecís,

un día, en fer-se fosc...
Els tres camins blancs s'allarguen
com tentacles vers l'infinit,
però estrenyen dins el nus els teus flancs
i no sents ja batre el teu cor:
dalt d'un mur antiquíssim
tres fulles ja verdes tremolen
rítmicament, al vent, desesperades...

LIONELLO FIUMI

El temps

Quan al vespre, fatigat, retorno a casa
després de la jornada de vagabundatge o treball
i veig el llit que hauria d'ésser
de repòs, com sempre, buit,
immòbil,
en la silenciosa cambra gris,
tot i que assajo de no fixar-m'hi
un fred em fibla el cor.
No hi fa res que pensi
que ahir t'abraçava amb passió
i que demà t'abraçaré altra volta.
Penso amb tristesa desconsolada
en aquesta nit en aquest llit,
nit que passarà vídua i buida
i una vegada ja passada
ningú no podrà tornar-me-la mai
car demà em veuré forçat
a arrencar un full del calendari
sense que em resti altra cosa que la ironia
d'haver lliurat al temps
un dia més.

CORRADO CURCIO

Immobilitat

Damunt la immobilitat muda del camp
lluen febrores les estrelles
com llurnes penjades al sostre
d'una immensa presó.
Em sento lassat: dormir! —mentre
en el silenci, sola,
riu aquella petita font,
muda jugant amb l'aura invisible.
En l'espai, la vida de l'home és closa
per les hores com entre els barrots d'una presó,
en la qual entren minces il·lusions assajant
d'adormir un desesperat
en el seu llit de mort.

I l'univers
és com una planta esponerosa
amb branques i arrels que conviuen
amb les formigues que estan al damunt.
Almenys en el son,
escolant-se la vida sense lluita,
finar!—deixant, en el silenci,
que l'aigua rigui sola,
muda jugant amb les aures invisibles!

NICOLA VALENZA

Les mans de Judas

En l'últim Sopar,
quan Jesús hagué dit:
"La mà d'aquell que em traeix
és ara, amb mi, a taula",
els ulls dels Deixebles
horroritzats s'espiaven;
però els de Judas,
flors de precipici,
volien somriure al Mestre.
I mentre totes les mans tremolen d'angoixa
com si acaronessin el cor sanguejant del Senyor,
les de Judas
poc a poc s'esmunyien sota la taula
i ja amagades
es sentien perdudes.
Voldrien, gèlides, animar-se...
Però com escapçades
pengen dels monyons.

G. A. PERITONE

Mitja nit

Les dones del pati, a mitja nit,
han acabat de xerrar.
Han tancat totes les portes
d'aquest carrer desert on no passa ningú:
potser perquè el silenci és massa alt
entre aquestes fileres de cases i aquest cel
que brilla d'estrelles i flaira a primavera.
Jo també he clos la finestra.
Però tu, menuda, t'estàs encara a la finestra
amb el cabells massa a lloure i els ulls massa
[blaus,
com si encara volguessis respirar
l'embriaguesa de la nit temptadora.
No tens por de què el vent se t'emporti:

tu que ets lleugera com l'aire
i tremoles com una estrella matutina
i tens els cabells massa fins, que la tramuntana
voldria convertir en fils d'arpa
per a cantar.

Torno a obrir la finestra: però tu ja no ni ets!
Dolcesa d'aquest mantell blau
que embolcalla tota la terra!
Tendresa d'amor que vibra al cel
com si fos la veu de Déu!

ARTURO ARIOTI

L'ombra

Estic clos en un estret cercle d'ombra.
Tot al meu entorn, és plena llum:
inútilment vull alliberar-me, fugir;
no puc enfonsar-me en la llum
que s'escampa al meu voltant.
Oh, sentir-la com passa damunt els ulls closos,
aquesta llum que m'és tan veïna!
Sentir-la viure dintre meu
com l'esperança
que està al fons, al fons de tot del meu camí!

GIUSEPPE SCIORTINO

Sol d'hivern

Era una negra nuvolada espessa en l'aire tètric i
[fosc;

vingué de sobte una ventada forta,
I la volta obscura s'estremí,
s'inclinà:

per ci per lla nasqueren pàl·lids raigs de sol,
que de mica en mica cresqueren...

Damunt les coses i els éssers, heus ací una pà-
[tina d'or:

impalpable vel.

Les taronges: un tresor
ofert, com en cistells,
pels homes al cel.

Miracle nou.

Bocins de núvols escampats
surten a airejar-se,

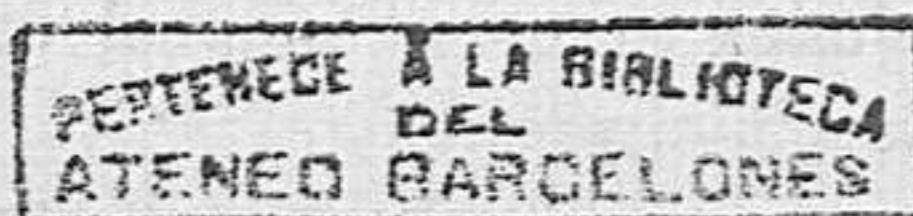
prou que es veu,
i a fruit del sol ric en música...

Trad. A. E.

J. ANGLADA

El seu mestratge filològic dins les lletres occitanes li havia guanyat aquella cordialitat afectuosa amb què els catalans restauradors dels Jocs Florals i fixadors del modern Renaixement, podiem anomenar-lo un dels nostres.

Subratllem encara la gràcia amb què havia fet coincidents popularitat i estudi, folklore i càtedra.

NOTA DE L'EDITOR

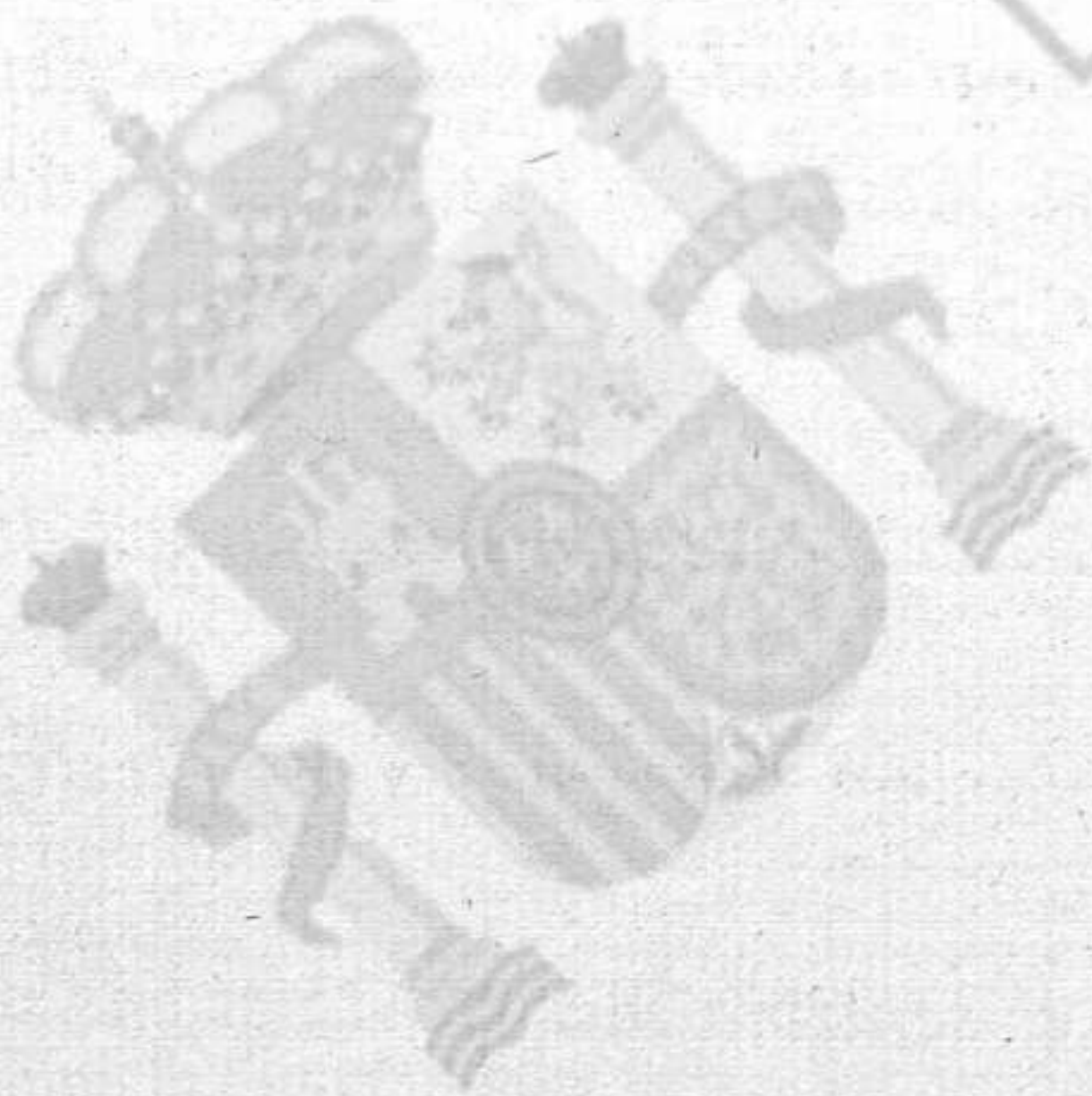
El proposat homenatge a Gabriel Alomar; la commemoració del vint-i-cinquè aniversari de Solitud, de Víctor Català; la represa — amb el seu curs onzè — de l'Escola d'estiu; l'impuls donat a la codificació del Dret Català sota el patronatge immortal d'un patriciat tan pur com el de Narcís Verdager i Callís; les festes de convivència oecitana — pública coordinació de suggestions doctrinals reiteradament subratllades per LA REVISTA; les campanyes periodístiques d'Eladi Homs per la sobirania de la llengua maternal a l'Escola, just al moment de resoldre les nostres corporacions populars el problema de les edificacions i dels Patronats escolars i de continuar amb més embranzida el seu apostolat la Protectora de l'Ensenyament Català, i Palestra iniciar el seu; els plans editorials, en marxa, de les obres completes de Shakespeare i de Molière, als quals fan costat iniciatives privades de tan alta qualitat humanística com les traduccions de Rabelais, de Montaigne i de la Bruyère, ens ajuden a superar la depressió del confusionarisme agitat que aquests darrers mesos hem patit i ens il·luminen la fe de sempre en l'eficàcia de la continuïtat fidel a la missió que ens justifica a l'impuls de les paraules democràcia i humanitat, vibrants de l'esperit amb què les anima el president Masaryk i sota la llum intel·lectual plena d'amor que ha estat sempre el clima dels nostres desigs.

No ens calen grans programes ni voldriem lligar-nos amb qüestions prèvies de cap mena.

De moment la nostra dignitat civil es sentiria més forta si ens alliberessin d'altaveus impertinents les vies de la ciutat; si la neteja pública la feien a hores avinents i si la discreció col·lectiva fos sensible a la tradició tant com a la impaciència que no troba nom.

Els zeros de l'èxit — ha dit algú i voldriem dir-ho en català normal — són els balons d'oxigen que no necessiten els que respiren bé.

MINISTERIO
DE CULTURA

INDEX

	<u>Pàgs.</u>		<u>Pàgs.</u>
R. RUCABADO.—CARTAGO INDELEBLE	3	de bronze”	62
JERONI MORAGUES.—EL MARINER VESTIT DE BLANC	4	Benjamí Constant	64
Juan Bautista Andrade	5	GABRIEL BOISSY.—ESTANCES DEL MORTAL SOMRIURE. (Trad. de A. Maseras)	65
JAUME AGELET I GARRIGA.—POEMES	6	CARLES GOLDONI.—ELS ENAMORATS. (Trad. de J. Farran i Mayoral)	82
NARCIS OLLER	8	Maurici Vilumara	106
Assenyalem	10	MARIÀ MANENT. — POEMES DE RUPERT BROOKE	107
Josep Franquesa i Gomis	10	ANGELO JOSIÀ.—APORTACIONS. (Trad. A. E.) ...	117
MILLÀS-RAURELL. — XANDI	11	Magí Sandiumenge	121
Porto - Riche	23	Teatre Japonès a Barcelona	121
In Memoriam	23	LÍRICS ITALIANS DEL DARRER QUART DE SEGLE.—ME- MORANDUM (Trad. A. E.)	122
J. M. LÓPEZ-PICÓ.—MORALITATS I PRETEX- TOS	24	J. Anglada	124
IU PONS.—POEMES I EPIGRAMES	26	NOTA DE L'EDITOR	125
A. ESCLASANS.—DIARI SENSE DIES	49		
JOAN DUCH.—Capítol inèdit de la novella “L’home			